

Štev. 23

XXVIII.

22. novembra
1990

Cena: 12 din

YU ISSN 0353-4405

TV-15 je oznaka za osrednjo partizansko kurirsko postajo v Občicah v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

V minulih štirinajstih dneh se je zgodilo toliko novega in vse se tako hitro spreminja, da človek temu komaj sledi. Slovenski plebiscit, volitve v Makedoniji in Bosni in Hercegovini, zadnje priprave na volitve v Srbiji in Črni gori, prizadevanja za novo ureditev Jugoslavije. Dogodkov več kot preveč, vse pa še vedno brez prave in dokončne odločitve. Jo bodo večstrankarske volitve, ko bodo izpeljane v vsej državi, pospešile? Kdo ve, vsi skupaj si želimo, da bi jo. Verjetno tudi volilci, ki so takole, kot kaže naša slika, glasovali v Bosni in Hercegovini.

Izjava Izvršnega odbora Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

Podpora treznim in preudarnim odločitvam

Na pobudo številnih članov in organizacij združenj borcev NOV Slovenije, ki z globoko zaskrbljenostjo spremljajo sedanja politična dogajanja in krizo v Jugoslaviji, ter so prizadeti zaradi poizkusov razvrednotenja in zanikanja pomena in pridobitev narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda, je Izvršni odbor RO ZZB NOV Slovenije na podlagi široke obravnave sedanjega dogajanja in pojavov v družbi, sprejel naslednja stališča:

1/ ZZB NOV Slovenije kot najširša družbena in nestrankarska organizacija udeležencev narodnoosvobodilnega boja in žrtev nacifašističnega nasilja podpira proces demokratičnih sprememb in krepitev slovenske suverenosti in državnosti. Te ideale svobode, pravice na samoodločbo in lastne državnosti slovenskega naroda so vsebovale že temeljne točke Osvobodilne fronte in so bile osnovni cilj narodnoosvobodilnega boja za obstoj in preživetje slovenskega naroda v času druge svetovne vojne, v kateri smo prispevali svoj delež k zmagi zavezniške antifašistične koalicije.

Danes je slovenski narod ponovno na kritičnem zgodovinskem razpotju in bodo sedanje odločitve in opredelitve dolgoročno in usodno vplivale na njegovo prihodnost. Borci se zavzemamo, naj se te odločitve opirajo na pozitivno dediščino narodnoosvobodilnega boja, posebej na sklepe kočevskega zbora o suverenosti slovenskega naroda. Podpiramo tiste trezne in preudarne odločitve, ki izhajajo iz čimširšega možnega soglasja prebivalcev Slovenije in razumnega dogovora vseh strank, ki temelje na demokraciji, pluralizmu in spoštovanju človekovih pravic. Pri tem naj bo pogled usmerjen v prihodnost, v reševanje težkih gospodarskih in socialnih

problemov, s katerimi se sooča slovenska družba, prihodnje odločitve pa naj bodo take, da bodo Slovenijo usposabljalne za vključevanje v sodobne procese evropskih integracij.

2/ Kot udeleženci skupnega antifašističnega boja narodov Jugoslavije se zavzemamo za sklenitev novega, demokratičnega in enakopravnega dogovora o nadaljnjih oblikah življenja jugoslovanskih narodov v takšni skupnosti, ki bo omogočila polno suverenost slehernega naroda in njihovih držav vključno s pravico do odcepitve, ter uveljavila vse demokratične pravice, ki gredo narodnostim. V najtežjem času smo se med NOB opredelili za skupno življenje jugoslovanskih narodov ter se zato tudi danes opredeljujemo za uresničitev takšne skupnosti po demokratični poti, ob spoštovanju svobodno izražene volje in specifičnosti slehernega naroda. Nismo za podiranje mostov, ki jih bomo potrebovali tudi v prihodnje ne glede na rešitve, ki jih bomo izbrali. Smo za strpnost in razumevanje, za trezen premislek in enakopraven dialog brez groženj in pritiskov, za spoštovanje dostojanstva in integritete, za odgovorno obnašanje in postopke. Pozivamo vse politične stranke in dejavnike, tako v Sloveniji kot v Jugoslaviji, da postopajo skrajno strpno in razodno, da se pri tem s spoštovanjem obnašajo do drugih narodov in narodnosti, ter da vložijo ves trud v iskanje demokratičnih rešitev, ki ne bi povzročale novih delitev in sovraštva. Če pa po tej poti ne bi bilo mogoče preseči sedanje globoke krize in stagnacije naroda, smo za miren in dogovorjen razhod, takšen, ki ne bi povzročal na Balkanu novih kriz in konfrontacij.

3/ Izkušnje preteklosti nas uče, da je ob reševanju tako

življenjsko pomembnih vprašanj v Sloveniji potrebna, ne glede na strankarske ali ideološke razlike, čimvečja narodna enotnost o osnovnih vprašanjih in zgodovinskih opredelitvah slovenskega naroda in njegove države. Nismo za zaletavo politiko, ki vodi k nepotrebnim zapletom in medsebojnim sporom strank. Smo za pomiritev, vendar ne za spravo, ki bi vodila v nova nasilja in delitve ter oživljanje sovraštva. Sprave ni mogoče doseči z opravičevanjem narodne izdaje in prisega zvestobe fašističnim zavojevalcem. Odločno zavračamo tezo o državljanski vojni, s katero se želi vzpostaviti enakost boja proti okupatorju in sodelovanja z njim, hkrati pa udeležencem NOB naložiti odgovornost za posamezne v vojni vihuri storjene napake in krivice ter po boje po končani vojni. Opredelili smo se za ugotavljanje objektivne zgodovinske resnice, obsojamo pa postopke, ki v javnosti neosnovano grobo napadajo osebno integriteto in dostojanstvo posameznih udeležencev NOV. Želimo ponovno opozoriti vse politične stranke in odgovorne dejavnike na usodno nevarnost negiranja trajnih vrednot, izročil in pridobitev NOB, tistega boja, ki je onemogočil načrtovano uničenje slovenskega naroda ter si izboril pridružitvev Primorskih Slovencev in zagotovil Sloveniji dostop do morja, predvsem pa dokazal neuklonljivo voljo slovenskega naroda do svobode in lastne državnosti. Borci zato obsojamo in ne pristajamo na poizkuse in tudi dejansko odstranjevanje vsega, kar spominja na obdobje boja za osvoboditev Slovenije.

4/ Menimo, da naj nova ustava suverene Slovenije izhaja iz zgodovinske kontinuitete stoletnega narodnostnega in na-

Nadaljevanje na 2. strani

Iz vsebine

2. stran: Pogovor z Jašo Zlobcem

6.–7. stran: Po poplavih v Sloveniji

12.–16. stran: Odmevi na blatenje NOB

20. stran: ZRVS je še vedno potrebna

Pred plebiscitom

Ljudsko voljo sprejeti brez fige v žepu

Naključje hoče, da se Slovincem napoveduje plebiscit o izstopu ali neizstopu iz Jugoslavije prav v dnehi pred obletnico rojstva avnojske republike. Oglašajo se fanfare drugačne vrste, kakor smo jih bili vajeni vsakič ob 29. novembru doslej. Prvič naj bi bili državljani republike Slovenije zdaj neposredno vprašani, v kakšni politični formaciji pravzaprav hočejo živeti. Več ko 70 let so o tem odločali – ponavadi vse prej kot srečno – zgolj njihovi prosvetljeni predstavniki.

Sklep o plebiscitu je dozorel – po dolgi obotavljanjih – na podlagi spoznanja večine strank, mnogih članov skupščine, vlade in predsedstva republike Slovenije, predvsem pa ne spoznanju zares širnih ljudskih plasti, da je v sedanjih razmerah slovenska narodna in državna eksistenca smrtno ogrožena. Ker številnim zagovornikom nujne generalne spremembe – bodisi vernikom jutrišnje konfederalne ureditve, bodisi popolne odcepitve – ne manjka argumentiranih odgovorov na vprašanje, zakaj prepoznajajo zdajšnje bivanje v Jugoslaviji za nevzdržno in neznosno, je videti plebiscitarno odločanje o tej zadevi edino pošteno in demokratično. Noben posameznik ali še tako vplivna skupina ne more in ne sme v tako usodnih dilemah ukrepati samovoljno. Edino veljavna hkrati pa nepreklicno obvezujoča je lahko samo odločitev, ki jo sprejme in izroči v izvršitev daleč pretežna večina državljanov.

Dve vrsti premislekov

Kako se bo nagnila ta magistralna tehtnica? Vemo, da bodo padale na obe njeni strani mogočne uteži.

Na stran statusa quo bo legla zavest, da je Slovenija privezana na Jugoslavijo z nešteti verigami odnosov – političnih, ekonomsko-premoženjskih, kulturnih, intimno človeških... Oglašali se bosta tista železnosrajčna privajenost skupnemu življenju, kakršna domuje v sleherni duši, pa sila nostalgичnega zgodovinskega spomina, ki se napaja iz vednosti o nekdanjih skupnih bojih in preizkušnjah. Nenazadnje bo v premislekih igrala pomembno vlogo bojazen, da bo ločitev vplivala na delitev zapuščine. Naj bo imetje, pridobljeno v družini, tudi bolj ali manj revno, zanj se dediči tepó, pri čemer navadno potegnejo krajši konec šibkejši (in prav takšni se tu lahko počutimo Slovenci). Obratna logika se seveda uveljavlja pri delitvi dolgov...

Ali navzlic vsemu temu lahko pretegne nasprotna plat plebiscitne tehtnice? To drugo skodelo bo obremenila pravzaprav ena sama, vendar silna utež, ki je izrazljiva s pojmom: težnja po samoohranitvi slovenskega naroda. Veliko premalo bi rekli, če bi tu omenjali zgolj samoohranitveni nagon, kajti nagnosko čutenje se je že davno spremenilo v zavestno gotovost, da nam tu notri grozi pogin.

Tisti, ki bodo glasovali za odcepitev, bodo ugotavljali:

V državi, kjer vlada od danes na jutri vse večja nevarnost državljske vojne, razumnemu ni mogoče bivati. Državni terorizem na Kosovu, v Kninski krajini in še kje (žarišča tega zla, slutimo, se lahko vsak hip poljubno razmnožijo) nas nadvse prepričljivo poziva na umik in take združbe. Ne le zato, ker notorno sovražimo nasilje in ker ne želimo umirati pred puškami, temveč v enaki meri zategadelj, ker se moramo počutiti, dokler smo znotraj Jugoslavije, pred očmi vsega demokratičnega sveta za takšno dogajanje soodgovorni. Dovolj nam je arogance moči, preglasovanja, dovolj osvajalski taktik, zvijač in spletk, pa naj že gre za ozemeljske pretenzije, poskuse kulturne hegemonije (jezik, izobraževalna jedra), do vrh glave nam je tisočero izumiteljskih oblik, s pomočjo katerih nam organizirano in vse bolj cinično ropajo nacionalno premoženje, takó, da so nas spravili že domala na boben. Zadosti dolgo smo čakali, da bodo prišle do besede demokratične sile, ki so jih bile pijemontezarske klike grobo utišale. Zdaj smo, žal, dokončno prišli do prepričanja, da Jugoslavije, kakršno smo želeli soustvariti, nikoli ne bomo mogli biti. Zbogom velja reči monarhoidnemu velesrstvu, ki si je uzurpiralo vse najvišje federalne institucije z vojsko vred in si jih vzelo za talce! Zbogom četništvo, bojno pravoslavlje, zbogom z vašimi lažmi in obrekovanji, zbogom z vašimi bojkoti, carinami, mitninami za slovensko blago... Kakor veste in znate si še naprej dajate duška z neznanjskimi decibeli hrupa med nedelom in veseljačenjem, zarisuje si nove zemljevide – toda tega ne boste več počeli ne z denarjem ne z moralno soodgovornostjo nas, zasramovanih in tako dolgo topoumno verujočih jodlarjev. »Dežela« je naposled uvidela, da so interesne razlike v tem balkanskem babilonu nerazrešljive. Odpovedalo je vse: mednacionalna in medčloveška strpnost, krščanska in islamska etika, socialistična doktrina, da, celo tudi boljševiska prisila, ovešena z eufemizmi o bratstvu in enotnosti, samoupravnih pravicah, svobodi, enakosti, oblasti ljudstva in delavskega razreda. Razvojne, socialne, demografske, verske, kulturne, narodne značajske razlike, protislovnosti in interesih in običajih, nerazrešena nacionalna vprašanja, povsem raznorodne zgodovinske tradicije – prek vseh teh prepadov kratkoma ni bilo mogoče zgraditi mostov, ki bi se izkazali za trdne in tajne. Vsaka reč ima pač svoj začetek in svoj konec.

Tako nekako bodo rezonirali tisti udeleženci plebiscita, ki bodo obkrožili svoj »da« za solucijo, da se Slovenci poslovijo od jugoslovanske skupnosti narodov. No počakati kaže in videti, katera alternativa bo prevladala, potem pa dosledno uresničiti večinsko ljudsko voljo.

Kar bo, pa bo

Pred glasovanjem ne manjka opozoril, da je treba dobro pretehtati posledice tega referenduma. Veliko je svarečih zahtev, da kaže točno in variantno elaborirati možne mednarodno-pravne in mednarodno-politične reperkusije, hkrati pa seveda domače politične in gospodarske ter vse druge učinke v primeru, če bi se ljudje izrekli za odcepitev. Skrajna previdnost je vsekakor na mestu, vendar pa se zdi, da mnogi previdneži izgubljajo izpred oči dve dejstvi. Najprej to, da še tako umna in globoka predvidevanja komaj lahko pomenijo kaj več kot dognanja, ki se utrjejo iz steklenih krogel vedeževalk. Kdo bi mogel upoštevati muhasta naključja, ki se dostikrat izkazujejo ob takih priložnostih kot odločujoč element? Denimo, kdo lahko predvidi, kako bo v določenem primeru ravnala JLA, ta komplicirana in komaj določljiva osebnost? Drugo, še veliko pomembnejše dejstvo pa je, da noben vnaprejšnji izsledek ne more ukiniti plebiscitnega rezultata. Če bi to dopustili, bi bili figa mož. Že v samem prepovdarjanju omenjenih raziskav tiči neka senca negacije ljudske volje. Znano svarilo, ki ga je bilo brati v časnikih, so neredki naši ljudje komentirali takole: »Da bomo po odcepitvi pasli travo? Prav, jo pa bomo. Bolje, da jo pasemo kako leto, dve, tri, kakor da bi jo naši vnuki in pravnuki pasli še sto let!« Ali pa: »Zelo smo domišljivi, če mislimo, da se bosta Vsa Evropa in Amerika obregali čez naše namene. Saj nas mnogi tuji politiki, diplomati, senatorji komaj znajo poiskati na zemljevidu.«

Recept nam je videti en sam: Spoznati avtentičen večinski interes Slovencev, potem pa pošteno, zaviranih rokavov, ne glede na vsak piš težav, ob kar najtrdnjšem konsenzu vseh strank uresničiti velelnik!

Zvone Kržišnik

Podpora treznim in preudarnim odločitvam

Nadaljevanje s 1. strani

rodnoosvobodilnega boja, ki je utemeljil suverenost slovenskega naroda in njegovo državo. Ustava naj izrazi te njene izvore, simboli slovenske države pa naj bodo skladni s tako kontinuiteto, ne pa izraz potujčevanja in tuje dominacije. Borci podpiramo osnovne opredelitve osnutka nove slovenske ustave, sicer pa bomo ustvarjalno sodelovali v razpravi o njenem dokončnem oblikovanju. Ugotavljamo pa, da osnutek ne zagotavlja potrebne podlage za ustrezno urejanje socialno-zdravstvenega varstva udeležencev NOB in žrtev fašističnega preganjanja. Zdravstvena in socialna zaščita udeležencev protifašističnega boja in žrtev fašističnega nasilja je danes v večini držav Evrope spejet mednarodni standard. Ustava ali zakon naj tudi opredeli odgovornost slovenske države za spominska obeležja in grbove borcev NOV tako v Sloveniji, kot v tujini.

5/ Podpiramo zamisel o sklicu svetovnega slovenskega kongresa, ki naj bi v skupnem zastopanju interesov vseh Slovencev in ljudi slovenskega porekla omogočil vzpostavljanje novih mostov sodelovanja in razumevanja. Presedel naj bi ideološke razlike, ne bi smeli biti izkoriščani v ozke strankarske namene in za oživiljanje preteklih delitev, obračunavanj ter revanšizma.

6/ Borci NOV Slovenije smo posebej prizadeti zaradi konfliktnih razmerij, do katerih je prišlo med Republiko Slovenijo in vodstvom JLA. Ne odobramo postopkov armadnih vrhov, ki si prilaščajo pravico političnega odločanja namesto demokratično izvoljenih institucij. Takšni postopki kažejo na nerazumevanje sodobnih procesov v Evropi in pri nas, ter predstavljajo poizkus podcenjevanja in ignoriranja suverenih odločitev slovenskega naroda. Bilo bi skratio nevarno, če bi dopustili, da JLA izkoristi tiste sile, ki se upirajo demokratičnim procesom in teži jo k centralistično-unitarističnim rešitvam, ki tudi doslej niso vzdržale preizkušnje časa. Zavračamo pa žalitve in skrajno negativen odnos, ki ga kažejo posamezniki do JLA. Nismo za prenapljene odločitve pri urejanju občutljivih vojaških vprašanj.

Problem dolgotrajne krize in stagnacije ni moč preseči z izkazovanjem moči ali uporabo sile, temveč le z omogočanjem normalnih demokratičnih procesov. Zato menimo, da je ukinitje političnega organiziranja v JLA nujen imperativ razvoja sodobnih demokratičnih odnosov v družbi.

Menimo tudi, da bi bila demilitarizacija Slovenije dolgoročno uresničljiv cilj, če bomo dosegli podobnost takšnih procesov v širšem okolju v katerem živimo in ustrezna mednarodna zagotovila.

7/ Prihodnje leto bo 50 let od napada nacifašističnih sil na Jugoslavijo, ustanovitve OF, začetka oboroženega odpora in osvobodilnega gibanja. Zato Izvršni odbor RO ZZZB NOV Slovenije predlaga Predsedstvu Republike Slovenije, skupščini in vladi, kakor tudi vsem političnim strankam, sredstvom informiranja, prosvetnim, znanstvenim ter kulturnim institucijam, da ta jubilej dostojno obeležimo z ustreznimi dejavnostmi in manifestacijami v duhu preseganja preteklosti ter s pogledom v bodočnost, ker pred vsemi državljani Slovenije, ne glede na mislensko razliko, stoji resni izzivi novega časa.

Pogovor z Jašo L. Zlobcem

Vse se menja, tvoja vest pa ostaja

Tokrat smo k besedi povabili Jašo L. Zlobca, ki je poleg tega, da ga poznamo kot pesnika in prevajalca, že v študentskih letih ob nekaterih priložnostih opozoril nase kot na človeka, ki se odziva na najrazličnejše nevzdržnosti v družbi in se ne zapira v varno lupino odmaknjene ezoterike. Povabili pa smo ga tudi zato, ker je ob zadnjih volitvah vstopil tudi v slovensko politiko.

Tokrat smo skušali ostati v mejah tistega območja vprašanj, ki ta čas ne le da zaposlujejo precej velik del Slovencev, včasih se zdi, da ga pehajo v nasproti stoječe tabore umetno, kot bi ne bilo že vsega drugega hudega dovolj.

Zdi se, da se ta storija okrog sprave in brskanja po kosteh ne unese. Tudi nedodni poskusi spravljanja na TV zaslonih, na način, da skupaj spravijo za isto mizo nekdanji, v vojni nasproti si stoječi ljudi, ni bil videti poseben obetaven. Kako pa si vi predstavljate vso to stvar? Lahko ta magična beseda sprava resnično pogladi vse?

Začelo se je s plemenito zamisljo, končalo s katastrofo. Ko je Spomenka Hribar pred šestimi leti načela problem, sem bil do konca na njeni strani. A izkazalo se je, da je ena stvar intimna stiska posameznika, nekaj čisto drugega pa politična rešitev tega vprašanja. Surovo rečeno, danes so Slovenci med sabo bolj sperti kot kadarkoli v zadnjih desetletjih. Mučno je že ponavljati očitno resnico, da je sprava zadeva, ki jo je mogoče opraviti zgolj na intimnem, individualnem nivoju. V tistem trenutku pa, ko postane politična zapoved ali celo zakon, se sprevrže v svoje nasprotje. Stvar je še toliko bolj neznosna, ker so vanjo pahnjene generacije, ki so se rodile tudi več desetletij po vojni. Groza me je, ko gledam svoja otroka, kako me zmedeno in v resnici prestrašeno sprašujeta, za kaj v resnici gre. Kakršnakoli krivda je že bila, na eni ali drugi strani, nihče nima pravice, da mladim ljudem vsiljuje breme kolektivne krivde.

Res je, cinično se sliši protiargument Spomenkinemu človeško zgroženemu kriku po spravi, češ naj zgodovina normalnih demokratičnih procesov. Zato menimo, da je ukinitje političnega organiziranja v JLA nujen imperativ razvoja sodobnih demokratičnih odnosov v družbi.

Naj zveni še tako patetično: danes ali nikoli več. Tako imenovane velike evropske države – Anglija, Francija, Nemčija in Italija – ki so pred sto, dvesto ali štiristo leti v rekah krvi pokončale vse drugačno, so postale države – nacije. Zato nimajo najmanjšega razumevanja za manjše narode, ki hočejo postati državotvorni. V teh petih minutah evropskega potresa in pretresa imamo zgodovinsko šanso. Če je ne bomo izkoristili, se kot narod ne bomo ohranili. Spet, na tej ravni je dobro poznati zgodovino.

Če vzameva splošni okvir katerekoli vojne, ali ni tako, da navadno prinašajo mirna leta po njej streznitve, globlja gledanja v človeško dušo, misli o miru in vrednotah, ki presegajo eno generacijo, eno konfliktno okolje ali eno družbo? Ali pa se morda lahko sprašujemo tako kot nekateri, ki opominjajo na spirale in kroge, na domala ponavljajoče se zgodovinske položaje (na višjih razvojnih ravneh)?

O tem sem govoril že na začetku. Kdorkoli petinštirideset let po koncu vojne hoče znova in znova usodnostno načenjati preteklost, jo preoblikovati in pisati na novo, preprosto dela škodo. Že večkrat sem javno povedal: nekateri na Slovenskem z izjemno agresivnostjo predurajo preteklost, belo barvajo v črno in nasprotno. Dobro vemo, da belega in črnega v resnici nikoli ni. Ravno tako pa je zunaj vsakega dvoma, da je upor leta enainštirideset Slovence postavil kot suveren narod. To obrniti na glavo bi pomenilo samokastracijo, obenem pa bi Slovenci postali prvi narod na svetu, ki bi rehabilitiral takó blazno nacistično zgodbo kot tudi narodno izdajstvo. Vendar sem glede tega optimist, mislim namreč, da gre za začasno zmedo ob sedanjem političnem preobratu (ki je bil seveda nujen, potreben in koristen – da ne bi bilo nesporazuma). O zgodovinskih spiralah in krogih pa samo to: stvari gredo naprej in Slovenci se ne moremo pritoževati, da sodimo med tista ljudstvarode, ki jih je zgodovina zatolkla. In ni bojazni, da svoje zgodbe ne bi speljali.

Začela sva pravzaprav »od konca«. Morda bi vas bila morala najprej vprašati, v kolikšnji meri to temeljito angažiranje Slovencev za teme iz preteklosti – po vašem – zavira poglede in misli o prihodnosti, koliko škode utegne narediti, oziroma, ali je to psihološko – sociološko dogajanje v družbi, ki se mu preprosto ni moglo izogniti?

Spet moram reči, da se mi zdi hudo prepoceni, ko nekateri pridigarjo razlagajo: pustimo preteklost, prihodnost je edina pomembna. Res je, da je prihodnost pomembna, enako res pa je tudi, da z motno, nerazčiščeno preteklostjo ni mogoče nikamor naprej. Slovenci smo fizično majhna skupnost, v resnici najmanjša nacija v Evropi, ki je dosegla svojo državnost.

Že to je samo po sebi čudež. Še večji čudež pa je, če pogledamo na naš zgodovinski, nacionalni in geopolitični položaj. Stisnjeni smo med germanskim in romanskim morjem, na jugu imamo južnoslovanski blok in na vzhodu Madžare s tudi nesrečno zgodovino etničnega otoka. Razen nas imajo vsi naši sosedje svojo državno preteklost, kar nikakor ni nepomembno. In v tem smislu se moramo zavdati svoje preteklosti. Že nekajkrat smo samo za las preživeli. V tako imenovani

postati suverena in samoza-vestna nacija. Imeli smo torej zgodovinsko priložnost in tudi izkoristili smo jo. Toliko o preteklosti. Kot sem že omenil, če preteklost ne razumemo, se bomo kaj kilavo odločali tudi o prihodnosti. In ravno zdaj je pred nami spet takšna odločitev. V mislih imam seveda slovensko državno samostojnost. Cela zadeva se mi vidi kot nekakšna zgodba znanstvene fantastike, kjer se vsakih nekaj sto let odpre pet minut časovnih vrat v nov svet. Če zamudiš

stari Jugoslaviji se nam ni dobro pisalo. Prvič zaradi nenehnega pritiska srbske državnostnosti, ki bi nas prej ali slej stisnila na raven obrobne plemena. In zlasti drugič, ker je bila tretjina slovenskega nacionalnega ozemlja pod Italijo, vrh vsega fašistično in do konca raznarodovalno (tudi Italijani so bili mlad, komajda združen narod, kar je bilo za Slovence najslabša možna varianta). Vse skupaj je bilo še toliko bolj brezperspektivno, ker je bil od narodovega telesa odrezan ravno mediteranski del, se pravi tisti, ki je dihal v svet, v odprtost, neobremenjen z alpsko in srednjeevropsko zadrtostjo. Naj se sliši še tako čudnaš, ampak druga svetovna vojna je bila za Slovence izjemna zgodovinska priložnost. Brez nje ne bi dobili Primorske. Brez nje ne bi bili Slovenci dobesedno prisiljeni – po Cankarju – iz naroda hlapcev

samo par sekund, bodo lahko na vrsto prišli šele tvoji prapravniki. Če sploh bodo. In v današnjem času razpada vzhodnoevropskega sveta ima Slovenija edinstveno priložnost.

Ali nam lahko poveste, kako vi osebno čutite ob vprašanjih o tistih kategorijah, ki naši družbi danes, takšni kakršna je, niso iminentne: na primer, če govorimo o etičnosti naših dejanj ali pa o moralnosti, o poštenju, resnicoljubnosti in kar je še teh lastnosti. Ali morda ne obstaja bojazen, da bi v naglem obratu, ki ga doživljamo (ob prehajanju iz družbe, ki smo ji rekli socialistična), v obnovljene odnose, ki smo jih bili nekoč zapustili, prišlo do izgubljanja še tistega malo, kar nam je ostalo od teh vrednot? Ali ne pomeni takšno stanje obetavnih možnosti za razcvet tistih »prvin«, ki si jih Slovenci že

sami pripisujemo (privošljivost, škodoželjnost...)?

Naj začnem pri koncu vprašanja. Pri številčno tako majhnem narodu, kot smo Slovenci, smo na privošljivost, škodoželjnost, zavist itd. obsojeni na vse večne čase. Ne moreš se skregati v New Yorku in se preseliti v Los Angeles. Tudi če iz Maribora pobegneš v Ljubljano, boš tu srečal skorajda vse stare štajerske zoprnike. Kaj hočemo. A bi se raje lotil vprašanja etike. Etika naj bi bila nekaj zastarelega, naivnega, skorajda slaboumnega. Življenje naj bi bilo namreč stvarna zadeva s surovimi pravili igre. Moja izkušnja je pa taka: že več kot petindvajset let, se pravi od konca osnovne šole naprej, sem se vseskozi boksar za poštenost, resnicoljubnost in kar ste že omenjali v svojem vprašanju. Veliko jih je bilo, ki so se mi posmehovali in me imeli tako rekoč za tepčka. Pa sem jim mirno odgovarjal: bo že prišlo na moje. In seveda je prišlo. Cele generacije koristolovcev in prilagodljivcev so ostale na suhem, čeprav so bile prepričane, da je obračanje po vetru edini uspešni zakon. Seveda tudi zdaj ni v resnici dosti drugače, spet imamo opraviti z novimi pametnjakoviči, ki mislijo, da so prave barve o pravem trenutku poročstvo za socialno promocijo in uspešnost. In jim, novodobnim janičarjem, spet odgovarjam: vse se menja, tvoja vest pa ostaja; kaj boš čez desetletje rekel svojim otrokom, ko te bodo vprašali: oče, kaj si počel v svinčeni (ali kuta-stih) časih? Navsezadnje je vsakdo odgovoren predvsem samemu sebi. In tej odgovornosti se ne more izogniti, pa naj se še tako spreneveda.

Na trenutke se človeku zazdi, da so nekateri ljudje ob prvih svobodnih volitvah vstopili v svet politike bolj za šalo kot zares, pri čemer jim je slovenskega naroda in države bolj malo mar. Kako pa se vam vidi življenje na politični sceni zdaj, ko ste sredi nje?

Bolj po naključju kot ne sem se znašel kot poslanec v prvi parlamentarno izvoljeni slovenski skupščini. Priznam, da se pogosto počutim skrajno mučno. Predvsem zato, ker nisem politik, ker me v resnici zanimajo čisto druge stvari. Enako mučno pa mi je tudi zato, ker na vsakem skupščinskem zasedanju dobesedno do grla plavam v najbolj pritlehnem politikanstvu. Strankarski prestiž je več vreden kot pamet, razum, argumenti, in kar je najhujše, več kot skupna korist (o kateri sicer obstaja splošni konsenz). Če nekdaj iz nasprotne stranke pride na dan s še tako bleščečim predlogom, se bo divje glasovalo proti samo zato, ker je to sovražni breg. Pa nas je vseh Slovencev skupaj tako malo, da z največjimi težavami krpamo največje luknje. Pa bo že bolje.

Spraševala je
Bojana Žokalj-Jesih

Občni zbor zveze koroških partizanov

V organizaciji še dovolj notranje moči

V Občni zbor zveze koroških partizanov, že 14. po vrsti, je izzvenel v optimizmu te organizacije, ki ima kljub minevanju in oddaljevanju časa še vedno dovolj notranje moči, predvsem pa aktualne upravičenosti, da bo lahko svoje naloge opravljala še naprej. Predsednik Janez Wutte-Luc je že med pozdravnimi besedami podčrtal izhodišča borčevske organizacije, ki se ni nikoli ideološko podrejala enoumju in je vztrajala pri izhodiščih iz najtežjih dni, ko sta se z nacisti z ramo ob rami upirala tako koroški duhovnik kot komunist. Tako pluralistična in nadstrankarska je ostala organizacija vse do današnjih dni in prav zato je kljub vsem napadom nase in na svoje člane ohranila toliko notranje moči.

V tajniškem poročilu Milene Gröblacher smo slišali bogate podatke o dejavnosti zveze med obema zboroma. Naj navedemo le nekaj stalnic: dosledno zavračanje izjav in napadov desničarskih in nemško nacionalnih sil, zbiranje in obdelava zgodovinskega gradiva o odporniškem gibanju na Koroškem, spominski pohodi, borčevska srečanja in podobno. Med uspehe si lahko zveza koroških partizanov vpiše odkritje spomenika prvi žrtvi nacizma, škocijanskemu duhovniku Vinku Poljancu. Spomenika v Pliberku več kot 40 takojšnjim borcem zaradi krajevnega odklanjanja žal ni uspelo postaviti, s predlogom za postavitev spomenika 43 padlim po 9. maju na Humperku pa je vsaj preprečila postavitev spomenika bramborcem na istem mestu.

V nadaljevanju je zbor pozdravil Franc Miklavčič in kot član slovenskih krščanskih socialistov v partizanih dejal: »Naše partizanstvo je tovarstvo iz starih dni. To traja do groba.« Zahvalil se je koro-

škim partizanom za njihov prispevek k skupnemu protifašističnemu boju in tudi koroške borce povabil k narodni spravi.

Ivan Dolničar je v imenu slovenske borčevske organizacije dejal, da se borci prilagajajo družbenim spremembam v Sloveniji in večstrankarstvu, o narodni spravi pa je menil, da nima nič proti pokopu mrtvih in pieteti do njih, da pa se borci ne morejo spraviti z izdajalci.

Anica Klemenčič je v imenu komiteja za vprašanja borcev zagotovila nadaljnjo skrb slovenske vlade tudi za koroške partizane in žrtve saj so del skupnega protifašističnega boja in slovenskega narodnega telesa.

Felix Wieser je v imenu zveze slovenskih organizacij dejal, da se v zadnjem času tako Avstrija kot Slovenija nekoliko bolj zavedata pomena protifašističnega odpora, za narodno spravo pa je menil, da na Koroškem v času NOB ni bilo razkola, zato iz tistih časov tudi ne izvira po-

treba po spravi.

Marjan Pipp se je strinjal z njim, da je na Koroškem veljal odpor edinole nacističnemu nasilju, zato tovrstna sprava na Koroškem ni potrebna.

Državna poslanka Terezija Stoišič je v daljšem prispevku izrekla svoje spoštovanje do boja koroških partizanov, razčlenila zadržanje avstrijske družbe do protifašističnega odpora in obljubila ves svoj parlamentarni vpliv za ustrezno ovrednotenje žrtev in borcev proti nacizmu.

Jože Partl je prizadeto dejal, da ga ne boli toliko kako na slovenski prispevek v vojni gleda Koroška kot nekatere novice, med katerimi je omenil predlog naj bi takojmenovanim koroškim odvedencem v Ravnah na Koroškem postavili spomenik.

Na občnem zboru so za predsednika ZKP znova izvolili Janeza Wutteja-Luca, za podpredsednika Lipeja Kolenika in Petra Kucharja, za tajnika pa Feliksa Wieserja.

J. R.

Drugi bataljon Koroškega odreda pri jutranjem pozdravu pri Peršmanu v Podpeci

Med metliškimi borci

Nikakršnih prenapetosti

Metliška borčevska organizacija združuje v štirinajstih krajevnih organizacijah 834 borcev, večina med njimi je žensk. Med najbolj pereče probleme zagotovo spada vse težje zdravstveno stanje borcev, kar je seveda razumljivo, če upoštevamo, da je povprečna starost ne le metliških ampak tudi slovenskih borcev že kar nad sedemdeset let in je zato, kot menita Anton Župančič, predsednik združenja in Vinko Kepic, podpredsednik, povsem nerazumljivo – pa tudi nepošteno – sleherno omejevanje pravic, ki ga je slutiti.

Večina borcev je polproletarskega porekla, čistih kmetov takorekoč ni. Metliški borci imajo svojo ambulanto pa tudi svojo zdravnico, dr. Radojko Ivošević, s katero so več kot zadovoljni, le sestre, pravijo, se prepočesto menjajo in tako ne morejo v celoti spoznati problematike in dela.

S patronažno službo dobro sodelujejo, močno pri-

sotna – bolj kot kdajkoli prej – pa je tudi sosedska pomoč, to pa omili marsikateri problem, ki bi ga sicer bilo težko rešiti. Lahko bi dejali, pravijo v Metliki, da se metliški borci ne počutijo niti osamljene, še manj odrinjene, kar je zagotovo največja kakovost varstva, pa naj si bi organizirano tako ali drugače.

Socialnih primerov skrajda ni. Priznavalnine dobivajo vsi tisti, ki jim po zakonu pripada, vendar pa se v Metliki bojijo določb novega zakona, saj bi precej ljudi izgubilo tisti, še tako skromni delček priznavalnine. Še posebej se bo zaostрил problem preužitkarjev in tako bomo pred novim problemom – dobili bomo novo kategorijo revežev. Očitno, da so priznavalnine nekakšni privilegiji, so nevzdržni in kažejo na nepoznavanje dejstev.

Precej na boljšem so tisti borci, ki dobivajo dodatek za varstvo.

Zdraviliško zdravljenje

postaja luksuz. Zdravstvena skupnost ne prispeva ničesar, razen če ne gre za zdravljenje z bolnišnično napotnico. Te zadeve rešujejo Belokranjci tako, da prispevajo del sredstev iz fonda za priznavalnine, preostali del pa prispeva upravičenec sam, pri čemer gre za kakšnih 2000 dinarjev za deset dni zdraviliškega zdravljenja. Na ta način se bo število borcev v različnih zdraviliščih, predvsem v bližnjih Dolenjskih Toplicah, Čatežu pa tudi v Strunjanu in Rogaški Slatini, povečalo na štirideset prostih mest.

Zaradi vse bolj vprašljivih sredstev je obvisela v zraku realizacija zbornika o NOB pa tudi suhorskega se ne piše najbolje. Obe omenjeni publikaciji, menita Župančič in Kepic, pomembni vir podatkov za proučevanje zgodovine NOB v Beli krajini, neglede na to, da pač ostaja zgolj pri neobdelanemu gradivu.

Državna poslanka Terezija Stoišič

Partizanski boj je bil svetla točka

Ko sem prebirala spominsko literaturo koroških izseljencev in partizanov, sem bila pretresena nad tem, kaj vse ste morali v teh tragičnih letih druge svetovne vojne pretrpeti partizani in partizanke. Dejstvo je, da je nacionalsocializem v Avstriji najbolj zasledoval, zatiral in pobijal prav pripadnike narodnih manjšin.

Ko danes kot pripadnica povojne generacije razmišljam o tem obdobju, sem ogorčena, s kakšno ignoranco je druga avstrijska republika obravnavala vprašanje žrtev nacizma, še bolj pa vprašanja žrtev in odpora proti fašizmu narodnih manjšin. V resnici pa je tako, da se avstrijska republika lahko vam, drage partizanke in partizani, zahvali da je leta 1955 dobila svojo neodvisnost in državno pogodbo. Kajti v moskovski deklaraciji iz oktobra 1943, ki so jo podpisale zavezniške sile, jasno piše, da bo neodvisnost Avstrije odvisna tudi od tega, koliko bo sama prispevala k svoji svobodi. Zato ni naključje, da so se predstavniki republike Avstrije po letu 1945 ob mirovnih pogajanjih vedno znova in znova sklicevali na odpor proti fašizmu in tudi na odpor, ki ste ga organizirali vi na Koroškem. Toda po podpisu avstrijske državne pogodbe in po tem ko je Avstrija dosegla neodvisnost, so pristojni politiki kaj kmalu pozabili na delež tistih, ki so se borili proti fašizmu in tudi na vse tiste, ki so pomrli v KZ-tih in ostalih taboriščih.

Napočil je čas, ko so se stranke potegovala za glasove bivših nacistov in s tem seveda bile pripravljene sklepati tudi kompromise v oceni zgodovinskih dejstev v letih 1938–45. Najhujše se je godilo vam, spoštovane partizanke in partizani, kajti če bi so-

dili po literaturi, ste bili tudi po osvoboditvi, k kateri ste toliko prispevali, izpostavljeni hudim napadom, blatenju in obrekovanju. Označevali so vas za Titove partizane, za komuniste in iredentiste. Očitno so vam, da se niste borili za Avstrijo temveč za Jugoslavijo. Še in še bi lahko naštevala, toda zame je pomembno naslednje: ali se je lahko kdo, ki je leta 1942 ali pa 1943 ali pa celo 44 šel v partizanske enote, sploh lahko boril za republiko Avstrijo ali pa za Jugoslavijo. Po mojem ne. Kajti pogoj tako za vzpostavitev republike Jugoslavije kot republike Avstrije je bila zmaga nad fašizmom. In zato sem globoko prepričana, da ste vi, dragi koroški partizani in partizanke, s tem, da ste se v tem najtemnejšem obdobju naše polpretekle zgodovine odločili za odpor proti fašizmu, storili veliko človeško, humano dejanje, da ste veliko prispevali k zlomu nacizma, da je prišlo do miru in je bilo na tej podlagi sploh šele možno graditi nove države in nove družbe. Mi vsi vemo, da v Avstriji denacifikacije skoraj ni bilo. In le v takem vzdušju je lahko uspevala politika mržnje in sovraštva do slovenske manjšine, še prav posebno pa proti vam, drage partizanke in partizani, ki ste se v dobi nacizma uprli barbarskemu sistemu.

Sama sem pripadnica zeleno-alternativnega gibanja v Avstriji, ki zagovarja filozofijo nenasilja in morda se bo kdo čudil, da lahko zagovarjam partizanski odpor. Toda zadeve so zelo preproste. Niso bili partizani in člani odporniških gibanj tisti, ki so pričeli agresijo, ki so pričeli drugo svetovno vojno. Nasprotno. Nemški nacizem je jugoslovanske narode obsodil na smrt. Nemški nacizem je

še prav posebej obsodil slovenski narod na smrt. In v tej situaciji je bil odbor legitimen, v tej situaciji je vsak, ki je prispeval, da se je ta nasilni režim zrušil, storil veliko človeško dejanje. Nekateri vam očitajo, da ste bili komunisti, da ste se borili za Titovo Jugoslavijo in da ste zakrivali tudi zločine.

Najbolj glasni v tej kritiki so tisti, ki so bili med drugo svetovno vojno bodisi v vrstah nacionalsocialistov ali pa njihovi kolaboranti. To gre celo tako daleč, da je nekdo v zadnji številki časopisa »Die Kammeradschaft« zapisal, da je zlom komunizma na vzhodu potrditev za vse bivše vojake, da so se za časa nacizma borili za pravično stvar. S to logiko se ne strinjam. To je logika tistih, ki se iz zgodovine nič niso naučili. To je logika tistih, ki ob koncu 20. stoletja še vedno oživljajo duh sovraštva in razdvajanja. Predvsem pa so to tisti, ki še zdaj skušajo rehabilitirati in blatiti vse tisto, ki so se borili proti fašizmu.

Ne izključujem, da so se tudi v vaših vrstah zgodile napake, morebiti tudi nepotrebni poboji. Te stvari bo treba proučiti, toda to je zadeva strokovnjakov, zgodovinarjev. Ob tem pa je jasno, da vaš boj proti nacizmu v zgodovini Avstrije in Evrope ostane svetla točka. Zato zavračam vse poskuse postavljati zgodovino na glavo in rehabilitirati nacionalsocializem. Zato pozdravljam iniciativo predsednika slovenske vlade po ustanovitvi avstrijsko-slovenske komisije zgodovinarjev, ki naj bi proučila obdobje nacionalsocializma ne samo na Koroškem, temveč tudi v Sloveniji in v širšem kontekstu. Kajti le na strokovni osnovi bo mogoče osvetliti vse otenke tega obdobja.

Spomeniško delo je bilo dokončano že pred leti, treba bo le še vstaviti tri plošče v treh jezikih ob letalu Dakota DC-3, zavezniškem avionu, ki je pristajal na partizanskem letališču pri vasi Otok, kjer je obstal za vedno v spomin zanamcem na zavezniško pomoč in sodelovanje z narodnoosvobodilno vojsko. Te plošče bi sicer morale biti že zdavnaj vgrajene, vendar je prišlo do manjših napak.

Po mnenju Župančiča in

Kepica je sodelovanje z novimi oblastmi normalno in proračunska sredstva pa tudi prostori zagotovljeni.

Skupaj z občino so, v soglasju z ustreznimi službami, v neposredno bližino sedeža borčevske organizacije, preselili tudi referat za vprašanja borcev. Tako je postalo poslovanje še bolj racionalno, celo varčno: občinski proračun »obremenjuje« le predsednik s honorarjem.

Pogled na eno izmed metliških ulic

»Nekatera negativna stališča, povezana z zgodovino in borci NOB, ki v zadnjih časih vznemirjajo borčevsko populacijo, hkrati pa tudi razdvajajo slovenske ljudi, ostro obsojamo,« sta dejala Župančič in Kepic, »in povsem podpiramo stališče republiškega odbora ZZB NOV. Jasno je, da se ne moremo strinjati z vse bolj očitnim izenačevanjem borcev z ljudmi, ki so se borili na drugi strani, niti nismo za kolektivno spravo, saj je to stvar, ki se tiče posameznikov. Smo za spravo, ne pa tudi za potvarjanje zgodovinskih dejstev, kar nam zagotovo ne bo prineslo ugleda v tujini.

Res pa je, da mnogo premlačno reagiramo na takšne in podobne pojave in da nas je zajela apatija in resignacija, pa tudi užaljenost, kar je navsezadnje mogoče razumeti. Kopja se nikakor ne morejo lomiti na hrbtih partizanov, z žalitvami vseh vrst pa tega naroda nikakor ne bomo spravili in seveda tudi ni res, da se vse to počenja v imenu nekakšne prihodnje neobremenjenosti mladega rodu.«

Milenko Strašek

Razpršitev sodobnih političnih interesov

Večina tistih, ki imajo največji vpliv na mednarodna dogajanja je v minulih dneh prepotovala velik del sveta v prizadevanju, da bi usmerjala politične tokove vse od zahodne obale Atlantika do Urala. Vemo, kako sta ukrepala ameriška voditelja predsednik Bush in njegov zunanji minister Baker, kakšne naloge je imel sovjetski voditelj Mihail Gorbačov, kam je potoval kancler Kohl in kako je bilo na Bližnjem vzhodu oziroma v Perzijskem zalivu.

Brez dvoma velja glavni poudarek dogajanju v Parizu, kjer je zasedal izredni vrh KVSE ob udeležbi 34 šefov držav ali vlad. Dobili naj bi novo Evropo, bolj varno in napredno; celino, katere narodi so se še bolj zblížali in utrli nova pota sodelovanja. Kaj kmalu bo znano, ali je udeležencem uspelo postaviti na noge novo politično-varnostno in ekonomsko strukturo Evrope, značilno za konec sedanjega in začetek novega stoletja. Medtem ko je helsinško srečanje pred 15 leti odprlo vrata za prekinitve hladne vojne, je bila na pariškem srečanju vrsta, da jih povsem zapre. Nekateri imenujejo pariški vrh kar »antijalta«, ker je obravnaval perspektivo Evrope kot enotnost in sodelovanje namesto cepitve in kopičenja orožja.

V Parizu je 22 držav, članic dveh blokov, podpisalo besedilo sporazuma o zmanjšanju konvencionalne oborožitve v Evropi, navzočih pa je bilo tudi vseh preostalih 12 članic KVSE. Gre za sporazum, katerega območje sega od Atlantika do Urala. V prihodnje bo lahko imel vsak blok na tem področju po 20.000 tankov, 30 tisoč oklepnih vozil, 20.000 topov, 6.800 letal in po 2000 bojnih helikopterjev. Pomembno je, da podpisani sporazum zajema zelo podrobno izdelan sistem kontrole dovoljene oborožitve v blokih in posameznih državah-članicah.

Preden je sovjetski voditelj Mihail Gorbačov lahko odpotoval v Pariz in pred tem še v Italijo, je moral doma opraviti zahtevno politično delo. V vrhovnem sovjetu je komentiral »politični in gospodarski« položaj v državi, vendar je požel splošno razočaranje. Ni zadovoljil demokratičnih radikalov in konzervativcev, pa tudi večina njegovih centrističnih pristašev mu ni pritrjevala. »Naš predsednik danes ni predložil nič novega in konstruktivnega. Dobili smo vtis, kot da je večeraj prišel iz tujih krajev in nam začel svetovati«, je bilo slišati iz klopi deputatov.

Tudi po mnenju tujih opazovalcev v Moskvi Mihail Gorbačov ni nakazal novih smeri za izhod iz krize. Spraševali so se, ali je to taktika ali pa stališče, da položaj v državi nikakor ni alarmanten. Morda tudi stališče, da obroč nezadovoljstva, ki se zapira okoli njega, ni neposredna nevarnost za njegov predsedniški položaj. Gorbačov je priznal, da je tudi sam odgovoren za paralizo oblasti v državi, za zaostrovanje mednarodnih odnosov in gospodarsko krizo, vendar je poskušal vse to pojasniti z delovanjem destruktivnih sil, ki onemogočajo normalno delo in življenje ter z vse ostrejšim bojem za oblast.

Sovjetski voditelj je zavrnil bojazen, da grozi državi pozimi huda lakota. Po njegovem mnenju je izhod iz krize v nadaljnji radikalizaciji reforme, prehodu na tržne odnose poslovanja, ugladitvi mednarodnih odnosov z novim zveznim dogovorom ter krepitvi

discipline in pravne ureditve. V državi je zavrelo potem, ko je Gorbačov napovedal prihodnjo skupno federativno državo kot zvezo suverenih republik. Odločno se je izjavil proti cepitvi sovjetske države. »Na lastnih izkušnjah, prepojenih s krvjo ljudi«, je dejal, »vidimo, da se ne moremo deliti, cepiti«. Predlagal je delitev obveznosti v okviru obnovljene večinacionalne države, govoril je o »kabinetu ministrov«, v katerega bi prišli »novi, iniciativni ljudje, ki znajo sodobno misliti«. Gorbačov je nepriznava dobil priznanje, opo-

Kdo bo tisti, ki bo ukazal napad? Ameriški predsednik George Bush sredi zaostrene zalivske krize na eni od ameriških letalonosilk.

gumljen pa je napovedal še krepitev predsedniške oblasti, uvedbo funkcije podpredsednika države in še marsikaj v zvezi s centralno sovjetsko vlado.

Podrobneje in prav gotovo ostreje bodo o nakazanih dopolnitvah razpravljali, ko se bo mednarodni položaj, razburkan s pariško konferenco KVSE pomiril, ko se bodo ameriški državniki posvetili domačim temam in ko tudi kriza v Perzijsko-arabskem zalivu ne bo tako pereča. Pravijo, da ameriški predsednik, opogumljen zaradi minulega sprejema po Evropi, zavrača ponujeni kompromis na Bližnjem vzhodu. Iraškega predsednika je znova opozoril, da se mora takoj umakniti iz Kuvajta, izpusti vse ujetnike in preklicati vse restrikcije, s katerimi je otežkočil delo ameriškega veleposlaništva v Kuvajtu. Ne le predlagani kompromis, predsednik Bush je zavrnil tudi kritike, da bi utegnila njegova politika v Zalivu zaplesti ZDA v podobno vojno, kot je bila tista v Vietnamu. Odgovoril je, da

nanji minister Baker obiskal Bruselj, da bi zagotovil dovolj glasov za resolucijo, s katero bi ZN dovolili uporabo vojaške sile zoper Irak. Po ameriški želji naj bi takšno resolucijo sprejeli že do konca novembra, vsekakor ta čas, ko Svetu še predseduje ameriški predstavnik. Decembra bo moral to dolžnost prepustiti drugemu človeku, Američanom ne preveč naklonjenemu Jemenu.

Pravijo, da ni nič hujšega in gršega, kakor če se dovčerajsnji prijatelji in tovariši, sopotniki in sotrpini, soborci in somišljeniki, bratje v idejah, ne nadoma sprejo in razidejo, se spoprimejo in ne izbirajo več sredstev, da bi drug drugega onemogočili. Nekaj takšnega se dogaja na Poljskem: Razkol v »Solidarnosti«, ki se v predvolilnem času vse bolj poglablja, grozi že kar »z bratomorno vojno« ali pa vsaj drsenjem v »poljski pekel«.

V neizprosni predvolilni boju, v katerem brezobzirno uporabljajo vsa orožja, ne sodelujeta samo dva nepomirljiva

tekmeca Lech Walensa in Tadeusz Mazowiecki temveč cele armade njunih ognjevitih pristašev ter navijačev. Ko je ocenjeval predvolilni položaj, je sociolog Jerzy Zulawski dejal: »Vznemirjen sem zaradi poteka kampanje. Potrjuje se namreč, da naša država še ni zrela za normalne volitve, ker še niso oblikovane politične sile, ki bi znale sestaviti ustrezen politični volilni program. Predvolilna bitka se opira predvsem na emocije, ljudje pa so vse bolj utrujeni, ker še ni konkretnih rešitev problemov sodobne Poljske«.

Poljakom je ostalo le še malo časa, da povežejo svoje vrste in spoznajo, kam jih pelje sedanja stopnja politične dozorelosti. Ko bo novi prvi človek izvoljen, bodo z njim vred strmeli zaradi širine prepada, ki loči politične obljube »demokracije« sveta od stvarnosti.

Kako nevarno se je igrati s stisko ljudi, so pokazali minuli dogodki v Nemčiji, natančneje povedano v Berlinu. Takšne poulične vojne Nemčija še ni doživela, pravijo poročevalci. Kakor vemo, so se spopadli policaji in pripadniki takimeno-vane alternativne scene v Berlinu. Zgodba o alternativnih v Berlinu in drugih zahodnonemških mestih se je začela v sedemdesetih letih, ko so prvič zasedli stare in neurejene hiše, tedaj v zahodnoberlinski četrti Kreuzberg. Ta posebna plast mladih ljudi: levičarjev in hipijev, ki iz mnogih razlogov niso pristajali na meščanski način življenja, je našla svoj »milje«. Njihova dejavnost, radikalno kritiziranje socialnih krivic v »državi blaginje«, je naletela na precejšen odmev. V takšnem okolju je imela Alternativa lista svoje volilce in jih ima še zdaj.

Nemiri so povezani z realnimi problemi mest, Berlina pa še posebej, saj po eni strani obupno primanjkuje stanovanj, druge pa so najemnine tako visoke, da silijo cele družine v potep. Kaj misli država o tako nakazanih problemih ljudi, pa so povedale demonstracije in njih posledice.

Ne le Berlin, četudi tamkajšnja dogajanja presenečajo, tudi v drugih delih sveta se vse bolj množita predvsem stiska in trpljenje ljudi. Tisto, kar se dogaja v eni najstarejših svobodnih držav v Afriki, Liberiji, je prav gotovo nekaj izjemnega v sodobni zgodovini. Državo razdirata državljanska in plemenska vojna. Nekateri poznavalci razmer primerjajo poboj Liberijcev z dogajanjem v Kambodži, ko je tam vladal Pol Pot, pripominjajo pa, da je bil Pol Potov sistem otroška igrača v primerjavi s tistim, kar se dogaja v Liberiji. Vsak pobija vsakega, še posebno, če je iz »napačnega« plemena. Najhujše pri tej moriji pa je spoznanje, da se vse to dogaja pred skorajda ravnodušnimi očmi vsega sveta, vključno tudi tistega njegovega dela, ki se na drugih poldnevnikih tako zelo zavzema za človekove pravice.

Kot posebnost, zanimivost minulega dogajanja bi lahko upoštevali tudi spoznanje, da v okviru pariške konference KVSE in tudi že prej tako ZDA, kakor tudi države Evropske skupnosti, ki imajo sicer toliko povedati o enakopravnem glasu majhnih držav, članic konference, niso posvetile nobene pozornosti gibanju neuvrčenih oziroma neuvrčenim in nevtralnimi državam v Evropi, pa čeprav ni mogoče pozabiti, kolikokrat je bila prav usoda KVSE odvisna od njihove zavzete dejavnosti.

ZSMS je mrtva, naj živi LDS

Pot preobrazbe organizacije socialistične mladine Slovenije, začeta še v časih trdnega enopartijskega sistema, na novomeškem kongresu, je zdaj končana. V Zagorju ob Savi smo Slovenci dobili novo/staro stranko, ki so jo delegati praktično enoglasno poimenovali Liberalno demokratska stranka.

Seveda ni naključje, da so se v ZSMS-LS odločili pripraviti svoj 14. kongres v Zagorju ob Savi, daleč stran od bleščečih republiških centrov, kjer se sicer praviloma dogajajo tako pomembne politične reči. Liberalni demokrati se namreč zavzemajo za **Slovenijo regij**, ki ne bo upravljana in vodena izključno iz republiškega središča. V tem se gotovo razlikujejo od večine slovenskih strank, v liberalno demokratskem programu pa najdemo še marsikaj: **zavzemanje za dvodomno skupščino**, ki naj bi jo sestavljala državni zbor, voljen proporcionalno, in **zbor regij**, ki ga sestavljajo delegati regionalnih skupščin. LDS si bo prizadevala za slovenijo brez vojske, saj je po njihovem najboljša varnostna politika tista, ki zagotavlja mir. **Predlagajo tudi ustanovitev ministrstva za mir**. V stranki bodo uveljavljali **načelo enake zastopanosti žensk**, tudi na listah za volitve, saj so ženske pri nas enakopravne samo na videz. Slovenija doslej ni imela **imigracijske politike**; LDS se zavzema za takšno, ki bi:

priseljencem omogočala svobodno izbiro med popolno asimilacijo v večinsko okolje ali integracijo ob ohranjanju lastnih etničnih posebnosti. Liberalci so seveda, že po svoji definiciji, **proti zapostavljanju zaradi spolne usmerjenosti**, kar zadeva šolstvo pa zahtevajo **karseda odprt in propusten šolski sistem**, in **popolno uveljavitev laične šole v javnem šolskem sistemu**, študij pa naj bo priznan kot delo. Liberalni demokrati se zavedajo, da **brez razvite kulture ni ne razvitega naroda ne razvitega gospodarstva**, zato le-te ne smemo odpraviti na stranski tir. Tako kot se zavzemamo za Slovenijo regij želijo **tudi Evropo regij**, zato bodo sodelovali z vsemi tistimi silami, ki jim je človeško življenje bolj sveto od krvi in so jim **politični kompromisi ljubši od pokončne drže**. Sloveniji naj bo mednarodno priznan status nevtralne države.

V gospodarskem programu so liberalni demokrati v skladu s svojo teoretsko podlago **poudarili podjetništvo, zasebno lastnino in omejeno vlogo države**, v nasprotju z dosedaj ponujenimi modeli lastninjenja pa ponujajo svež pristop: **tretjino podjetja naj odkupijo delavci, drugo tretjino naj kupi trg, zadnjo pa si delita država in pokojninski sklad**. Razprava okrog ponujenih programskih dokumentov ni bila posebej vroča, razen pri resolucijah **Slovenija brez vojske** in Politika enakih možnosti. Glede na program je LDS sredinska stranka, pragmatična in pripravljena sprejemati kompromise, kadar je to koristno. Statut, ki so ga delegati sprejeli brez pomembnejše razprave, jo določa kot moderno organizirano stranko, s predstavnikom in generalnim sekretarjem, izvoljena sta bila Jožef Školč in Roman Lavtar, in 71 članski Svetom stranke, ki je s svojim izvršnim odborom najvišji organ med dvema kongresoma. Tako organizirana naj bi se LDS lažje in hitreje odzivala na aktualne dogodke v politiki.

Nasploh je med novinarsko srenjo, ki je kongres spremljala, prevladoval vtis, da je nekdanja mladinska organizacija dokončno dozorela in prerasla raven zgolj »neprijetnih« vprašanj oblasti, katerikoli že. Predsednik Jožef Školč je uvodoma dejal: »Še zmeraj smo opozicija, vse drugo se je spremenilo. In kakor vsaka poštena opozicija se borimo za pametno oblast.« Po njihovem mnenju je v Sloveniji dandanes realna tendenca, da bi bili vsi »ena velika družina«, prevladujejo vse prej kot liberalni interesi, prisega se na nove ideje, pisane z veliko začetnico. Liberalizem, v osnovi skeptična drža, je nezaupljiv do vseh takšnih projektov, zanimajo ga tisti, ki plačujejo ceno za velika dejanja, zato **ne priznava nobenega interesa, ki bi bil višji od spoštovanja človekovih pravic in nobenega razloga, v imenu katerega bi bilo te pravice lahko omejevati, krčiti ali razveljaviti**. V tem smislu je izzvel tudi govor dr. Slavoj Žižka, »ideologa« liberalnih demokratov, ki je, burno pozdravljen, razmejl tudi držo LDS in kranjskih liberalcev, ki se kot je znano, že nekaj časa pravdajo okrog imena stranke.

Na koncu še beseda o organizatorjih iz Zagorja, ki so dobljeno priložnost učinkovito izkoristili. V uvodnem pozdravu so si zaželeli ne več »rdeče« Zagorje, ampak zeleno, lepo in svetlo Zagorje, že čez deset let. Upajmo, da se bo ta želja ljudem v od boga in posvetnih oblasti pozabljena krajih uresničila.

Boštjan Lajovič

Obračun v bitki za stara berlinska poslopja in še kaj več. Spopad 1400 policistov in berlinskih alternativcev se je končal šele potem, ko je policija uporabila oklepna vozila.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Tudjmanizacija Hrvaške

Najprej kratko pojasnilo. Izraz »tudjmanizacija« je v slovensko politično življenje vpeljal republiški poslanec Nace Polajnar (Demos). V razpravi o predlogu sprememb in dopolnitev zakona o RTV Sloveniji je Nace Polajnar tudi povedal, da ni nobenega strahu, da bi RTV zajela »tudjmanizacija«. (Delo 31. oktobra)

Predsednik Republike Hrvaške dr. Franjo Tudjman je imel intervju z novinarjem novoustanovljene televizije YUTEL. Novinar ga je vprašal: »Že mesec dni krožijo različne številke o zamenjanih gospodarstvenikih, uglednih delavcih, znanstvenikih itd. – od 300 do 3000. Kaj sodite o tem? Kakšna je resnica o tej veliki zamenjavi kadrov na Hrvaškem?«

Tudjman je odgovoril, da prvič sliši o tako visokih številkah in da ni nobenega revanšizma in nobenih zamenjav zgolj zaradi politične primernosti in nobeni službi, niti v najdelikatnejših. Do določenih zamenjav pa je prišlo zlasti v sredstvih javnega obveščanja. Kljub tej izjavi pa se dogajajo zanimive stvari. Tako je – denimo – dr. Frane Vinko Golem kot sekretar zagrebskega sekretariata za zdravstvo socialno zaščito in borčevska vprašanja zatem, ko je uspešno opravil »tudjmanizacijo« v številnih zagrebskih bolnicah, postal nič manj kot zunanji minister Hrvaške! V njegovem uradnem življenjepisu sem prebral, da je po svetovnem nazoru praktični katolik. Ta izraz mi ni najbolj razumljiv, posebno še, ker ne vem, kdo so nepraktični katoliki. . .

Zadnje zasedanje sabora je bilo doslej najbolj burno. Izvedli so že kar tretjinsko rekonstrukcijo republiške vlade, izbrali novega podpredsednika (dr. Franjo Gregorić), novega zunanjega ministra (kirurg dr. Frane Vinko Golem), razrešili prav vse namestnike ministrov, razen namestnika notranjega ministra. Vse te spremembe kažejo na resne nesporazume v vladi in seveda tudi v vlada-joči HDZ.

Ni bila sprejeta zahteva opozicije, da sabor razpravlja

o hrvaškem gospodarstvu, ki je bolj ali manj v razsulu in ostro kritizirali vlado, ki še nima programa izhoda in teh težav. Podobnost s slovensko vlado je na dlani. . .

Ker je propadel prvi poskus vlade, da bi sabor sprejel letos že tretje povečanje proračuna kar za dobrih 48 odstotkov, je po burni razpravi le bil sprejet po mukotrpnem »usklajevanju« in zakulisnih pritiskih na poslance. . .

Ob tem so poslanci, celo hadezejevci kritizirali velike stroške Evropskega atletskega prvenstva v Splitu (vlada je obljubila, da bo do prihodnjega zasedanja sabora pripravi- la posebno poročilo). Vlado so tudi kritizirali zaradi zavlačevanja, da bi pred sabor le prišla z obljubljenim programom razbremenitve hrvaškega gospodarstva. Ostro so kritizirali tudi veliko povečanje plač državnim funkcionarjem in vladnemu aparatu. Po rebalansu proračuna so se povečala sredstva kar za 500 odstotkov za vzdrževanje zgradbe sabora in za jubilarne nagrade funkcionarjem, za 300 odstotkov gradnja stanovanj za funkcionarje, za 150 odstotkov sredstva za zdravstveno zaščito tujcev, sredstva za delovanje ministrstva za turizem (minister je predstavnik hrvaškega plemstva Janko baron Vranjansky-Dobrinović) pa so porasla kar za 100 odstotkov. Na drugi strani pa so dodelili kulturi 30 odstotkov več, socialnemu varstvu in pokojninskemu ter invalidskemu zavarovanju pa po 70 odstotkov več! Navedeni podatki so nadvse zgovorni.

Poslanci vladajoče HDZ (Ivan Milas, Hrvoje Kačić, Vladimir Šeks in Božo Erlić) pa se niso strinjali s tem, da bi iz republiškega proračuna še najprej plačevali vzdrževanje spominskih območij NOV Petrova gora in Jasenovac, spominski park Kumrovec, Brione, namenjali denar za socialno varnost borcev NOV, za družbene pravobranilce in deloma za JAZU (njen odbor za vprašanja položaja Srbov).

Sicer pa večina poslancev tudi tokrat ni pokazala najmanjšega razumevanja do potrebe republiškega vodstva ZZB NOV Hrvaške. Tako so

9. novembra odločili, da s 1. novembrom ukinejo vse dotacije temu organu. Zaman so bile intervencije nekaterih opozicijskih poslancev, da države po vsem svetu financirajo iz proračuna organizacije vojnih veteranov in da naj bi dotacijo izplačevali vsaj še do konca leta!

Istega dne pa je bila v Zagrebu ustanovna skupščina Združenja vojnih veteranov Hrvaške, na kateri so naprej z minuto molka počastili spomin vseh, ki so v letih od 1918 do 1990 dali življenja za svojo domovino Hrvaško!

Član predsedstva republike Hrvaške dr. Dušan Bilandžić je prebral pozdravno pismo dr. Tudjmana, ki je med drugim pozval hrvaške veterane k negovanju svobodnjaške tradicije, krepitvi nove duhovne enotnosti vseh državljanov Hrvaške, obenem pa izrazil željo, da kmalu pride do združitve obeh borčevskih organizacij. . .

Novo združenje, ki mu predseduje Ivan Denac, nima – kot je videti – nobenih težav s sredstvi, o virih teh sredstev ne poročajo. V nekaj mesecih je v novo veteransko organizacijo prestopilo okoli 15.000 dotedanji članov ZZB NOV, kar spričo velike propagande ni prav veliko.

Naj se vrnem spet v sabor. Tik pred začetkom zasedanja se je pripetil nevsakdanji incident. Skupščinski stražarji namreč niso dovolili vstopa Ivanu Zvonimiru Čičku, predsedniku Hrvaške kmečke stranke (HSS), ki se je hotel posvetovati s poslanci svoje stranke o novih zakonih, ki so bili na dnevnem redu. Po krajšem prerekanju so stražarji Čička končno le spustili v stavbo, vendarle samo za deset minut, ko so ga dokončno izgnali. Utemeljitev: Čičak ni poslanec!

Čičak je v imenu HSS ročno napisal oster protest zaradi »flagrantnega kršenja načina demokratičnega in parlamentarnega življenja po evropskih kriterijih.« Čičak je še zapisal, da je to maščevanje HDZ-jeve oblasti zaradi njegovih hudih kritik. Protest so poslali vodstvu sabora in novinarjem.

Naslednjega dne je protest HSS prebral njen poslanec Antun Lovrić v zboru združenega dela in dodal, da je izgred očitno kršenje demokratičnih načel.

Manj sreče pa je imela poslanka SPD (komunisti) Gordana Grbić, ki je v zboru občin enostavno niso dopustili, da bi prebrala protest HSS! Mimogrede naj omenim, da je bila Gordana Grbić priljubljena televizijska novinarka, ki pa je še pred čisto ko na zagrebski televiziji pravočasno presedlala med poklicne poslance.

Zelo zanimiva so bila tudi tokrat nekatera poslanska vprašanja, ki po mojem bolj točno odražajo razpoloženje in klimo na Hrvaškem kot pa sredstva javnega obveščanja.

Poslanec Ivan Novosel je zahteval odločne ukrepe ministrstva za vodno gospodarstvo in ministrstva za zaščito okolja proti onesnaževalcem voda in za saniranje industrijskih objektov, ki onesnažujejo okolja zlasti na področjih Cazinske krajine, Črnomlja, Metlike, Semiča, (podčrtal

Sime) Plaškega, Duge Rese, Narodnega parka Plitvice, Slunja, Ozlja in Vojniča.

»Zastupnik« Ivan Novosel je najbrže v svoji ekološki zagnanosti spregledal, da so Črnomelj, Metlika in Semič del republike Slovenije, zaradi česar zanje veljajo slovenski in ne hrvaški predpisi! Ob tem si iskreno želim, da je šlo v tem primeru le za nezaželjeni spodrslija.

Vendar pa ne morem pozabiti, da je že pred časom vodilni »jastrebi« vladajoče HDZ razlagal, da smo Slovenci pravzaprav le »alpski Hrvati«.

Da je pri naših odnosih s Hrvati treba biti pozoren priča tudi izjava zveznega poslanca Franca Grbca na sestanku strokovnega združenja slovenske črne in barvaste metalurgije, kjer je med drugim dejal: »... Narobe je, da nismo spregledali Markovičeve povezave s Srbi... Tako se zdaj šušlja, da so Srbi dobili za železarno Smederevo 700 milijonov dolarjev brez dinarske protivednosti, za plačilo pa da so morali hrvaškim ladjedelnicam nakazati 100 milijonov dolarjev, kar diši po nekdanih sporazumih v stilu Cvetković–Maček«. (Delo 8. novembra)

Ob prejšnjem zasedanju sabora so njegovi redarji pri vходу odvzeli poslancem kar 40 (štirideset!) pištol, kar spominja na scene iz filmov o Divjem zahodu. To je na sedanjem zasedanju sabora spodbudilo več poslanskih vprašanj. Tako je Milivoj Vojnović zahteval, da objavi- jo imena vseh poslancev, ki so jim bili ob vходу pobrali pištole, ne da bi jih preganjali, temveč samo javno osramotili. Vprašal je še, zakaj je bilo naenkrat zamenjano kompletno vodstvo INA-Rafinerija v Sisku? svež primer tudjmanizacije. . .

Delfino Arapović pa je zanimalo, če je zares nujen pregled poslancev ob vходу v zgradbo sabora. Predsednik sabora dr. Žarko Đorđević je pojasnil, da to počnejo v korist poslancev samih in njihove varnosti. Nedopustno pa je, da poslanci imajo orožje. Sicer pa je v vseh parlamentih vpeljana varnostna kontrola in to bodo uporabljali vse dotlej, dokler traja napeto politično stanje! Vsekakor sila zanimivo pojasnilo. . .

Poslanka Manon Giron pa je predsednika sabora vprašala, kdo je pooblastil skupščinske redarje, da med sejo legitimirajo poslance, ko zbrano spremljajo sejo? Odgovora ni dobila.

Nikolo Viškovića pa je zanimalo, če nova oblast nadaljuje s staro prakso prisluškovanja državljanom in celo poslancem.

Petar Šale je vprašal notranjega ministra, koliko ovaduhov (v izbirniku »doušnika«) SDV še prejema mesečni pavšal po 800 dinarjev?

Željko Mažar je zahteval informacijo o četniških enotah na Velebitu, Josu Pavičić pa imena ljudi, ki onemogočajo promet po cestah in železnici, Vice Vukojević pa je vprašal, kako je lahko na poti od Petrinje do Gospića »izgini- lo« kar 46 ton prešane šunke iz blagovnih rezerv. Dober tek!

Temperaturo v družbeno-političnem zboru pa je dvignil

Petar Šale (HDZ) z vprašanjem, ali je točno, da je nekdanji hrvaški voditelj Jakov Blažević dobil za en mesec kar 115.000 dinarjev pokojnine, pri tem pa sploh ne plačuje stanarine, vode, elektrike in plina! Ker je saborsko zasedanje prenašala televizija na drugem programu, je takoj sledila reakcija. Zagrebški Večernji list je naslednjega dne objavil oster demanti družine Blažević. Oglasila se je namreč Vera Gerovac-Blažević, žena napadenega. Vsa ogorčenega je vprašala, kako lahko neki poslanec v saboru iznaša kuloarske zgodbe brez kakršnihkoli dokazov. Pokazala je potrdila, da je družina Blažević za oktober v redu poravnala račune za vodo, elektriko plin in stanarino.

Razen tega je z odrezki dokazala, da je Jakov Blažević v prvem polletju prejemal mesečno po 12.426 dinarjev pokojnine, od septembra naprej pa zaradi povečanja po 18.267 dinarjev pokojnine. Kot 80-odstotni invalid je prejel za september 3049 dinarjev, za oktober pa 3826

dinarjev. Večernji list ni poročal, da bi se hadezejevski onorevole Petar Šale opravičil Blaževiću. . .

Da mi ne bi zaradi teh vrstic kdo podtaknil, da navijam za Blaževića, naj spomnim, da je bil le-ta zaradi svojih izjav že moj »gost« . . .

V vseh zborih sabora je več poslancev spraševalo vlado, kdaj in kako misli nadoknaditi veliko škodo, ki so jo utrpeli dalmatinske občine zaradi znane blokade cestnega in železniškega prometa v Kninski krajini. Dogodke v tej pokrajini so označili za »balvansko (hlodarsko) revolucijo«, kar je po »jogurtovi revoluciji« v Vojvodini vsekakor nova pridobitev političnega izrazoslovja.

Marko Vlaslić Čiče je vprašal, kaj je z obljubljenim zakonom o financiranju političnih strank.

Ivico Roguljića pa so zanimali okoliščini na način, kako je bila sklenjena pogodba med italijansko firmo in Dalmacijacementom prav v trenutku, ko se je Dalmacijacement rešil grozečega stečaja. Zanj je podpis pogodbe veleizdaja hrvaških interesov.

Vaš Sime

Pometamo pred svojim pragom

Pokončna drža

Dva dni pred dnevom republike, ki bo letos še praznik, bo v slovenski skupščini padla dokončna odločitev o tem, kdaj bo slovenski plebiscit: napovedujejo ga med 15. decembrom in 15. januarjem. Ne glede na dejstvo, da še nihče, najmanj pa slovenska vlada, ni izračunal koliko bi odcepitev Slovenije stala in ne glede na grožnje, ki prihajajo iz sveta (gospodarski bojkot ZDA in njenih zaveznic), so strankarski veljaki v Sloveniji na čelu z gospodom Pučnikom, ki ima vsaj zagotovljeno mesto ambasadorja ZRN v suvereni Sloveniji, ohranili pokončno držo in se trdno odločili, da bodo zamisel izpeljali do konca. Kar bo, naj bo.

Res je bilo zadnje dni brati o potrebni zrelosti, strpnosti, premisleku ter opozorilih, ki govorijo, da Slovenci danes ocenjujejo svojo preteklost predvsem čustveno. Res je tudi, da je anketa osrednjega časopisa opozorila na zavestno željo državljanov, da bi živeli svobodno in suvereno življenje, res pa je tudi, da je bralcem znani notranjepolitični urednik tega časopisa prikril, da je večina menila tudi, da se za ponujanjem plebiscita skriva boj za oblast. Profesor Albert Blaustein iz ZDA pa je članom ustavne komisije povedal, da je s plebiscitom pač tako, da se z njim lahko manipulira in je tako tudi naglica povsem odveč. Ljudje morajo dobro vedeti za kaj gre, koliko jih bo to stalo (zaman je opozorilo, izrečeno na pamet nekdanjega redaktorja že omenjenega časopisa, zdaj strankarskega veljaka Viktorja Blažiča, da nam bo »šlo nekaj let slabše«) imeti morajo čas da dobro premislijo in odgovorno odločijo.

Potemtakem je datum plebiscita, ki ga ponuja kongregacija strank, ključno vprašanje v boju za oblast, v ozadje pa so odrinjeni vsi problemi, ki terjajo veliko več odgovornosti, kot opozarja predsednik države Slovenije.

Samostojna Slovenija naj bi bila načeloma res taka, da bi imeli na Kolpi in Sotli svoje carinike, vojsko, policijo. . . Še bolje pa bi bilo, ko ne bi bilo nobene meje ne z Avstrijo, Madžarsko, Italijo. . .

Po najnovejših slovenskih računih plačuje Slovenija za zdajšnjo razpadajočo federacijo 7,4 odstotka nacionalnega dohodka (ta je približno 11 milijard dolarjev). Težava je v tem, da je slovenska država že zdaj dražja kot federacija in da bo suverena država z lastno vojsko, policijo in državnimi službami toliko dražja. Odplačati bo morala del skupnih dolgov – kolikšen delež tega »kolača« je težko reči, saj se bo o tem vseeno treba dogovoriti.

Še pred plebiscitom in samostojnostjo se bo treba vsaj otresti fame o iznajdljivosti Slovencev, o pridnosti in marljivosti, saj podatki kažejo, da je delovna storilnost v Sloveniji daleč pod evropsko. Strezniti bi se morali tudi načrtovalci nove slovenske valute, pa naj bo to lipa ali kostanjček, saj njena knjižna in zbirateljska konvertibilnost in trdnost prepiha na trgu ne bo zdržala. Tja do konca leta se bo na cesti ali doma znašlo še kakih sto tisoč zdaj še zaposlenih slovenskih državljanov, vlada pa gospodarskega (finančnega, denarnega) programa sploh nima. Razprodaja družbenega imetja pač ni pot k gospodarski suverenosti dežele, pa četudi je na sončni strani Alp.

Po drugi strani je tudi res, da vrsta godpodarskih pokazateljev priča, da bi Slovenija gospodarsko napredovala, če bi se otresla nekaterih zveznih skladov in če ne bi metala svojega denarja v zvezne jaslje. Če bi svet prepričali, da nam v Jugoslaviji več biti ni in tako odvrnili grožnje o gospodarskem bojkotu, bi lahko v Evropo (če bi nas le hotela) hitreje kot v družji z zaostalimi in politično okostenelimi članicami južnoslovenske federacije. Če. . .

Premisliti bi bilo treba tudi ob podatku, da je bilo ob koroškem plebiscitu, naši sonarodnjaki so proslavo 70-letnice bojkotirali, dvanaškrat več slovenske govorečih. . . In o tem, da so tudi nekateri tukajšnji Slovenci svoje prihranke že spravili na senčni strani Alp.

Ivan Vidic

Zakaj doslej molk?

TV-15 je 8. novembra objavil dolgo pisanje spoštovanega g. Antona Rousa, dipl. pravnika in predsednika IS SO Maribor na moj komentar Korajža pa taka (TV-15 11. oktobra).

V navedenem komentarju sem napisal: »Za postavitev tega spomenika na pokopališču v Dobravi pa bodo dali tudi denar, ki so ga v proračunu najprej namenili za sofinanciranje monografije o 14. diviziji. (Delo, 7. septembra na prvi strani!)«

To pa je srž mojega komentarja! Ob tem pa sem še danes trdno prepričan, da si novinar Dela ni tega podatka preprosto izmuzal iz mezinca, Delo pa ga kar tjavendan objavilo celo na prvi strani!!

V Delu pa kasneje nisem zasledil ostrega protesta g. Rousa proti širjenju takih neresnic, oziroma laži. Zakaj ste tokrat molčali, spoštovani gospod Rous?

Delo je kasneje objavilo (tudi TV-15) oster protest predsednika slovensko borčevske organizacije in predsednika odbora Štirinajste divizije Ivana Dolničarja zaradi istega podatka, kot sem ga uporabil tudi jaz, ki je bil objavljen v Delu na prvi strani! Tudi tokrat spoštovani Anton Rous ni dal glasu od sebe.

Spoštovanemu predsedniku mariborske vlade pa iskreno priporočam, da v prihodnje nameni več časa v koristnejše namene – denimo – gladujočim delavkam tovarne Lilet-Trend in obupanim tekstilcem, tem današnjim mariborskim čeklam in hlapcem Jernejem. . .

Sime

Hude poplave v Sloveniji

Solidarnost ni zatajila

Narava nam je spet pokazala, kako neizmerna in velika je njena moč. Znova nam je pokazala, kako majhen je človek in kako neboljšen je v primerjavi z njo. Vsakemu od nas je zastal dih, in beseda, ko je videl posnetke divjanja voda, ki je 1. novembra pustošila po Sloveniji. Vsak se je pri sebi vprašal, kako se počutijo ljudje, ki so jim pred očmi izginjale hiše in jim je voda odnesla vse, kar so v potu svojega obraza ustvarjali več generacij. Škoda je velikanska, toda že ob prvih novicah o povodnji se je pokazala solidarnost in pomoč je začela hitro prihajati. Slovenci smo spet pokazali, da kljub vsej svoji sedanji razdvojenosti nismo pozabili na sočloveka, pomoč pa prihaja tudi iz tujine.

Sicer pa smo se o vodni ujmi, pomoči, škodi in še o čem pogovarjali z načelnikom Republiškega štaba civilne zaštite Vekoslavom Rajhom.

»Zaradi stalnih padavin, ki so v Sloveniji trajale zadnji teden oktobra in so se stopnjevale v noči iz 31. oktobra na 1. november, je prišlo dopoldan tega dne do hudih poplav na celotnem severnem in severovzhodnem območju naše republike. Takrat so močno poplavljal reke Sava, Sora, Kamniška Bistrica, Paka, Savinja in njeni pritoki. Popoldan 1. novembra so se poplave razširile tudi na osrednjo in južno Slovenijo, zlasti pa na območje ob reki Muri in njenih pritokih. Tako je bilo po oceni in podatkih o posledicah in škodi bolj ali manj prizadetih kar 35 slovenskih občin. Ob tej ujmi, za katero so značilne velike količine padavin in s tem pogojene poplave, gre po mnenju strokovnjakov – meteorologov za tako imenovane stoletne vode, na najbolj prizadetih območjih, kot je Mozirska občina, pa celo za tristoletne ali celo petstoletne vode, kolikor seveda obstajajo pisni vi-

ri, kjer so zapisane takšne ali podobne nesreče.«

Kakšna je škoda, ki jo je povzročila vodna ujma?

»Trajno smo morali izseliti 239 ljudi in jim bo treba zgraditi nove hiše in nuditi nova stanovanja. Začasno smo izselili 2687 ljudi, ki smo jih namestili v hotele, v različne turistične domove, pri sorodnikih, prijateljih in znanih v manj ogroženih območjih. Po podatkih, ki jih imamo, je popolnoma uničenih 190 hiš, začasno neuporabnih je 5241 stanovanjskih hiš in pri njih bo potrebna temeljita sanacija. Škoda so utrpela tudi podjetja in tako imenovane obrtne cone, kjer so delavnice zasebnikov. Tako je popolnoma uničenih 9 večjih podjetij, kot na primer Elcroj v Mozirju, obrat Gorenjevih malih gospodinjstkih aparatov v Mozirju in tako naprej. Začasno pa je bilo poškodovanih kar 398 podjetij in jih zdaj sanirajo. V njih je vodna uj-

ma poškodovala od strojev do samih zgradb, ki jih je zalil mulj. Zato smo že drugi dan po poplavi s pomočjo Republiškega sekretariata za informacije in Radiotelevizije pozivali delavce naj pridejo na delovna mesta in začno sanacijo in odpravljati škodo, čistiti delovne in druge prostore, sušiti opremo, čistiti stroje in drugo.«

Voda pa ni prizadela samo podjetij in stanovanjskih hiš?

»Seveda ne. Trajno je uničenih tudi 96 večjih mostov, začasno pa je bilo neuporabnih 218 mostov. Zaradi tega je bil skoraj dva dni nemogoč dostop z vozili do nekaterih prizadetih območij. Zaradi slabih vremenskih razmer pa ni bilo mogoče uporabiti niti helikopterjev. To so nam ljudje z območja Luč, Mozirja in Ljubnega tudi najbolj očitali, češ da so bili tam bolniki, ki bi morali na dializo in podobno. Toda čudežev se ni dalo delati, saj helikopter preprosto ni mogel poleteti.

Skupaj je bilo poškodovanih tudi 380 cest različnega ranga, od lokalnih pa do magistralnih cest. Pri sanaciji teh cest, ki so skupaj dolge 2689 km, je ogromno dela. To je velik zalogaj, ki ga moramo opraviti pred zimo, če hočemo nemoteno priti do ljudi in da bodo lahko oni nemoteno hodili na delo in v šole ter da bodo imeli dostop do občinskih središč. Najmanj škode je bilo na železniškem omrežju. Bilo je nekaj plazov, ki so se sprožili na Idrijskem in

Novogoriškem, tako da je bilo poškodovanih 20 km tirov, kar so železničarji hitro popravili.

Poplavljenih in za dalj časa, lahko rečemo tudi za nekaj let, je uničenih kar 51.688 hektarjev kultiviranih kmetijskih površin. To pomeni, da na njih krajši ali daljši čas ne bo pridelka, saj je na njih mulj, ki ga bo treba odstraniti.

Ob teh poplavah so se pojavili tudi plazovi, ki jih je bilo po naših podatkih 480, to so bili večji, manjših pa je bilo več kot 2000. Nekateri med njimi so zelo veliki, kot na primer tisti pod planino Raduho, ki nosi s seboj več kot milijon 300 tisoč m³ zemlje. To samo po sebi pove, kako dolgotrajna bo sanacija tega plazov, vprašljivo pa je tudi koliko bo učinkovita.

Katere slovenske občine so utrpeli največ škode?

Po našem mnenju je bilo najbolj ogroženih deset slovenskih občin. To so Brežice, Krško, Celje, Laško, Mozirje, Radlje ob Dravi, Sevnica, Sentjur pri Celju, Zalec in Velenje. V teh občinah živi kar 243 tisoč ljudi, kar je nekaj več kot 12 odstotkov vsega prebivalstva Republike Slovenije in to kaže, da bo reševanje tega problema, oziroma sanacija hiš, zagotavljanje bivališč, hrane in vsega ostalega dolgotrajno.

Povsod, kjer je pustošila voda je bilo hudo, vendar, kje je bilo najhuje?

»Po naši oceni je najbolj prizadeta občina Mozirje, kamor smo usmerili vse svoje sile. Ta občina ima 15.711 prebivalcev. V tej občini pa sta bili najbolj prizadeti krajevni skupnosti Luče in Ljub-

»Dan pred poplavami smo glede na vremensko napoved po teleprinterjih opozorili občinske štabe civilne zaštite, da se približuje frontalni val z obilnimi padavinami, ki naj bi zajele vso Slovenijo. Na podlagi tega so v nekaterih občinah sprejeli ustrezne preventivne ukrepe. Tudi to je prispevalo, da je škoda manjša, kot bi sicer bila,« poudarja Vekoslav Rajh.

no. V krajevni skupnosti Luče je na območju Podvolovljeka v potok Lučnico zgrmel velik plaz, ki ga je zajezil. Voda za to pregrado je začela naglo naraščati, tako je čez noč nastala akumulacija, ki je bila dolga približno 2 milijona m³ vode. Ta je popolnoma zalila štiri domačije, z vsemi gospodarskimi poslopi. Zgolj slučaju se lahko zahvalimo, da je hitro stekla reševalna akcija. Nižje ob potoku je nekdo namreč opazil, da ni več vode v koritu, to pa je lahko pomenilo le eno, da je nekje pregrada. Obvestil je ustrezne organe v krajevni skupnosti in tam je hitro stekla reševalna akcija. Krajinj so evakuirali ogrožene prebi-

valce, za rešitev premoženja pa na žalost ni bilo več časa. Zdaj ko voda počasi odteka, ljudje čistijo in sušijo, predvsem pa zažigajo, saj večina stvari ni več uporabnih.

Na območju Luč živi približno 1600 prebivalcev, če dodamo še krajevno skupnost Ljubno, kjer živi več kot 2000, je jasno, da smo morali vse ukrepe zaščitne ter reševanja in sanacije usmeriti tja, da bi tam rešili probleme. Zagotoviti smo morali cestno povezavo, elektriko in telefonske zveze. Ne smemo pozabiti, da so to kraji, kjer se zelo zgodaj začne zima in kjer imajo visok sneg. Če s tem ne bi pihotali, bi vso zimo preprosto morali oskrbovati približno 2000 ljudi. To pa bi bila zelo zapletena zadeva, saj so hiše razmetane po hribi. Pozimi je dostop do njih zelo težak in sneg bi nam povzročil samo še dodatne težave. Za to so vse redne dejavnosti, ki jih izvajajo resorni organi, od republiške uprave za ceste do cestnih podjetij in drugih usmerjene v odpravljanje posledic ujme. Dela hitro napredujejo in menimo, da bi lahko v nekaj dneh, če nam je ne bo zagodlo vreme, končali s sanacijo.«

Skozi ves najin pogovor se kot rdeča nit vleče beseda škoda. Kakšna pa je, če jo poveste v številkah?

»Neposredna škoda znaša 8,5 milijarde dinarjev, kar je približno 900 milijonov dolarjev. To je zelo velika škoda, ki jo sama Slovenija ne bo mogla pokriti, ne iz sredstev solidarnosti, ne iz sredstev zavarovalnic, ne iz proračunskih rezerv, ne iz sredstev posameznih resornih organov. Posebi bo treba po zveznih sredstvih in zato je že bila na

Med Lučani v dneh po poplavi

Mora razjarjenega vodovja

Narava je marsikomu vsilila nov način življenja

»Dolina Podvolovljeka, alpska dolinica, nekaj kilometrov segajoča pod vznožje Zgornjesavinjskih gor, je bila za nekatere vsaj tako lepa kot Logarska dolina,« mi je slabih štirinajst dni po strahoviti povodnji dejal eden izmed Zgornjesavinjčanov...

Ce je že v Lučah razdejanje, kakršnega ne pomnijo niti najstarejši ljudje, potem je v dolini proti Podvolovljeku nekaj, za kar je težko najti ustrezen izraz. Nekdanje asfaltirane ceste ni videti. Še manj travnikov in njiv, idiličnih kotičkov... Dolina ponuja sliko ledeniške groblje, po kateri so razmetane kamnite klade, pomešane s peskom in muljem ter neštivilnimi predmeti, vmes pa žalostno leže mogočne smreke, scefbrane in polomljene delajo družbo potociču Lučnici, ki si je izbral povsem novo strugo. Zemlja je opustošena, trave ni več, ob robovih vise polomljeni, nagnjeni drogovi telefonske in električne napeljave. Pokrajina še najbolj spominja na Lunino površino. Pokrajina, ki ne bo nikoli več to, kar je bila...

Po zasilni brvi, vgrezajoč se v blatni mulj, sem se približal domačiji, tik ob Lučnici, pred vhodom v dolino, na samem začetku Luč, ki skušajo karseda normalno dihati, kolikor je to v blatu sploh mogoče. Čeprav je okolje Breznikove domačije v grobem pospravljeno, so posledice nevidne si-

le prisotne povsod in še dolgo ne bodo odpravljene.

Breznikova, brat in sestra Franc in Franciška, tavata po povsem prazni hiši. V ognjišču trepeta droben plamen. Na steni sled vodovja. Dober meter je segala voda, ki je potrgala oknice, vratnice, izvlekla izmed zidovja vse, kar ni bilo pritrjeno. Vлага diha iz zidovja, mrzlost se plazi v ljudi, Franciška in Franc ne vesta, kaj bi...

»Vse, dobesedno vse je uničeno. Ničesar nam ni ostalo,« obupano govori sestra, Franc pa si mečka roke. »Ne morete si misliti, kako je bilo grozno. Ko je zgodaj zjutraj prvega novembra voda začela vdirati najprej v kletne prostore, sva poskušala rešiti živino, vendar je bilo že prepozno. Podala sva se v hrib, da se rešiva, k sosedom. Lučnica je vidno naraščala. Sestrinemu sinu, ki je bil na obisku iz Grosupljega, je odneslo avto, še sedaj ne vedo, kje je. Potem je nad hišo začelo vlec, zemlja se je trgala. Zvečer je Lučnica nenadoma prenehala teči. Vedeli smo, da se pripravlja nekaj hudega. Še vedno smo bili pri sosedu in potem je zjutraj naslednjega dne prišel tisti strašni val, ki je dokončno uničil vse, kar je še ostalo. Odplavilo je jez, ki je nastal zaradi plazov in vodovje je zgrmel v dolino. To je bilo nekaj strašnega...«

Sveča na koncu plazov

Za Breznikove so kmalu za silo poskrbeli. Dobila sta hrano, nekaj oblačil in streho nad glavo pri sosedih, vendar sta ostala brez vsega. Živali niso utonile. Pes in mačka sta se zatekla na podstrešje. Hiša, staro, kamnito poslopje, prepojeno z močjo, bo bržkone neuporabna. Breznikova upata, da bo vsaj pralni stroj in skrinjo mogoče popraviti, veta pa ne.

Zdaj imasta vodo, elektriko, domačini in vojaki so jim pomagali pri najnujnejšem! Hvaležna sta za pomoč, ki v Luče prihaja še kar naprej, brez prediha in vse več je je.

Tudi v novem naselju, na začetku doline, so morali bežati pred podivjano vodo, ve povedati Ivan Funtek in ko so se vrnili so začeli pospravljati. Voda iz predtrga jezov jih je znova nagnala v hrib, negotovosti naproti.

»Ko je okoli pol šestih zjutraj jez popustil, smo zbežali in čakali do desete ure... V spodnjih delih hiše je vse zanič. Otroška soba s televizijskim sprejemnikom, računalnikom, glasbenim stolpom, šivalnim strojem in še čim... odneslo nam je drva za zimo! Mi smo imeli zavarovano, večina pa ne, saj nihče ni pričakoval kaj tako groznega. Povem vam, bilo je pošastno.

Pravijo, da pomoč prihaja, res. Takoj po katastrofi so

prišli ocenjevat, poslej pa ni bilo nikogar blizu!«

Ob naselju je tekla cesta v dolino. Dobre tri metre cestišča vključno z nabrežino je vodovje odtrgalo. Nekaj hiš spodaj v Lučah je prikrajšalo za vogale, zemlja z vrhom je končala kdove kje.

Po dolini Lučnice, tik pod mogočnim plazom, ki še vedno potiska strah v kosti, rijejo bagri in skušajo urediti dostop v notranjost. Z brega na breg je mogoče priti le preko smrekovih debel, ki so jih na hitro zvrnili preko rečice. Zgoraj, na plazov, obupno razritem zemljišču, kjer še stoji nekaj podobnega človeškemu bivališču, brskata po zemlji dve postavi.

Stanko Pečovnik in Bogo Supin odmetavata kamenje, kjer je nekdanj, še ne tako dolgo, radostno blejala Pečovnikova živinica, ovce, ki so bile Stankovima dedku in babici, Janezu in Jeri, v nemalo veselje. Izza usodne kamnite pregrade se pokaže ovčja glava, nato še ena...

»Pet jih je najbrž,« še kar glasno reče Stanko, a se mi zdi, da mu solze tiče v grlu.

Da je nekdo na koncu plazov, ki je uničil ne le domovanje, pač pa kar polovico grunta, prižgal svečko, rečem, da bi nekako pretrgal molk, misleč, da se je to zgodilo na Pečovnikovem?

»Ne vem,« je odvrnil Stanko, »a bo že držalo. Saj je to tudi bila smrt. Za marsikoga.

Bil sem pri vojaki, ko sem izvedel. V Reki. Karseda hitro sem odšel domov in – imel sem kaj videti. Plaz, ki je zgrmel z našega in potegnil za dobrih trideset metrov v dolino kmetijo dedka in babice, je zajezil Lučnico – in povzročil strahovito razdejanje, zaradi katerega naša lepa dolina nikoli več ne bo takšna, kakršno sem imel rad...«

Pomoč poišči najprej pri sebi

Razdejanje, kot da bi se nekdo iz čiste zlobe igral z zemljo. Po tisti strahoviti anarhiji v dolini se premikajo pike. Ljudje. Geologi, gozdarji, naključni obiskovalci,

radovedneži, kaj vem kdo še. Rinejo v breg, na obrobje gozda. Nikakršne poti ni nikjer. Treba se je oprijemati rastlinja, previdno krmari po kamenju, ki štrli iz vode, paziti, da ne padeš.

Na Traticah, pri Pečovnikovih, fanta valita kamenje.

Smrad udara v nosnice. Umaknemo se k porušenemu zidovju, ki ne bo nikoli več domovanje Stankovega dedka in babice.

»Okoli 20. ure zvečer prvega novembra sta dedek in babica začela čudno škrebļanje, mišim podobno,« pripoveduje fant. »Dedek je odšel ven: zemlja se je že premikala. Vzel je tv sprejemnik,

Breznikovima, Francu in Franciški, so po ujmi ostali le goli zidovi in streha nad glavo, le da pod njo ne moreta živeti.

ogledu poplavljenih območij ustrezna komisija iz Beograda. Prav gotovo je Slovenija upravičena dobiti zvezna solidarnostna sredstva. Tako da bi tudi s tem denarjem pokrili del škode. Velik odmev pa je povodenj v Sloveniji dobila v tujini. Avstrijo sem že omenil, prihajajo pa tudi obvestila iz drugih držav o zbiranju pomoči in kam naj jo pošljemo. Odprli smo poseben račun, tako da bi imeli natančen pregled in evidenco vseh sredstev. Vsak trenutek naj bi vedeli, koliko je sredstev, kdo jih je dobil in koliko, kdo jih potrebuje itd. Tako naj bi preprečili vsak dvom, da kaj denarja ni bilo upravičeno razdeljeno. Menimo, da bomo s to široko slovensko, jugoslovansko in mednarodno solidarnostno akcijo vendar le te rane dokaj hitro zacečili.

Dejali ste, da so bile v Zgornjesavinjski dolini zelo poskodovane ceste in je bil promet nemogoč. Kako so se reševalci prebili do Luč?

»Proti Lučam smo se prebijali iz treh smeri. V prvem trenutku se nam je zdel najboljša primerna cesta, ki iz Črne na Koroškem, prek Solčave vodi do Luč. Dokaj hitro smo usposobili cesto, saj je takrat zapadlo pol metra snega. Z dvema kmetoma smo se dogovorili, da sta noč in dan plužila sneg in tako omogočila, da je bila cesta prevozna. Vojaški tovornjaki pa so v Luče vozili nafto, hrano in vse ostalo. Tako smo vzpostavili zvezo, ki je delovala do 13. novembra, ko smo drugje usposobili dostop do teh krajev. Naj povem tudi, da so se prvi do poplavljenec v Zgornjesavinjski dolini peš prebili gorski reševalci, policisti in

pripadniki CZ. Te skupine so šle iz Črne, takrat cesta še ni bila prevozna, in iz Kamnika, ki je prek Kranjskega raka in Črni vca v nahrbtnikih prinesla prva živila, zdravila in drugo. V tej skupini je bil tudi zdravnik, ki je skrbel za zdravstveno nego. Tudi tem ljudem gre zahvala, da ni bilo še hujše škode in žrtev.

Kateri sta drugi dve smeri, po katerih so se reševalci prebijali do poplavljenec?

»Cesta iz Črne do Luč je izredno ozka ter ovinkasta in po njej ni mogoč prevoz mehanizacije in vožnja avtobusov. Zato smo začeli usposabljanje še dve cesti, in sicer cesto iz Kamnika do Podvolovljeka, ki je od 12. novembra prevozna tudi za osebna vozila. Ob pomoči JLA in cestnih podjetij smo prav tako 12. novembra usposobili za promet cesto Mozirje-Ljubno-Luče. JLA je na njej postavila dva montažna mosta. Tudi sicer je bila pomoč JLA v teh dneh zelo velika in na poplavljenih območjih je veliko vojaške mehanizacije in približno 1500 vojakov.

Kaj so ljudje najbolj potrebovali prve dni po vodni ujmi?

»Prve dni smo poskušali ljudem, predvsem v hribih, zagotoviti energijo. Za to smo kar v nahrtnikih do njih nosili agregate. Na enega se je priključilo šest gospodinjstev in tako so lahko delale hladilne skrinje, da se ni kvarilo mesto ter da so imeli osnovno razsvetljavo in ogrevanje. Tretji dan ko so se vremenske razmere toliko izboljšale so stopili v akcijo helikopterji Letalske enote milice, ki so vsak dan organizirano dovažali in odvažali potrebno.

Vodna ujma je divjala tudi drugje...?

»Zelo prizadeto je bilo Celje, ki je bilo v bistvu celo pod vodo. Ta je poplavlila celo tamkajšnjo bolnišnico. Voda je poplavlila veliko prostorov in uničila precej dragocene opreme. Bolnišnica je deležna izredne pozornosti podjetij iz Slovenije, Jugoslavije in tudi iz tujine. To posebej velja za Avstrijo in tamkajšnji deželi Koroško in Štajersko, ki sta se obvezali, da bosta postopoma prevzeli skrb za bolnišnico in pripeljali opremo, zdravila in vse ostalo. Prejšnji teden je prišel prvi transport iz Avstrije, ki je pripeljal opremo, tako da bi bila čim prej usposobljena za svojo osnovno dejavnost in da bo lahko medicinsko osebje delalo v normalnih pogojih. Dogajalo se je, da so operirali ob svečah. Trenutno si prizadevamo, da bi usposobili montažni objekt, ki naj bi imel 240 m² površine. Tako naj bi bolnišnici zagotovili dodatne površine za delo laboratorija in drugo.

Ob podobnih poplavih v tujini poročajo tudi o precejšnjem številu umrlih ljudi. Koliko žrtev je bilo pri nas?

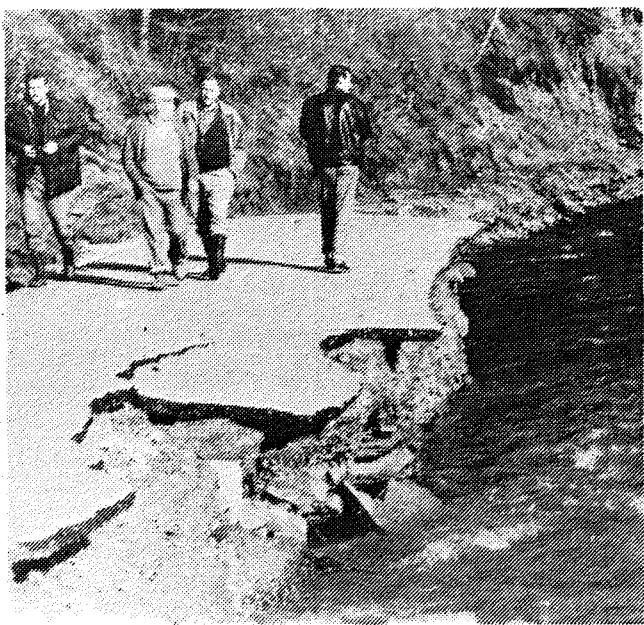
»Na srečo je vodna ujma zahtevala samo dve smrtni žrtvi. V eni izmed hiš, ki jih je zalila zajezena voda potoka Lučnica, je umrla 97-letna žena, ki je bila nepokretna. Ležala je v postelji v drugem

nadstropju hiše in ko jo je lastnik skušal rešiti, je voda tako hitro naraščala, da se je komaj rešil sam, ženo pa je moral preprosto pustiti tam. Druga žrtev je bil starejši moški iz Celja, ki se je z vlakom pripeljal iz Maribora in izstopil na celjski železniški postaji. Peš je odšel ob Savinji, kjer ga je voda odnesla in so ga našli čez nekaj dni pri Rimskih Toplicah.

Ljudje na poplavljenih območjih gotovo niso samo čakali na pomoč?

»V prvih dveh dneh je prišla do izraza, predvsem v Lučah in Ljubnem visoka stopnja samoorganiziranja ljudi. To je bilo zelo pomembno, da niso izgubili glave in tudi temu gre velika zahvala, da ni bilo še hujših posledic, predvsem pa veliko več mrtvih ljudi. To je po našem mnenju velika izkušnja za vse nas in prihodnjo pravno in normativno urejanje zaščit in reševanj. V takih primerih država s svojimi službami ni in ne bo sposobna sama ukrepati in zaščititi vse ljudi, predvsem ko bo šlo za nesreče takšnega obsega. Zato mora država zagotoviti pogoje za samoorganiziranje ljudi. To pomeni, da jim omogoči ustrezno usposabljanje in ustrezno opremljanje. Zelo so se pri tej nesreči izkazale vse organizirane sile, ki so vpete v posamezna okolja. Pri tem mislim

Za vse tiste, ki bi hoteli denarno pomagati poplavljenecem je izvršni svet republike Slovenije odprl žiro račun: 50100-743-50090 s pripisom za odpravo posledic poplav. Račune pa so odprli tudi Rdeči križ Slovenije: 50101-678-51579 s pripisom poplave, slovenska Karitas zbira sredstva za prizadete na račun: 50100-620-107 05 114116-623903 pri LB GB - Mestni hranilnici Ljubljanski.

na gasilce, civilno zaščito, gorsko reševalno službo, rdeči križ in druge.

Kaj se zdaj dogaja na poplavljenih območjih?

»Na večih odsekih, večih območjih občine Mozirje potekajo intenzivna dela, tam pa je tudi glavna strokovnjakov in mehanizacije, tako civilne kot vojaške. Potrebujemo še nekaj dni ugodnega vremena, saj v pripravljenost za delo teh ljudi ne gre dvomiti. Imamo primere, ko ljudje ne spijo 60 ali celo 80 ur. Ne trudijo se za sebe, ampak za druge. Tam je zdaj eno samo veliko delovišče, na katerem naj bi stvari uredili do zime.

Prav gotovo bomo iz teh poplav potegnili tudi kakšen nauk?

»Republiški štab civilne zaštite in štabi CZ po obci-

nah, resorni organi dejavnosti in še kdo drug bo potem, ko se bodo zadeve nekoliko umirile, naredil analizo, ki nam bo smerokaz za prihodnjo organiziranost zaštite in reševanja. Ugotoviti bomo morali, kje so bile slabosti in jih odpraviti. Tako naj ne bi prišlo do razprtij, do česar prihaja zdaj, kar je velika škoda. Vse to povzroča v ljudeh neko zbeganost. Zavedati se moramo, da smo eno in isto, pa naj gre za gasilce, ali civilno zaščito. Ne moremo zdaj ugotavljati, kdo je prvi reagiral, ali kdo je bil glavni itd. Gre za to, da smo vsi sestavljeni del tega sistema zaštite in reševanja. Vsi smo dokaj dobro delali in zahvaljujoč temu ni prišlo do hujših posledic, večje škode in več žrtev.

Pogovarjal se je Bojan Kuntarič

kdove zakaj, in ga odnesel v klet, potem sta zbežala. Babica je bila pred tem precej dolgo v bolnici, bila je še slaba. Štiri ure sta blodila in zgroženo zrla v vodovje. Potem je potegnili dokončno, pokati je začelo na vseh koncih in krajih. Voda se je začela dvigovati. Od sosed, kamor sta se zatekla, sta šla nazaj. To, kar sta videla, je bilo več kot grozno: hiše ni bilo več, zemlja kot preorana, velike razpoke, razmetane smreke, obup, žalost...

Zavarovalnica je škodo že ocenila: Pečovnikova bosta dobila za porušene objekte, posestvo, hektar gozda, njivico in travnike v dolini, ki jih ni več, 14.000 din (štirinajst starih milijard)?!

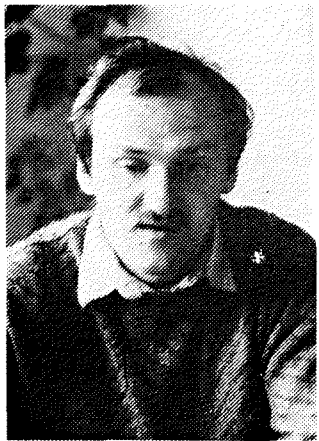
Za jezom, ki je v trenutku spremenil usode štirih velikih družin v Podvolovljeku, so se v vodovju povsem skrila poslopja, ki jih ne bo več mogoče uporabljati.

Kako zelena je bila moja dolina, je v tistih dneh kričalo pod Raduho.

»Če ne bi bilo zasutja Lučnice, bi bila škoda še vedno znatno manjša,« je dejal vođa krajevnega urada Jernej Plankl, ki vse te dni preprosto ne ve, kje se ga glava drži. Telefon vsiljivo zvoni vsaj vsakih deset minut, pogovarjati se je skorajda nemogoče. Ljudje z vseh koncev Slovenije ponujajo svoje usluge. Te dni je v Luči prišlo okoli dvajset miličnikov-kadetov. Pridnih rok, ki jih ponujajo tudi Mariborčani in še kdo, ni nikoli dovolj. Jernej ne ve, kaj bi pravzaprav delal najprej. V pisarno prihajajo ljudje — po bone za nafto, bencin, po premog, drva, živila, oblačila, nekdo pa na vse pre-

tege sitnari za državljanski list...

»Prvega se je vodovje nekako ugnalo, pozno zvečer pa smo ugotovili, da je nenadoma zmanjkalo vode v Lučnici. Zgodilo se je najhujše: zemeljski plaz je rečico zaježil in nastajati je začela ogromna akumulacija, visoka približno od 25-30 m, ki je potopila domala vso dolino s hišami vred. Ob polšestih zjutraj je jez popustil in ogromen val je začel drveti proti Lučam.

Jernej Plankl: »Najosnovnejše smo zagotovili vsem. Pomoč prihaja od vseh strani, vendar posledic strahotne poplave in številnih plazov še dolgo ne bomo odpravili.«

S pomočjo avtomobilskega akumulatorja in UKW zvez nam je uspelo obvestiti Ljubence, preseliti vse, ki so bili ogroženi. Ta val je prinesel največje razdejanje, vendar je k sreči začelo snežiti in tako smo v nedeljo že začeli s prvimi deli.

Kaj vse je odneslo, bi bilo preveč naštevati. Predvsem je ni ceste, ki ne bi bila poško-

dovana, potrgani so vsi vodi, odneslo je vse mostove, sprožili so se številni plazovi, med njimi tudi takšni, za katere strokovnjaki menijo, da jih tod še ni bilo. Med največje spadata plaz v Podvolovljeku in tisti kakšna dva kilometra od Luč, ki je dobredno zravnil z zemljo hišo učiteljice Olge Vršnikove. Na pol zasul je tudi hišo Henrika Povšnarja in ogrozil domovanje Serafima Lekića.

Zaradi izjemno slabega vremena ni bilo mogoče dovažati pomoči s helikopterjem, uničene pa so bile tudi cestne povezave. Že 2. novembra so se preko Črne in Solčave prebili do Luč in takrat je začela prihajati tudi najnujnejša pomoč. IS republike Slovenije je takoj sprostil 100 ton nafte. Kmalu je začela delovati tudi telefonska zveza, v kraj je prišla elektrika, seveda preko agregatov, ki jih je pripeljala vojska. Jernej še posebej poudarja pomoč vojakov iz karavle v Logarski dolini pod poveljstvom Veliborja Lukića. Vsi ljudje so na varnem, nekateri so dobili tudi stanovanja. Pomoč nenehno prihaja, tudi iz inozemstva, praktično iz vse Jugoslavije.

»To je vsekakor čudovit občutek,« zadovoljno zatrjuje Jernej Plankl, «občutek, da nismo v nesreči sami, vendar pa moram reči, da najpomembnejših stvari, predvsem infrastrukturnih objektov, ne bomo zmogli rešiti sami. Tudi bi rad rekel, da imamo dovolj oblačil vseh vrst (ne razumite, prosim, napak!), primanjkuje pa nam denarja in pa vseh vrst gospodinjstskih aparatov, saj skorajda ni nikogar, ki mu ne bi kaj odneslo.

V obdobju novih pozidav pa bomo potrebovali gradbeni material, stavbno pohištvo in pohištvo nasploh, saj je večina uničena. Rad bi zagotovil, da smo s pomočjo zadovoljni in da se vsem najlepše zahvaljujemo. Res je, da ljudje niso zadovoljni z odškodninami, ki jih nudi zavarovalnica, vendar teh pogojev ne poznam, pač pa nam je zavarovalnica zatrdila, da bo pri tem upoštevala vse ugodnosti, seveda s predpisi. Res pa je, da so ponekod te vsote tako mižerne, da so ljudje še bolj prizadeti.

Rad bi poudaril še dejstvo, da se posledic te katastrofalne poplave še desetletja ne bomo rešili...

Jernej Plankl dela od jutra do pozno v noč. Že več kot štirinajst dni. Potrebovali bi vsaj nekoga, ki bi dvigoval telefonsko slušalko. V Lučah je eno samo delovno mravljišče.

Učiteljica Olga Vršnik, ki ji je ogromen plaz hišo dobesedno zbrisal s površine, je še vedno pretresena zaradi vsega, kar je doletelo Zgornjo Savinjsko dolino.

Stari Vršnik, Olgin oče, ne gleda s solzami v očeh. Ob hišo sem, veste, momlja v brado in solze potujejo po razbrzdanem licu. Zeno so odpeljali v dom, zvem. Pol grunta mu je odneslo, pripoveduje nepovezano. Kdove kje je obleka, ostalo je le to, kar ima na sebi.

Solze pa potujejo tudi po obrazu oštirja Vinka Krebsa. Razburjeno mi kaže uničen klavir, prepoln blata in mulja, glasbeni avtomat, gostilniško opremo, ki jo je razbilo, prostore, ki so sicer že očiščeni, a opustošeni, pripoveduje o sinu, ki je doživel živčni zlom, o ženi, ki jo je izgubil predlanskim... dolga, žalostna zgodba, ena izmed zgodb, ki jih je čez noč skrojilo neurje, bes narave.

Na plazu pod Lučami postopa v sončni bleščavi Henrik Povšnar, sosed Vršnikove Olge, ki še vedno ne more dojeti, da ji je vzelo dom.

Povšnar je z grozo opazoval potujočo zemljo, poslušal podzemeljsko grmenje in na posled se zavedal, da mora — bežati, če si hoče ohraniti kožo celo. Zbežal je na Koželjevo.

Podpolkovnik Serafim Lekić, upokojeni vojak, se nam pridruži na plazu: »Ne vem, kaj bo z najinima hišama. Najbrž ne bova več mogla živeti v njih. Zdaj živim drugje, pri dobrih ljudeh, a bili smo marsikje. In — veste kaj: zapišite — takšne solidarnosti, kot so jo zmogli Lučani, nisem srečal nikjer!«

Preko razrite zemlje, sonce se je že spuščalo za gore, spodaj so še popravljali cesto Luče — Ljubno, sem se napotil k Vršnikovim.

Učiteljica Olga Vršnik je

sicer ostala brez hiše, ne pa tudi brez strehe nad glavo. Nekdo na ruševinah brska po zmaličeni gmoti.

»Dobila sem stanovanje v bloku, slučajno je bilo prosto. Mama je v domu, oče tega ne ve. Zivela sta pri meni, zdaj smo brez vsega. Imeli smo, k sreči, zavarovano, nekaj bo, nekaj...

Bilo je grozno, grozno, tega ne bom nikoli pozabila. Grenak spomin bo ostal,

Stanko Pečovnik: »Plaz, ki se je utrgal nad hišo in odnesel domala vse dedkovo posestvo, je v nekem smislu kruto prizadel tudi moje otroštvo.«

ostal pa bo tudi strah pred — hribom. Za vselej!

Vse lučke zgodbe so si podobne. Turobne, žalostne, iz njih veje obup in strah, a tudi hvalženost do ljudi, ki niso brezbrizno stali ob strani. Pa vendarle velja zapisati, da bo potrebno še zelo veliko časa in denarja, da se bodo v Zgornji Savinjski dolini dokončno rešili more razjarjenega vodovja.

Milenko Strašek

Odhod velikega mojstra

Umrli je Zdenko Kalin

Peščene ure človeških življenj se neizprosno iztekajo in proti temu ne moremo nič. Neusahljiva in prastara želja vsakogar, da bi za seboj pustil vsaj kakšno sled, pa navadno šele po smrti razvršča ljudi v bolj smrtno in v nesmrtno. Tehnice nesmrtnosti so včasih tudi krivične in merijo drugače danes kot jutri. Včasih so potrebna desetletja in celo stoletja, da se vrednost zapuščine umrlega naslednjim generacijam zasveti z novo lučjo.

Zdenko Kalin, slovenski kipar, je že za svojega dolgega in plodnega umetniškega življenja doživel priznanja poznavalcev umetnosti in ljubiteljev. V slovensko kiparstvo je prinesel poleg svojega enkratnega talenta in samo-

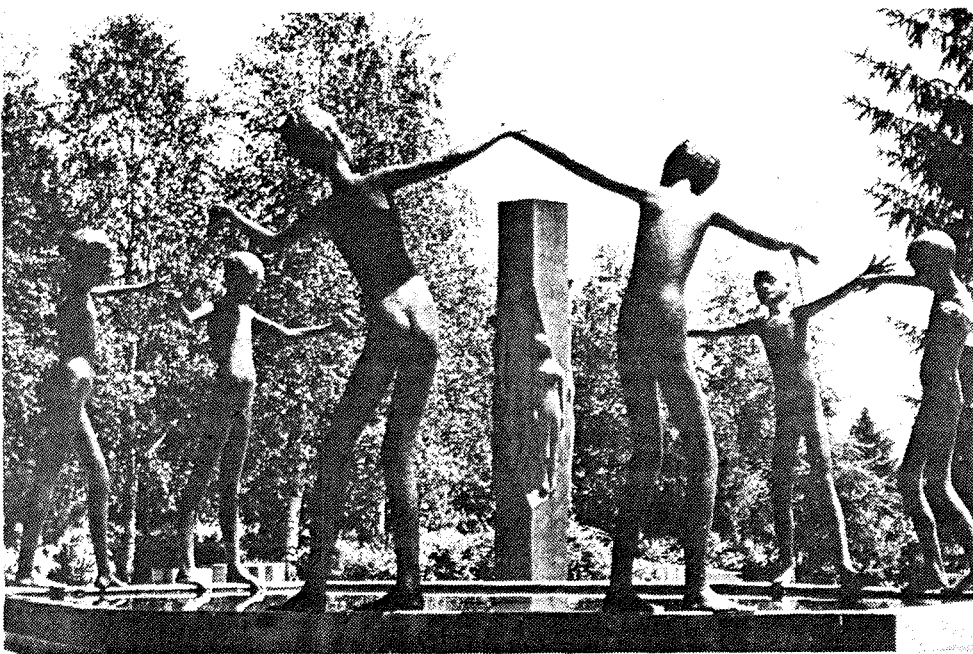
svojega sloga tudi liriko, umirjenost, zračnost in lahkotnost, ki kljub vsem postulatam tektonike in materialnosti izraža umetnikovo ljubezen do življenja in vsega, kar ga obdaja.

Rojen leta 1911, je skupaj z bratom Borisom (1905 do 1975) spadal v prvo slovensko kiparsko generacijo, ki brez njiju zagotovo ne bi puščala umetnostni zgodovini veliko gradiva o slovenski kiparski inventivnosti. Tako pa so je bili deležni še številni mlajši kiparski rodovi, ki so šli skozi šolo ljubljanske likovne akademije.

V spominu ostaja vrsta spomenikov. Najbolj pa ostaja v zavesti spomenik NOB na Urhu pri Ljubljani, poleg tega in še nekaterih takšnih

pa zaživijo pred našimi duhovnimi očmi eterične »Otroške igre« ter – »Deček s piščalko«. Slednji na nek način simbolizira skozi embleme slovenske televizije, tudi Slovenijo in njeno likovno ustvarjalnost. Spominjamo se tudi številnih portretov imenitnih Slovencev: Otona Župančiča, Alojza Gradnika, B. Kidriča in drugih. Z Zdenkom Kalinom odhaja generacija imenitnih predstavnikov slovenskega kiparstva, ki je pomagala dvigniti nove generacije nadarjenih kiparjev nad zgolj klasično obliko, hladno in dovršeno v proporcijah, v njih spodbujala individualnost in ljubezen do materialov, bodisi kamna, brona ali lesa.

A. J.

Dr. Emilijan Cevc sedemdesetletnik

Nekdanji član Agit teatra Emilijan Cevc praznuje te dni svojo sedemdesetletnico. Rodil se je 5. septembra 1920 v Kamniku. Po maturi je diplomiral na Filozofski fakulteti v Ljubljani in doktoriral na podlagi disertacije o srednjeveški skulpturi Slovenije. Študijsko se je izpopolnjeval v Avstriji, Nemčiji in Italiji. Njegova službena pot ga je vodila od strokovnega in znanstvenega sodelavca do znanstvenega svetnika in upravnika Umetnostnozgodovinskega inštituta Franceta Steleta na SAZU.

V mladih letih je tudi pesnikoval in pisateljaval. Slovenska literarna zgodovina ga obravnava kot pripovednika, ki je sodil v krog okrog Mladine, kot pristaš nove stvarnosti. Napisal je vrsto tenkočutnih črtic in povesti (Ukleta zemlja – 1942 in Preproste stvari – 1944). V študentskih letih se je pridružil Kočbekovemu krogu in sodeloval v Dejanju, kjer je objavil črtilo Lončena piščalka. Črtilo je kasneje uvrstil v knjigo Preproste stvari. Tej knjigi je bila podeljena leta 1944 Finžgarjeva nagrada, vendar so smeli časniki pisati o njej šele, ko ji je bila podeljena nagrada Pokrajinske uprave. Cevčeva lirčna proza v tej knjigi ima težišče v razpoloženski pretanjenosti in v znansiranosti lirčnih opisih. Drobne predmete ob človeku dojema kot svoj osebni svet, s katerim je najtesneje povezan v življenju. Cevc je v svojem pisanju po mnenju Viktorja Smoleja hkrati besedni ustvarjalec, narodopisec, umetnostni zgodovinar in arhitekt, vedno s tankim čutom za glas in barvo.

Po osvoboditvi se je posvetil izključno znanstvenemu umetnostnozgodovinskemu delu. Leta 1981 je bil izvoljen za dopisnega člana slovenske Akademije zna-

nosti in umetnosti. Svoj glavni interes je osredotočil na raziskovanje starejšega kiparstva na Slovenskem. Umetnostno zgodovino pojmuje kot del zgodovinske stroke, čeprav se metodološko opira najprej na stilna izhodišča in na morfološko strukturo umetnin. Njegova bibliografija obsega nad 300 enot, med temi štiri knjige o srednjeveški plastiki, pregled kiparstva med gotiko in barokom na Slovenskem, posebno mesto pa ima njegov pregled umetnostnega razvoja na Slovenskem od naselitve naših prednikov do začetka 20. stoletja (Slovenska umetnost – 1966). Kot avtor strokovnih zapisov in kot član uredniških svetov sodeluje Cevc pri leksikografskih izdajah v Jugoslaviji in v svetu. Uveljavil se je tudi kot predavatelj in vzgojitelj, vseskozi pa sodeluje pri spomeniškem varstvu, galerijskih in muzejskih ustanovah s konzultacijami, programi in uvodnimi študijami v kataloge k razstavam.

Naš cenjeni jubilar je danes eden vodilnih slovenskih in jugoslovanskih umetnostnih zgodovinarjev, njegove publikacije pa so

izredno cenjene tudi v tujini. Leta 1982 je prejel nagrado sklada Borisa Kidriča, leta 1984 na Dunaju Herderjevo nagrado, leta 1980 je bil odlikovan z redom zaslug za narod s srebrnimi žarki in leta 1985 ga je skupščina SAZU imenovala za svojega rednega člana.

V noči od 28. na 29. junij 1942 je prišel na partizansko ozemlje mladi umetnostni zgodovinar Emilijan Cevc z vlaka, ki je peljal v internacijo nekaj sto Ljubljancev in so ga pri Verdu osvobodili partizani. Dodelili so ga Agit teatru, ki ga je vodil Janez Kardelj, v njem pa je bil tudi pesnik-satirik Ivan Rob. Žal je delo tega obetajočega partizanskega gledališča razbila italijanska roška ofenziva. Vsi člani Agit teatra razen Emilijana Cevca so takrat ali pozneje padli. Tragična usoda njegovih tovarišev je našemu jubilarju ostala v žalostnem spominu. Nekaj časa po roški ofenzivi je prebil v italijanskem ujetništvu.

Po osvoboditvi se je kot umetnostni zgodovinar lotil proučevanja partizanske likovne umetnosti. Rezultat tega je bila njegova razprava »Slovenska likovna umetnost v NOB«. Iz razprave razbiramo, da so Božidar Jakac, France Mihelič, Nikolaj Pirnat, Drago in Nande Vidmar, Alenka Gerlovič, Vito Globočnik in drugi slikarji dvignili partizansko umetnost med najplemenitejše izraze fizičnega in duhovnega odpora evropskih narodov proti fašizmu in nacizmu.

Ob vseh velikih spremembah je ta partizanska umetnost ohranila slovenski značaj, ki mu je naš jubilar dr. Emilijan Cevc v svojem znanstvenem delu posvetil posebno pozornost.

Dušan Mevlja

Nov slovenski film in TV nadaljevanka

Decembrski dež

Slab kroki o mladosti današnjih štiridesetletnikov

Ta naša majhna slovenska kinematografija bi morala, ker nam prihaja po kapljicah, po naših pričakovanjih delovati »zdravilno«, morala bi v Slovincih zbujati občutja ponosa, občutja samozvesti in navsezadnje umetniškega užitka. Kar naprej pa se nam dogaja, da se pri gledanju domače filmske produkcije mučimo, da si iz petnih žil prizadevamo najti »tisto misel zadaj« in se tolažimo. Ni čisto jasno, kako te stvari dejansko sociološko gledano potekajo, toda menda je zdaj že očitno, da kakšna večja filmska sila nikoli ne bomo. Nam ne leži. Ali je to stvar duše, ali stvar značaja ali česa drugega, je težko reči. Dejstva govorijo takole: imamo veliko in dobrih pesnikov, imamo veliko in dobrih slikarjev, imamo ta hip mora najživahnejši teater v Evropi, s filmi pa eno samo smolo.

Da je slovenski film brez denarja, vemo že dolgo. Da pa tisti, ki filmu »režejo kruh« ravna shizofreno (enkrat razsipno, drugič pa do konca stiskaško-spomnimo se Dražgoške bitke) se je pokazalo pri Sprajcovem filmu, saj so sodelujoči, in v njihovem imenu igralec Boris Ostan, tik pred predstavo za novinarje opozorili, da bodo predvajanje filma (in nadaljevanke) preprečili, če ne bodo končno za svoje opravljeno delo plačani.

Zakaj je bil potreben tako dolg uvod? Zato ker pisca teh vrstic kot generacijo, o kateri film govori, tema Decembrskega dežja priteguje in zadeva. V novem slovenskem filmu Boža Sprajca je namreč beseda (in slika) o prvi po vojni rojeni generaciji otrok, o študentarji, ki je zasedla ljubljansko univerzo, ki je ljubila Beatle in Rolling Stone, ki je nosila dolge lase, agitirala proti vojni in nasilju in so ji pogosto rekli tudi hipijevska. Gre za generacijo, ki je imela nadpovprečno veliko povedati na rovaš generacije svojih očetov, ki je stopila

v družbeno stvarnost z novo kritičnostjo in nezadovoljstvom, ker je videla v možnostih za svojo svetlejšo prihodnost – vse temno.

Zdi se, da se je Božo Šprajc (sicer odlični gledališki človek) lotil prevelikega zaloga, ki mu ne po fabulativno-sporočilni ne po estetski plati ni bil kos. Še enkrat se je – kot pri Godinovem zadnjem filmu (v spomin Fritzju Langu) pokazalo, da ni mogoče narediti dobrega filma, če hočeš v njem povedati »vse«. Tako je nastal kroki poznih šestdesetih in zgodnjih sedemdesetih let, ki nazadnje čisto brez potrebe, strašansko naivno, vpelje na platno strel iz pištole in smrt glavnega junaka.

Igralski del, katerega glavno

težo sta nosila prav glavna protagonistista Saša Pavčkova in Boris Ostan, je bil tog in zavrt, k čemur je dodatno prispevala že prislovična težava s slovenščino na filmu, pa tudi režiserjeva vsiljiva in nenehna zahteva po prvem planu.

Toda, ta čas smo živeli in nam je še prav dobro v spominu. Zato bo imel prav vsak med nami svojo pripombo na Šprajčevo videnje. Nekateri starejši ljudje, ki so se ob obravnavanem času držali ob strani in bolj malo poznajo problematiko prve povojne generacije, pa bodo, kot smo že rekli, dobili predse na hitro in površno orisano podobo generacije Tomaža Brejca, Iva Svetine, Dimitrija Rupla, Jureta Mikuža, gledališča Pekarna, Milana Jesiha, Janeza Bogataja, Mance Košir, Lea Šešerka, Boža Šprajca in drugih – našli smo vam jih le nekaj, znanih iz današnjega kulturnega in političnega življenja.

B. Ž. J.

Tuje knjige za domače žepe

Mladinska knjiga je v Cankarjevem domu spet pripravila prodajno razstavo tujih strokovnih in leposlovnih knjig z naslovom Frankfurt po Frankfurtu. Tudi letos, ali pa, letos še bolj, so izbor knjig, ki jih lahko kupite pri nas, razširili na strokovno literaturo, še posebej bogato s področja računalništva, tehničnih ved in oblikovanja (designa). Malce bolj šepavo je zastopana umetnost, pri čemer pa je zanimiv poudarek na arhitekturi. Za bralca, ki obvlada katerega od svetovnih jezikov, je na voljo več literarnih del kot prejšnja leta, vse knjige pa so, zahvaljujoč še vedno relativno konvertibilnemu dinarju, naprodaj po dokaj zmernih cenah. Skratka, izbirate lahko med 7000 naslovi tristoletih založnih hiš.

A. J.

Koroški plebiscit in razstava o njem

Razstavo in simpozij je pripravil Koroški pokrajinski muzej revolucije v sodelovanju z Inštitutom za narodnostna vprašanja v Ljubljani. Na simpoziju so sodelovali priznani strokovnjaki: Drago Druškovič, dr. Bogo Grafenauer, Boris Jesih, dr. Avguštin Malle, dr. Janko Pleterški, Janez Stergar, dr. Marjan Šturm in dr. Peter Vodopivec. V kulturnem programu ob otvoritvi razstave je nastopil moški pevski zbor Kope.

Razstavo je odprl akad. prof. dr. Bogo Grafenauer 14. novembra, odprta pa bo ostala do konca decembra – vsak delavnik od 8. do 18. ure, ob sobotah pa od 8. do 12. ure.

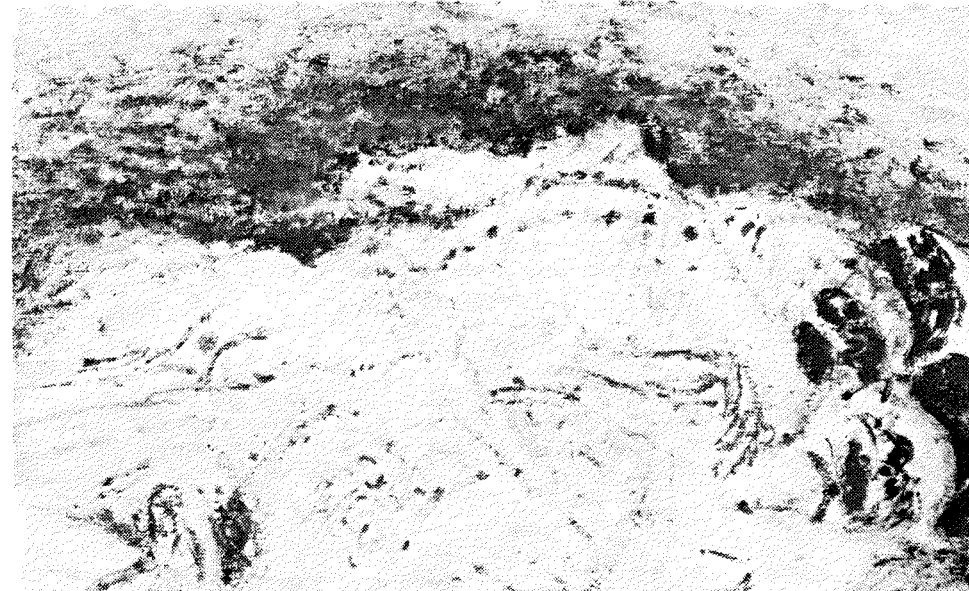
A. A.

Zoran Mušič v Ljubljanskem grafičnem centru

V Ljubljanski grafični center v Tivolskem gradu je prispela razstava slovenskega Parižana Zorana Mušiča, ki je bila prvič predstavljena v Celovcu in je sestavljena iz mojstrovih likovnih del, ki jih je celovška galerija odkupila. Tako nam razstava v Tivoliju še enkrat priča o veliki kakovosti tega umetnika, hkrati pa nam lahko dela žalostne skomine, ker pač naša umetnostno-galerijska srenja ni bila nikoli toliko iznajdljiva in tudi ne podjetna, da bi si pridobila podobno imenitno zbirko, kakršno so znali zbrati Celovčani. Morebitnim obiskovalcem razstave povejmo, da bo odprta še do 9. decembra, vsak dan od 10. do 16. ure (ob ponedeljkih zaprto), ob nedeljah pa od 10. do 13. ure.

Zoran Mušič sodi v vrh slovenskega slikarskega ustvarjanja in tistim, ki si razstave v Ljubljani tokrat ne bodo utegnili ogledati, v tolažbo povejmo, da Moderna Galerija pripravlja veliko retrospektivno razstavo tega mojstra, na katero vas bomo pravočasno opozorili.

B. J.

Nismo zadnji, akrilna slika z motivom koncentracijskega taborišča, ki je bila pogosta tema Zorana Mušiča v sedemdesetih letih.

Čudovite skrivnosti gradu Sforzesco

Razstava Dante in Milano v Ljubljani

To, da gosti ljubljanski Cankarjev dom te dni nadvse imenitno in dragoceno razstavo iluminiranih (poslikanih) rokopisov italijanske renesanse, deloma srednjega veka in kasnejših dob, ni nikakršen plod rutinskih meddržavnih menjav in sodelovanja ampak je plod dobre volje navdušencev, ki so že siti tega, da nas v svetu umetnosti nenehno poznajo in predstavljajo kot državo naivcev, takorekoč naturčikov, ki obvisijo v umetnostnih kontekstih Evrope brez avtentične zgodovine in tudi brez uspešne sodobnosti. Tako nam je ob otvoritvi razstave Dante in Milano povedala umetnostna zgodovinarica Tatjana Wolf, ki že vrsto let živi v Milanu, prijateljuje s številnimi znanimi in priznanimi imeni v umetniških in mu-

zejskih krogih ter s še nekaterimi prijatelji entuziastično veliko prispeva, da prihaja severni del Italije do novih spoznanj o jugoslovanski in slovenski kulturni dediščini, pa tudi o sodobni umetnosti. Ena takšnih akcij je bila lansko leto tudi razstava Narodne in univerzitetne knjižnice iz Ljubljane, ki se je v gradu Sforzesco predstavila z najlepšimi dragocenostmi, ki jih hrani naša nacionalna knjižnica. Tako se je v bivši zakladnici gradu, nekoč domovanja najimenitnejše stare milanske družine, ob otvoritvi trilete razstave je doživela velik odmev v tamkajšnjem tisku. Žal takšne razstave Slovenci na domačih tleh še nismo doživeli in jo seveda še pričakujemo. Lanski uspeh NUK in pa pri-

jateljstvo Wolfove z direktorico Biblioteke Trivulziane, gospo Giulio Bologna, ene največjih privatnih biblioteknih zbirk na svetu, ki je locirana v gradu Sforzesco, je potem pripeljalo do dogovora o razstavi njihovih poslikanih rokopisov milijonskih vrednosti – v Ljubljani. Že dejstvo, da teh rokopisov mesto Milano doslej še nikoli ni odpeljalo nikamor izza mestnih obzidij, nam lahko priča o tem, da smo tokrat Slovenci spet po dolgem času deležni koščka neposrednega spoznavanja bogate evropske kulturne dediščine. Mnogi obiskovalci (razstava bo odprta še do 12. decembra), bodo lahko sploh prvič neposredno zrl v prečudovito popisane in poslikane rokopise, ki nam pričarajo izredno znanje in čut za umetnost naših prednikov, hkrati pa bodo lahko občudovali izredno razvitost upravnega in političnega življenja starejših zgodovinskih obdobij, ki se zrcalijo v bulah, cehovskih pravicah, darilnih listinah in odlokih vladarjev...

V milanskem častiljivem gradu Sforzesco, kjer sta umeščeni mestni zgodovinski arhiv in Biblioteka Trivulziana, hranijo številne mestne zaklade, tudi očem navadnih meščanov skrite in nedostopne. To je deloma tako tudi zato, ker gre navadno za ožje specializirano kulturno dediščino, za redkosti, ki dosegajo velike denarne vrednosti in jih je za javno predstavitev razmeroma težav-

no zavarovati hkrati pa so, resnici na ljubo, šele v tem stoletju – še ožje pa v današnjem času – začele zanimati širše občinstvo.

Trivulziana je torej dobila ime po eni najstarejših milanskih družin – po Trivulzijih, ki izvirajo še iz 12. stoletja. Leta 1935 je eden njihovih potomcev, princ Luigi Alberico Trivulzio prepisal družinsko knjižnico mestni občini in tako so zdaj drobtinice najlepših del tega volila v Ljubljani.

Treba je povedati, da podobnih dragotin Slovenci v svoji zapuščini žal nimamo (ali skorajda nimamo), kljub temu pa so ti rokopisi tudi za naš prostor zanimiv in koristen vodnik za odkrivanje ter razumevanje kulture prejšnjih zgodovinskih obdobij.

Trivulziana hrani danes 1500 dragocenih rokopisov, najstarejši so iz 13. stoletja, 2000 inkunabul (prvotiskov), prek tisoč umetniških knjižnih vezav ter prek 80.000 tiskanih del iz obdobja od 16. do 18. stoletja, poleg vrste nujnih sodobnih študijskih priročnikov.

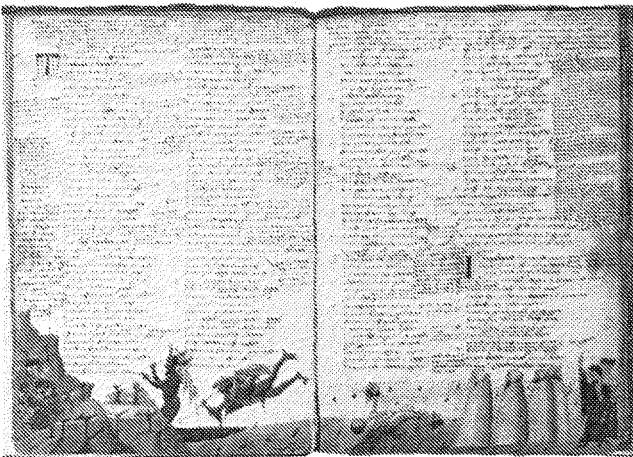
Pergamentni rokopis Dantejeve Divine Comedie iz 14. stoletja (1337) je le ena od postalica na ljubljanski razstavi. Takšne pa so zagotovo tudi Rokopis Božanske komedije s komentarji Jacoppa della Lane in Benvenuta Imola, pa bogato ilustrirana izdaja Danteja iz 1487, ki je opremljena s kar 60 lesorezi različnih avtorjev, potlej pa reprezentativni rokopis Graduale Ambrosiano iz 16. stoletja ali pa ilustrirana zgodba o dveh spoštovanih meščanih, ljubimcih iz Verone

iz leta 1819 in vrsta prečudovitih renesančnih statuet (trgovskega združenja, združenja izdelovalcev mečev in sulic, združenja tesarjev in zlatarjev ter drugi). Na ogled je tudi zbirka načrtov ki so jih v prvi polovici 17. stoletja izdelali

različni arhitekti za dopolnitev fasade milanske stolnice.

Ne bomo vam več naštevali. Če imate čas, če vas zanima evropska kulturna dediščina, se podajte na pot, tudi če niste iz Ljubljane. Doživeli boste nekaj redko lepega. B. Ž. J.

Zdravje

Kaj moramo vedeti o težavah s kožo

Za dobro zaščito in primerno ravnanje moramo vedeti, kakšni so mehanizmi širjenja različnih kožnih bolezni na telesno okolico. To se lahko zgodi prek limfnih ali krvnih poti. Že širjenje infekcije z zagnjene vreznine na prstu nam lahko povzroči večje težave kot vreznina sama.

Ena najtrdovratnejših težav, ki lahko preraste v resno nevarnost, pa je vnetje kože na obrazu in njegovo širjenje po mezo-govnicah (limfnih poteh) do možgan. Dobro je vedeti, da pridejo takšne bolezenske klice v kri po različnih poteh iz površine kože. Včasih lahko vidimo primere vnetja, ko s prsta pripotujejo klice do mozgovnic pod pazduho in je vse skupaj videti rdeče in otečeno. Bolnik dobi za nameček še bolečine in vročino. Takšna znamenja pa že pomenijo, da je bolezen nevarno napredovala in terja obvezno in energično zdravljenje pri zdravniku. V prejšnjih časih se je iz včasih nedolžnih malih ranic lahko izcimila zastropitev (sepsa), ki je bila tudi smrtna. Danes pa so nam k sreči pri tem v veliko pomoč antibiotiki. Seveda ta sestavek nima namena strašiti, želi le opozoriti, da

se moramo že pri prav majhnih težavah in spremembah na koži ravnati resno samoobrambno, kar pomeni, da moramo skrbeti za čistočo.

Danes, ko naši zdravstveno-preventivni programi že avtomatično vključujejo cepljenja proti tetanusu, smo zavarovani tudi pred to težko boleznijo.

Ob vsem povedanem o ravnanju s kožo pa velja opozoriti še na nekaj: nikoli je ne smemo predložiti zdraviti (ali negovati) z enim načinom zdravljenja – predvsem pa, če ugotovimo, da s prvim zdravljenjem ni skorajšnjega uspeha. Utegne se namreč zgoditi, da bo koža reagirala še dodatno – zaradi neprimerne zdravlila.

Preprosta uporaba Neomycina (antibiotika) lahko povzroči preobčutljivostne kožne reakcije-alergije. Skratka, na kožo moramo paziti v vsakem pogledu, ne samo, da jo zavarujemo pred poškodbami in infekcijami, ampak tudi, da jo zavarujemo pred drugotnimi možnimi komplikacijami.

Dr. Danijel Brezic

Od Litije do Čateža že – nazaj pa je težje

Zdi se, da številne množične prireditve doživljajo v svojih razvojnih fazah podobne usode: prvo navdušenje, veliko entuziazma, nato razglašeno hvalo in končno – izgubljanje v šušmarstvu.

Na letošnje Martinovo je bil lep dan, Kučan je pohodnikom 22 kilometrov dolge spominske (Levstikove) poti od Litije do Čateža lepo govoril in skoraj bi se bilo vse lepo izteklo, če se ne bi na poti domov (menda šesttisočglave množice!) zapletlo z avtobusi tako, da so nekateri (nekaj sto) prezebrali od 14. ure do trde teme in čakali na usmiljenje Viatorjevih voznikov, če bodo (milostno) prišli še po eno »rundo« ali ne.

V čem naj bi bila poanta? Lani, tako so nam povedali domačini, je imela organizacijo in levji delež pri dogajanju na Čatežu tamkajšnja Iskrina tovarna. Letos pa so jo prevzeli privatniki firme List. Kaj so delali, kako načrtovali in – kje jih je neslo, o tem ne kaže razglabljati. Vsekakor je bil letošnji pohod od Litije do Čateža zaradi skrajno neresne organizacije prevozov pokvarjen, oziroma, nam ne bo ostal v tako lepem spominu kot lanski.

In še eno malenkost velja omeniti, ko že kritiziramo. Po krajih, kjer hodijo pohodniki Levstikove poti, hodi prek celega leta prav malo obiskovalcev. Človek bi pričakoval, da bodo domačini v teh kriznih časih izkoristili priložnost in skušali hiteči množici prodati kolikor je le mogoče – ne le domačega mladega vina – ampak tudi doma spečenih dobrot. Vsega tega pa je bilo premalo, bilo je preskromno in marsikdo med pohodniki je pripomnil, da časi še niso dovolj hudi, da bi se zares borili za zaslužek, kjer je le mogoče...

A. J.

Partizanski dom na Vodiški planini na Jelovici

Partizanski dom na Vodiški planini v osrčju Jelovice stoji na mestu, kjer so potekali pomembni zgodovinski dogodki, povezani s predvojnimi naprednim delavskim gibanjem in NOB.

Dom so preuredili iz nekdanje planšarske koče, kjer je bila pred vojno javka gorenjskih revolucionarjev. Nedaleč od tam je bila 15. maja 1936. prva konferenca KP jeseniškega okrožja, nato pa še vrsta posvetovanj komunistov iz vseh gorenjskih krajev, ki jih je vodil član CK KPS Stane Žagar na pobudo okrožnih partijskih vodstev. Takoj po nacistični okupaciji so v neposredni bližini Vodice, pod Malim Gregorjevcem, (20. julija) sprejeli sklep o začetku oborožene vstaje na Gorenjskem. Dober teden kasneje je bila na Gradišču blizu današnjega doma ustanovljena Jelovska četa, 5. avgusta pa legendarni Cankarjev bataljon, ki se je proslavil v znameniti Dražgoški bitki.

Vsa leta NOB je bila Vodiška planina skupaj s Kropo in Kroparsko goro ter Dobravo, središče politične organiziranosti OF. Tu so se zadrževala poveljstva partizanskih enot in se načrtovale akcije proti nacističnim zavojevalcem na Gorenjskem.

Partizanski dom Vodiška planina so preuredili iz omejenih planšarske koče, ki jo je tako kot zemljišče in pripadajoč pašnik ter gozd leta 1961 dodelil takratni Občinski ljudski odbor Radovljica Okrajni odbor ZZZB NOV in VVI Kranj. Za upravljanje s kočo in zemljiščem je določil Krajevni ljudski odbor Lancovo pri Radovljici, kamor sodi po katastru Vodiška planina. Okrajni odbor ZZZB NOV Kranj je leta 1963. imenoval upravni odbor, ki še danes upravlja z domom. Ta je še istega leta pristopil k adaptaciji in preureditvi koče izključno s sredstvi Okrajnega odbora ZZZB NOV. Tako je tudi z veli-

ko prostovoljnega dela zrasel lep in funkcionalen počitniški objekt, prvotno namenjen le borbem in VVI iz vse Slovenije, kasneje pa tudi drugim domačim in tujim gostom. Njegove zmogljivosti so kar prave za planinskega zraka in počitka željne obiskovalce. Na voljo je 36 stalnih in 12 pomožnih ležišč z razmeroma udobnimi eno, dve, tri in štiriposteljnimi sobami, z ali brez balkona, seveda s sanitarijami. V domu imajo poleg lastne kuhinje, restavracije in klubske sobe s TV in radio sprejemnikom ter brezžičnim telefonom, tudi točilnico za prehodne goste na prostranem dvorišču, odkoder je lep razgled na gozdno okolico in po vsej Gorenjski, mične klopi in mize iz brun.

Dom je bil letos odprt ob vikendih že 5. maja, redno pa od 15. junija do 17. septembra. V tem času je bilo 119 rednih gostov, ki so ustvarili 651 nočitev (lani je bilo sicer 20 gostov več, nočitev pa enako število kot letos). Pohvalijo se lahko, da je bilo letos kar še enkrat več prehodnih gostov kot lani, predvsem avtobusnih izletnikov iz vse Slovenije.

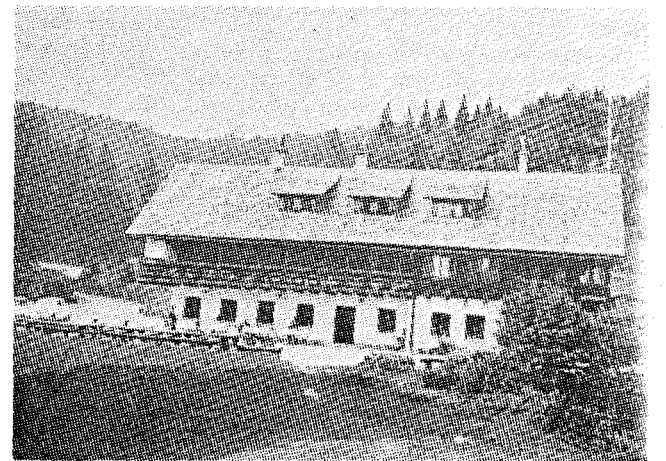
Ker se v zadnjem času veliko govori in piše o lastninjenju javnih objektov, smo se na občinskem odboru ZZZB NOV Radovljica zanimali kaj bo

s Partizanskim domom?

Legitimni naslednik, oz. lastnik je Medobčinski odbor ZZZB NOV za Gorenjsko, so nam povedali. V zvezi z lastninjenjem pa upravni odbor ureja te zadeve okoli pravic in obveznosti, ker so solastniki – vseh pet občinskih odborov ZZZB NOV na Gorenjskem. Knjižba v zemljiško knjigo bo zagotovo opravljena do konca leta 1990, so nam zatrčili v Radovljici. Kakšna pa bo nadaljna usoda doma, bo odločal Medobčinski svet ZZZB NOV za Gorenjsko, tudi še letos. Vsekakor bo objekt z zemljiščem ostal v lasti borčevskih organizacij, v upravljanje pa naj bi ga dali najboljšemu ponudniku – gostincu, bodisi zasebniku ali podjetju.

K temu kaže dodati ugotovitve upravnega odbora doma, da bo nujno spremeniti oz. dopolniti dejavnost in poskrbeti za pestrejšo ponudbo in bolj učinkovito reklamo za ta lepi počitniški objekt. Seveda pa brez novih finančnih vlaganj ne bo šlo, kajti dom že kaže znake načetosti zaradi vse večjih okvar in izrabljenosti. Škoda bi bilo, če upravni odbor in vse gorenjske občinske organizacije ne bi načrtovali nujnih popravil. Z ob časa je namreč neusmiljen.

jr

Olga Jurejevič

Obsedena od sonca

»In vsa širina se je z mojimi sanjami snivala in nébes in gora sta mojim željám se odzivala;«

»Videl sem čela: kot da jim pod kožo lazijo želve, ali to misel jih je razrila tako;«

(Oton Župančič, Duma)

Ostrnice v rdečerumenorjavem razkošju, zlahtna praprot in nežne, vase zaljubljenne breze sredi steljnikov, ob globoko v rdečkastorjavo prst vsekanih kolovozih, ki tonejo v vinogradih, osamelih in praznih. To je Bela Krajina, Olgina Florida, raj Jurijevčeve Gage, dekletca, ki se je pred davnimi leti zvedavo motala okoli dedkovih nog, prešerno radovedna in nikoli zadovoljna, otroka, ki ga je življenje iz nežnih radosti popeljalo naravnost v vrtoglava križpotja usode. A takšna ni bila usoda le metliške Gage. To je kruta in silovita dediščina Belokrajincev, ki jih je življenje tako ali drugače pehalo v svet, kljubovanjem in stiskam naproti.

Spodaj, v stisnjenosti metliške glavne ulice, v prenatpanem, ne prevelikem in ne premajhnem stanovanju stare hiše, ki je videla in slišala že marsikaj, živi Jurejevčeva Olga, odločna, vesela, radoživa ženska, polna energije in takšen je tudi njen glas, vsaka kretnja, vsak pogled, vse na njej.

In njena hrupnost skupaj s prijetno ubrano robotostjo se zliva s truščem spodaj in plaz vročih, strastnih besed, a ne neurejenih, ne pojenja. Tako se ji misel sredi vezenja in knjig vrača v preteklost, k dedu, materi, sestri, prijateljem in znancem, k Belo-

krajncem, od katerih se nikoli ni mogla prav odtrgati. Če bi zapisal vse natanko, bi lahko napisal knjigo, nič kaj dosti ne bi bilo treba spremeniti.

Veza: pater Norbert

Nekdo narahlo potrka na vrata: sosed prinaša ohrovtovo juho, ocvrto marelo. Olga odrine oboje, govori, zdi se, da na trenutke pozablja, da ni sama, plasti se luščijo, kot da ne pozna sprenevedavega prikrivanja, belokrajnske tegobe prevratnih dni znova opletajo po prijazni samoti Olginega stanovanja.

Ohrovt je kdajže hladen...

V Kamenju, v ozaljski občini, na meji med Hrvaško in Slovenijo, je bil Olgin dedek učitelj in tjakaj se je omožila tudi Olgina mati, rodila Gago in ko je bilo dekletce staro tri leta in je stari oče, pri katerem so živeli, šel v pokoj, so se vrnili v Metliko. Mati se je že v stari Jugoslaviji ločila, s sestro sta ostali sami... Živelci so od dedkove pokojnine.

»Mati je bila človek za vse, vendar ni bila nič. Dedek je bil spoštovan mož, veljak in narodnjak od nog do glave, poštenjak in izobražen človek. Ko so v Metliki osnovali prvo slovensko čitalnico, je bil v ustanovnem odboru.«

Dekletce je končalo meščansko šolo v Novem mestu.

Mati je rekla, Olga, to ni nič, službe ne boš dobila, uči se, malo šivat, malo kuhat, ne bo ti škodilo...

Rečeno storjeno. Vmes je navihani, večno nemirni deklíč odrezavega jezika, članica Sokola, plavalca, smučalca, se ukvarjala s še vragvedičim, dokler ni prišel vsesokolski zlet v Prago. S široko razprtimi očmi je prišla dekle pred mater: tisoč din?! Bogastvo. Pridna si, Olga, pomagaj mi, pojdi, dala ti bom denar, je rekla mati. Ker je bila velika in močna in je skrivala svoja leta, je v Pragi nastopila kot članica, naveličala kopico stikov in si potem še dolgo dopisovala, zbirala znamke, dokler...

Lepi načrti belokrajnskega dekleta so padli v vodo in naenkrat se je znašla v trojkah. Vojna. Osvobodilna fronta. Za partijo ni nihče vedel. Velika beseda - domovina je mladež zaposlovala do konca, mladostne sanje, tista mogočna, topla in radostna tvarina, so izpuhtele pod toplim belokrajnskim soncem.

Prve trosilne akcije. Otroci, na pol odrasli ljudje, na sanah, na klancu. Za njimi lističi... Nevarne igre!

»Predvsem in najprej, v vednost novoreku: borili smo se za svobodo slovenske zemlje, nihče nas ni porinil v to. Tako bodi za vse večne čase. Golob še nikoli ni bil orel,« zadoni skoraj z moškim basom pod stropom in pest obstane na mizi.

S črnolom so mazali italijanske napise. Olga je bila lepo, prijetno dekle, tradicionalna izkušnja italijanskih ljubimcev se je dotaknila tudi

nje - niso je pustili pri miru, sinjorina sem, sinjorina tja, Belokranjica pa nič. Po vsaki akciji so jo klicali v svoj stan. Ničesar ji niso mogli dokazati, sum pa je ostal. K partizanom nisi mogel, potrebno je bilo dovoljenje, zveza.

»Pater Norbert, ki je bil pozneje pri belih, me je povezal s partizani, v Metliki je postalo prevroče. V Drašičih imate zidanico, pojdi tja, tam ne bo sumljivo, čakali te bodo, je dejal.«

15. junij 1942. Olga potuje s terenci iz Drašičev do Vinomera, mimo Slamne vasi, Grabovca v Trnovcu, v Belokrajnsko četo in se kmalu znajde v ognjenem krstu, gorganski ofenzivi in ko četni ljudje poreko, da potrebujejo kakšnih dvajset prostovoljcev za pomoč žumberačkemu odredu, dvigne roko.

Pripoved jo zanese v vihar - no razpoloženje in zdaj je v njej vse. Zasede, Italijani, kot listja in trave jih je menda bilo, vpitje ljudi in tuljenje živine, neprestano mlenje mitraljezov, mraz, strah, vročica mrzlica boja, Janko Brodarič, poznejši narodni heroj, težak invalid, na konju, neprestani boji, ženica tam nekje pri Kupčini, ki je ponudila zelje in žgance kar v lavorju, Rupnikova račka, ki jih je obmetavala z bombami, cel hudič, Sodoma in Gomora, pekel...

Nočni pohod čez Kolpo. Mule se utapljajo, ljudje izginjavajo, mraz žre v kosti, november 1942, mitraljezi pa še vedno ne dajo miru. In končno Kordun. Nikjer ljudi, vse je požgano, prebivalci se stiskajo kot praljudje v zemljankah. Tam so si ranjenci malo opomogli...

Kot v sanjah

»Poslušam in gledam in zdi se mi, da so ljudje na vse

skupaj pozabili...«, reče in slap besed se ustavi, nekakšen moreč zid se postavi med najo, pravkar minula pripoved trepet pred očmi kot nekakšen prst božji...

Vrnitev. Napad na Stojdrago, Tihočaj, Sv. Ano. 26. novembra pade Suhor, pater Norbert ujet.

Do avgusta 1944, ko odide Gage (»veste, v Metliki pravijo ljudje namesto da ga in zaradi tega so mi v partizanih rekli kar Gage«) v garnizon sedmega korpusa v Pregrad pri Starem trgu preživlja dni v petnajsti belokranjski brigadi.

»Ni jih bilo malo, ki so mi rekli, Gage, od hudiča si, strahu ne poznaš. A jaz pravim, če si mlad, strahu preprosto ne poznaš, če pa je to povezano še z idejo, te živ hudič ne ustavi. Ampak, ja, kaj sem hotela reči, veste, da ste moški veliko večji strahopetci kot ženske? Ne? Pa vam jaz povem!«

Smeh, ki se kakor nekakšen fluid ovije okoli človeka, je nalezljiv, a to, kar prihaja iz Olge, je bučanje veselja nad življenjem. Brez zavor. Objame me prijetna sprostitve.

Ne da bi prav dobro vedela, se je znašla v bazi Glavnega štaba v Biogradu na moru kot šef informativne pisarne, kamor je prišla preko Barija in Splita skupaj z generalom Dušanom Švaro in Ivanom.

»Poslušaj, to je pripoved za bogove. Ko sem prišla v Bari, z letalom, so mi ponudili hrenovke, hrano, kakršno si si zaželel, tam je vladala evforija svobode, vzdušje, od katerega smo bili mi v domovini še daleč in ko smo se peljali z ladjo Ljubljana v Split, smo skupaj z mornarji pili, pili vino, kaj bi Belokranjci brez tega, in skoraj ne verjeli, da

smo res na zemlji in ne morda v raju. V Splitu sem vseposod srečevala znance. Dali smo si duška za vsa leta gorja nazaj.«

Biograd na moru. Hotel kot sodni dan. Celo prašiče si našel v njem. To je bilo treba spraviti v red. Informacijska pisarna ni mogla biti v svinjaku. Tam je srečala tudi Mileta Pavlina. Si lačen, Mile, ga je vprašala, a kaj bi človek vpraševal. Kdor vprašuje, so rekli njega dni, ne misli dati. Kdo pa ni bil lačen?!

Mitingi, peripetije, plesi, veselje. Nekdo je zaradi obeltnosti z letalom padel v morje, ko je, kdo bi verjel, z jeklenim ptičem vasa pri dekletu. Božanska norost.

Olga, v Trst boš morala, so rekli. Ukaz je ukaz, a Gage, belokrajnske trme, ki se je že kmalu na začetku vojne poročila, v partizanih (»fejst, mož, fajn ohcet«), to ni mikalo, zmaga je njena iznajdljivost, četudi so ji rekli še, tam boš zagotovo srečala tvojega milega. Mili gor, mili dol, hočem v Ljubljano, je trmoglavila v sebi - in se znašla pred Figovcem, tega so namreč vsi poznali, tam so se iskali, trepetali, se veselili, tam so se sesedale sanje in rodila upanja.

Znova udarci

Partizanka z dolgimi svetlimi lasmi na Titovi cesti zajame naenkrat v svoje roke vso omamno, razkošno srečo ljubezni in svobode: pred Slavijo stoji njen. V škornjih, jahalnih hlačah, s privihanimi rokavi snežno bele srajce, lep kot sonce...

Objem med tisoči objemov.

Olga na komandi mesta Ljubljane, mož pri UDB-i. Kaj kmalu, zoprni časi, je človek padel v nemilost. Imela sta enega otroka. Rekli so ji,

Odlomek iz knjige, ki bo izšla te dni

Jože Šmit

Pripoved o Brezi

Tako so se znašle skupaj za zapahi. Že štiri Zagarjeve. A niso ostale dolgo same. Kmalu so pripeljali še strica Ferda, teto Olgo in njuni hčerki Dano in Nado. Vse je navdajal strah in obup. Pri ljubljanskih Zagarjevih so se skrivali znani slovenski ilegalci, tu so imeli sestanke nekateri iz Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, katerega član je bil tudi tata, ki pa je bil tiste dni že na Gorenjskem. Pri stricu Ferdu so bili razni tečaji, tako šifrantski, sanitetni in politični, stanovanje je bilo prava orožarna, saj so tlačale bombe celo v čevljih v veži, posebno še v začetku, ko sta Stankič in Iztok tu skrivala orožje za prve akcije v letu enainštridesetem.

Vse bi bilo še nekako šlo. Zagarjevi so vztrajno zanikovali sorodstvene vezi in s tem tudi kakršne koli povezave v boju proti okupatorju. Toda nekega dne je eksplodiralo. Po prijavi navidezne sodelavke Marije Pipanove, ki so ji Zagarjeve preveč zaupale, so kvesturini odkrili skrivnostni kavč z dvojnim dnom in v njem poleg številnih dokumentov tudi družinske fotografije. Kaj naj bi zdaj še tajili?

Zdaj so se zasliševanja začela zares. Okupator je menil, da ima v rokah zadostne dokaze, vendar se je odločil za posnemanje mačje igre z mišmi. Tipati in presti, puščati na videz možnost obrambe in nazadnje - zadržniti.

13

Drugo za drugo so jih vodili na zasliševanje. Iz sodnih zapisov na Miklošičevi na kvesturo na Bleiweisovi in spet nazaj. Namigovanje, zoprno režanje, hlinjenje presenečenja, popuščanje in novi napadi. Duševno mučenje, kako pokvarjeno! Dekleta niso priznala ničesar. Opora jim je bila mama, za katero so vedele, da bi se dala tudi ubiti,

preden bi izrekla ali priznala kaj takega, kar bi škodovalo njim in predvsem gibanju. Tisti v gozdovih in tem, ki so na vsakem koraku preteli okupatorju v mestu.

Vendar se je nekega dne začelo tudi telesno mučenje. Zasliševalci, ki niso dobili nobenih potrdil o svojih domnevah, nobenih sledi, ki bi jim pokazale pot naprej, so se svojega zavijanja naveličali. Ne priznajo, ničesar ne priznajo, banditke, torej jim je treba pokazati. Začeli so svoje jetnice pretepali, vsako posebej.

Prva žrtev je bila Savica. Bila je že razvito dekle, lepo, vredno poželenja, posebno za ljudi, ki so zatajili svojo človečnost. V sobi s tapeciranim tlom in pogrnjeno mizo so jo slekli, zvrnili na mizo in ji noge privezali k miznim nogam. Začeli so jo bit z bičem, ki je imel na koncu kroglico z bodicami.

»Boš priznala, boš povedala, vlačuga!« je vpil Slovenec, ki je bil kvesturinom za tolmača.

Savica je stiskala zobe, sicer pa kazala ravnodušen obraz. Pristopil je kvesturini in ji skušal v usta, ki jih je s silo razklenil, vltiti žganje. Dekle je na videz odpilo, a še tisti hip brizgnilo alkohol zasliševalcu v obraz. Tekočina je poškropila vse v okolici, začeli so vpiti in zmerjati svojo žrtev. In spet je zapel bič. Savica se je bala najhujšega, tega, da bi omedlela. Začela je vpiti na pomoč. In bil je skrajni čas. Glavni zasliševalec si je začel odpenjati hlače. Že se je bližal mizi, na kateri je ležala popolnoma gola, razčehnjena žrtev. In tisti hip se je Savici izvil iz ust tako presunljiv krik, da sta ga povzeli tudi sestri v sosedni sobi in priklicali mater.

Pravkar so pretepali tudi njo, razgaljeno na stolu, kakor so pretepali tudi slečeni dvojčici. Nada, sicer »minorena« je vzbujala še posebno poželenje zasliševalcem in rabljem. Bila je razvita, krepkih bokov in nabreklih prsi. Otipavali so jo po vsem telesu

in drezali vanjo z bičem, a ker je bila k stolu privezana, je lahko samo vpila in pljuvala v svoje rablje. Zdaj jo je Savičin obupni krik še spodbudil, da je kriknila z nadčloveškim glasom.

Mati se je izmuznila izpod bičev zasliševalcev in planila v prostor, kjer so se rablji pripravljali na najhujše s Savico. Odrinila jih je in stopila k hčerki. Njeno drobno telo je zrastle ob mladi lepotici in jo zakrilo. Sreč matere je navdal velik pogum, njene oči so kakor uročile rablje.

Do dvajsetega leta, preden se je poročila s Stanetom in sta potem skupaj odšla v Jugoslavijo, je mati spoznavala italijansko zgodovino in kulturo, popolnoma je obvladala italijanščino, in zdaj je tujcem spregovorila v njihovem jeziku:

»Kaj je to? Ste to vi, sinovi velike Italije, ki se ponaša z večtisočletno rimsko kulturo? Imate doma matere, ki trepetajo za svoje hčere, vaše sestre? Si boste jutri po zločinu, ki ga tukaj zganjate, še upali pred oči svojih mater in sester?«

Rablji so drug za drugim potepeno povesili glave in materine oči so se uprle v prevajalca:

»In ti, te je rodila slovenska mati ali skotila psica za plotom? Kaj iščeš tukaj med tujimi rablji? Se ne bojiš jutrišnjega dneva, za vsakim grmom čaka slovenski partizan, da te ubije za izdajstvo nad narodom?«

Kvesturini so po teh besedah upali, da se je vihra nad njimi končala, saj se je razjarjena mati začela znašati nad njihovim hlapcem, vendar so se motili.

»Kaj čakate, kaj se režite? Kje so oblačila moje hčere, da se zakrije pred vašo pohoto? Zahtevam sprejem pri kvestorju, da mu povem, kaj počenjate?«

Med zasliševalci je bil tudi gestapovec, človek iz Rajha, ki je mislil, da ima več besede kot Italijani, ker je družina pribežala iz ozemlja, ki ga je zasedla nemška vojska. Začel je govoriti o tem, da bo z uporniki obračunala Nemčija, a ga je mati zavrnila.

»Zatekli smo se pod varstvo Italije, ko ste vi zasedli Stajersko in Gorenjsko. Prav nič nas ne mikajo Begunje ali celo taborišča v Nemčiji. To rečem vam, ki ste izdali Goet-

heja, Schillerja in druge velike duhove svoje dežele.«

Gestapovec, ki se je prej škodoželjno smejal Italijanom, je zdaj povesil pogled in umolknil. Toda mati še ni opravila z Italijani. Zavpila je:

»Vi, nevredni sinovi velike Italije, povem vam: če bodo moje hčere onečaste, ni kraja ne v vaši deželi ne na širnem svetu, da ne bi zvedel za vašo sramoto. Storila bom vse, da bodo za to zvedele vse italijanske in slovenske matere. Tako.«

Mučitelji so odstopili. Strme so spoznali, da pred njimi ne stoji ne jetnica ne sužnja, marveč svobodna ženska, ki jih po svojem znanju in odločnosti daleč prekaša. Zasliševanje se je nadaljevalo šele žez nekaj dni, medtem pa je doživljala svoje najtežje dni in ure jetnica Meta Sitarjeva.

Metu so zgrabili na njeni kurirski poti. Ko so jo prignali na kvesturo, je s seboj še nosila

če hočeš obdržati službo, se loči od tega človeka...

»Imela sem ga rada, zabo-ga, nisem poslušala njihovih litanij, rekla sem ne in tako sva ostala oba brez služb, na cesti, otroka revolucije. Šla sva v Žužemberk k njegovim. In ko sem prišla nazaj v Ljubljano, sem bila kadrovik pri Slovenijaceste, vendar mi to zaradi deljenega delovnega časa, vzrok je bil seveda otrok, ni odgovorjalo in sem se preselila k Tesarju pa k Organizatorju, in naposled na občino Vič in od tam zako-

rakala v pokoj.

Ničesar ne skrivam, šla sem po materinih poteh. Ločila sem se, pri treh hčerkah to seveda ni bilo lahko. Kaj se če: človek je bil prijeten, dober, lep, z lepimi pa je križ, veš, nikoli ne more biti do kraja tvoj.

Ostala sem sama – in vse bolj zahajala k mami in dedku v Metliko in ko so naposled našo hišo v Ljubljani zaradi novogradnje porušili, sem se preselila v Metliko, nazaj v slovensko Florido,

med svoje, kakšna radost. Človek je revež, rada bi povedala, kaj mi pomeni Bela Krajina, ti ljudje, Metlika, to sonce, kako sem zadovoljna, s kakšno srečo uživam to podarjeno življenje, kako prezi-ram vse te bedaste preklarije novoreka...«

Veze, čita. Knjige, ljubezen moja, pravi. Zgodovina, potopisi, za priboljšek še kakšen klasik, za zabavo Simmel in Kirst – in me povabi na izlet po stanovanju. Pravcata zbirka prtov, prtičkov, kaj- vem kaj, trgovina v malem?

»Ne bodi smešen,« se zakrohota. »Nesrečna žena, ki se premetava s kavča na kavč in iz dolgočasia kritizira vse in vsakogar. To mi je v veselje. Razdajam: prijateljem,

znancem, sosedom, tudi tebi bom dala, moraš nekaj imeti, da ne pozabiš teh besed, tega belokrajanskega sončnega dne, takšna srečanja so prav imenitna stvar.

Aha, zdaj nas potiskajo v kot, nekam na obrobje, jaz pa pravim, nič se ne hudujem, veliko grmenja, malo dežja. Še se bo zavedel ta narod svoje zgodovine, mora se, sicer ga bo vrag vzel.

Stranke pa kot stranke. Tudi jaz sem bila v stranki, partiji in ker se mi je marsikaj uprlo, sem izstopila. Krivica se je godila tako možu kot meni, navsezadnje tudi mojim trem hčerkam.

»Rekli so mi, da ste odloč-na, kar nekam moško nastro-jena ženska, brez dlake na

jeziku?»

»Po vsem, kar sem dožive-la, ki je nekaj jasno: vsak dan mi je podarjen. To cenim, spoštujem sebe in soljudi, edini bog mi je resnica in poštenost. Nikoli nisem imela problemov zaradi ostrega je-zika in upam, da me ljudje, moji Belokrajci zaradi tega nič manj ne spoštujejo.

Zdaj nekateri gobezdajo, da je treba nam spomeničar-jem postrči pokojnine, boga-te privilegije, odvzeti mastne denarce... Ne bodite smešni ljudje, kašen denar. Imam pokojnino, ki sem si jo pošte-no prislužila, nikakršne priz-navalnine, kot vsak penzi-onist dobim enkrat na leto nekaj za rekreacijo, res neko-liko več, pa vendarle ne toli-

ko, da bi pozlatilo moj stan-dard. Nimam avta, ne hiše, bančni račun se ne bo razpo-čil od preobilja, pač pa imam precej drugačnega bogastva: pet vnukov, enega pravnuka, letos pa bodo rodili še dve, ha. K temu bogastvu spadajo tudi otroci, sosedi, ki prihaja-jo k meni, mala Petra, riševa, se pogovarjava. Zakaj si pri-šla, vprašam, Petra, se bova kaj pomenale, poreče in po-menava se. Petra riši. Stej kocke...«

Sonce se mota med ostrni-cami. Stisnem pod roko prtič z ornamentom in padem v tre-nutek ulice, v metliški hrup.

V veliki knjigi znakov je znova en ornament življenja več.

Milenko Strašek

Benečanka

Sredi sončnega novembrske-ga dne je nenadoma iz grmovja stopil prednjo, ko je točila vo-do pri koritu zunaj vasi. Če-prav mu je strjena kri na čelu tlačila veke, je opazil, da ima kostanjeve lase in rjave oči. Bil je ves obložen z madeži strjene krvi in nosil je puško. Kdo se ne bi ustrašil kaj takega. Ona se ni. Le oči in usta je od prese-nečenja nekoliko razprla.

»Z nebes gotovo nisi padel, čeprav si še najbolj odoben Kristusu na križu. Ranjen si, kaj pa drugega.«

Ko ji je zagotovil, da ni nič hudega, da z nebes res ni pa-del, pač pa, da nekakšen pekel je le bil tam, odkoder prihaja, ga je povabila h koritu in ga umila. Medtem, ko ga je umi-vala, mu je pripovedovala, ka-ko je slišala, da so dan prej zjutraj v Oborčah Nemci pobili vse ranjene in bolne na vozo-vih, ki niso mogli zbežati. Da je prišel od tam, se ji je zdelo

samo po sebi umevno, zato ga o tem ni spraševala.

»Saj si kot drugi ljudje«, se je zazrla vanj, ko je bil umit. »Pravijo pa, da ste samo ubijal-ci – morilci.«

Verjamem, da nekateri pravi-jo tudi to. Pa ne zato, ker bi bilo res, pač pa zato, ker želijo, da bi nas ljudje za take imeli. Ne da bi jo vprašal za ime, jo je kar sam krstil za Bruno. Zaradi njenih kostanjevih las in rjavih oči pač. Tisto, kar si slišala o Oborčah, bo kar res. Prav točno tega ne vem, čeprav sem tudi jaz spremljal bolnišnico iz Liga do Oborč. Na Staro goro so me poslali pogledat, kaj se dogaja, ko so nas nehali od gor obstreljevati s topovi. Nisem prišel daleč. V Oborčah pa niso pobijali tisti, ki so prihajali od zgoraj, pač pa oni, ki so prišli iz Podrskjega gor. V grmovje sem se zvlekel, drugega mi ni preo-stalo. Hudičevo dolg dan je bil. Ponoči sem se hotel umakniti

globlje v grmovje, sem pa v te-mi padel z roba skale v trnje. Če sem bil podoben Kristusu, je bilo pač zaradi trnja.

Ko je zvedela, da je nekoč že bil na Stari gori, jo je zanimalo, če je tam tudi kaj molil in šel k spovedi. »Molil sem bolj ma-lo,« ji je odgovoril. »Bolj sem buljil v podobo tamkajšnje Ma-rije, ki je tako lepa. Nekaj po-sebnega je. Prava mulatka. Pri spovedi pa nisem vedel kaj po-vedati razen tega, da staršev vedno ne ubogam. Enajst let sem bil star, ko me je mati peljala tja.«

»Tokrat seveda nisi imel gre-hov. Kaj pa misliš, da bi ti se-daj rekla Marija, če bi prišel pred njo. Sedaj, ko ubijaš. Saj ubijaš tudi ti, kaj pa drugega, saj moraš.«

»Ne vem, Bruna, kaj bi mi rekla. Morda bi se mi celo na-smehnila, saj ve, da jo občudu-jem. Streljanja in ubijanja je pa tudi vajena. Še včeraj zjutraj so ji s topovi streljali okrog ušes. So bili mar tisti včeraj v Obor-čah ubiti kaj lepše, kot njen sin? Jutri, pojutrišnjem ali kdaj pozneje bodo morda ubili tudi

mene. Dosedaj me niso, kakor vidiš. Vse to ona ve in razume. Kadar se ubija na veliko, po naročilu, ukazu, ni to več no-ben greh. Celo kolajne dajejo za to. Seveda je povsem nekaj drugega tako ubijanje kot vče-raj v Oborčah. Tega bojevnik ni počenjajo. To delajo samo morilci, sašini, kot jim pravite pri vas.«

»Kako, da si zašel med ribe-le. Nič se mi ne zdiš ribelo.«

»Nisem zašel. Dobro sem ve-del, kam grem. Nihče me ni silil v to. Vojna je in nekje je treba biti v njej. Izbral sem to.« Ker ni rekla nobene, je nada-ljeval. »Vem, kaj si misliš. Mi-sliš si, da bi lahko ostal tudi doma in se tam nekako skril do konca vojne. Seveda bi bilo mogoče tudi to, toda, kot vidiš tega nisem storil.«

»Pojdi, pojdi z menoj do-mov, saj vem, da nisi jedel že najmanj dva dni,« ga je pova-bila.

Ko je okrepcan odhajal, mu je na pragu pomahala in vzkli-nila: »Marija s taábo, ri-bello.«

Miro Kos

aktivko. Aktivka je imela dvojno dno in čisto spodaj, nevidno običajnemu pogledu, so ležali tajni dokumenti, pa ne samo ti. Poleg je bila tudi matrica za razmnoževanje lažnih štampiljk, ena od tistih, ki jih je Žagarjev preskrboval njen oče, ki je imel trgovino s štampiljkami v Frančiškanski ulici.

Meta je v zadnjem trenutku pred osebno preiskavo pobegnila na stranišče v hodniku. Zaprla se je, v naglici potegnila iz aktivke matrico in jo pojedla, dokumente pa strgala na koščke, jih zmetala v straniščno školjko in potegnila vodo. Preiskovalci niso našli ničesar, a aktivka z dvojnimi dnom je potrdi-la njihov sum. Pretepali so jo kot žival in jo nazadnje posilili, v črnica se je vrnila v za-pore na Miklošičevi in obvestila sojetnice, kaj se je zgodilo.

Vzdržala je, vzdržala! Pridušeni vzkliki olajšanja so se razlegli po celicah. Pogumna Meta ni rešila samo sebe, marveč vso verigo, ki bi se lahko raztrgala, še bi odpovedal samo en člen. Vzdržati, molčati – to je bilo tedaj pravilo in prisega, ki je, četudi neizre-čena, držala.

14

Malo pred aretacijo Pepce Žagarjeve in njenih hčera je pri Crngrobu na Gorenjskem padel v partizanih Stane in komaj mesec dni nato v jami na Okroglem pri Kranju partizan Stankič, ko mu je bilo komaj dvajset let. In skoraj ob istem času so v godnijske zapore privedli Iztoka, partizana Šerčerjeve skupi-ne in ga pod ilegalnim imenom obsodili na dosmrtno ječo. Ko so ga mati in sestre neke-ga dne zagledale pred svojo celico, so se zbale, da ga vidijo zadnjikrat.

Toda za smrt svojega moža in starejšega sina je vedela samo mati. Kakšna bolečina je bila to zanj, ki je pravkar komaj rešila hčere! Vendar je to svojo bolečino skrivala, ni hotela prizadeti hčera. V silnem obupu, ki pa se je v najhujši stiski prerajal v neizmerno junaštvo, jo je nekega dne zatekel sodni proces.

Obtožili so jo kot organizatorko zarote proti italijanski državi.

»Ničesar nisem organizirala, ničesar stori-la,« se je odločno branila na razpravi pred vojaškim sodiščem.

»Pa ste,« je vztrajal tožilec, droben člove-ček v uniformi s činom kapetana. »Imamo podatke, da ste vsi člani Žagarjeve družine zagrizeni komunisti, da vsi sodelujete z uporniki in sovražite italijansko državo, ki vam ponuja red in varnost.«

»Red in varnost! Kaj pa so storili vaši kvesturini ob pomoči gestapa in domačih hlapcev. Ne da bi kaj zagrešili, ste nas areti-rali, hčere, mladoletnice ste mi hoteli posili-ti, vi, ki ste izdali svoje velike prednike in se zdaj pajdašite s Hitlerjem, ki hoče uničiti ves svet.«

»O tem tukaj ne razpravljamo. Našli smo dokumente, imamo dokaze, da ste vi, gospa...«

»Ničesar ne priznam, vse mi je bilo pod-taknjeno, bolj upoštevate ovaduhe, podrep-nike, kot poštene ljudi...«

Proces ni potekal v korist Pepce Žagarje-ve, tožilec je predlagal zanj smrtno kazen. Tako je obtoženka v zaporu čakala le še na zadnje dejanje. V tem času je preživljala morda najtežje trenutke v svojem življenju. Ni mislila nase, mislila ne na svoje hčere in sina v ječi, na moža in Stankiča, ki sta padla. Tadva zunaj sta vsaj v dejanju pokazala, za kaj sta se borila. Spoznanje, da ju ne bo nikoli več videla, pa da tega ne sme razkriti svojim hčeram, jo je težilo vedno bolj. A še bolj je morala misliti na dekleta. Za zdaj jih je rešila najhujšega nasilja in sramote. A do-bro vedo, kaj vse lahko še pride. Ni zaman na Dobravi poučevala vaških deklet in tudi svojih hčera o njihovem poslanstvu v življe-nju, jih seznanjala s skrivnostmi ženskega telesa, s spolnostjo in materinstvom, ki naj ga prinaša ljubezen. Vendar so zdaj razmere drugačne, vojna je poživinila ljudi, še pose-bej okupatorjevo vojsko, policijo, vohune, domače podrepnike. Ne spoštujejo več niti sami sebe, kaj šele drugih. Kako, le kako se bodo v prihodnje znašle Savica, Danica in Nada, pa njeni nečakinji, pa vsi drugi v tajni verigi, skovani za pomoč partizanom? Tako se je spraševala in trpela, vtem ko oni zunaj

niso ostali brezbrizni, niso pozabili svojih v okupatorjevi ječi.

V dvorani je vladala strahotna tišina. Na zatožni klopi je sedela ženska, ki se ji je na zunaj videlo, da ni prav zdrava. Občinstvo, ki se ga je zbralo veliko število, je strahoma čakalo, kdaj se bo obtoženka zgrudila. Na zatožni klopi so sedela tudi dekleta, tik ob materi Danica. Strahoma je pogledovala k materi in ta ji je vračala poglede, ki niso bili prav nič zbegani. Stisnjene ustnice so kazale odločnost, kljub kordonu vojakov, ki je stal za klopjo. Bolj je mislila na občinstvo, ki je sedelo za njimi. Vedela je, da jo sprem-

ljajo z dvojnimi občutki. Tisti, ki so bili na okupatorjevi strani, s škodoželjnostjo, dru-gi, pristaši in sodelavci OF s strahom in upanjem hkrati. Ne, ta ženska ne more klo-niti, ne bo se vdala.

Tožilec je še enkrat, kot že pred dnevi, prebral obtožnico. Komunistka, zagrizena nasprotnica italijanske države in fašizma, pobudnica in voditeljica upora. V imenu kralja in velikega Duceja naj se obsodi na smrt.

Nadaljevanje prihodnjic

NAROČILNICA

Naročam knjigo Jožeta Šmita PRIPOVED O BREZI

po ceni 310,00 din

Priimek in ime _____

Naslov _____

Poštna št. in pošta _____

Štev. osebne izkaznice _____

Izdana pri _____

Matična številka _____

Poklic _____

Zaposlen _____

Vsoto 310,00 din bom plačal(a) po povzetju. Ta naročilnica zavezuje naročnika in založbo. Vse morebitne spore rešuje pristojno sodišče v Ljubljani. Naročilnico pošljite na naslov: Založba Borec – Mladika, Šubičeva 10, 61000 Ljubljana.

Dne _____

Podpis _____

Na rob TV omizju »NOB ali državljanska vojna«

Z velikim zanimanjem smo pričakovali kaj nam bo odkrilo 29. oktobra TV omizje »NOB ali državljanska vojna v Sloveniji«. Večina gledalcev te oddaje, predvsem nas udeležencev NOB, ki smo na lastni koži občutili posledice izdajstva smo bili krepko razočarani.

Ugotovitvam, oz. dejstvu, kaj je bilo prej: partizanstvo in VOS, ali kolaboracija in ovadustvo, ni kaj dodati. Naravnost frapantno izjavo pa smo slišali iz ust donedavnega političnega emigranta g. Rozmana, da so tudi protikomunisti bili za boj proti okupatorju, baje pa te možnosti ni bilo, kar je skušal dokazati z obstojem, t. i. »Štajerskega bataljona«?! Seveda ni nič povedal zakaj so ta »bataljon«, ki se je ukvarjal v glavnem z likvidacijami dolenskih oz. novomeških aktivistov in aktivistk OF, v Gorjancih leta 1942, italijanski okupatorji pustili lepo pri miru?

Še bolj cinična je bila izjava tega istega gospoda, da so se pač raje odločili za sodelovanje z okupatorjem, ker je bila fašistična oz. nacistična strahovlada manj okrutna kot komunistična – partizanska???

Čudno pojmovanje, ki ga je omenjeni gospod začel še s podatkom, da so se navsezadnje domobranci borili samo v Sloveniji?! Mar je po tej logiki bolj moralno in humano pobijati lastne brate na svoji zemlji kot pa Ruse na vzhodni in zavezniške vojake na zahodni fronti? Neverjetno ceneno opravičilo za hlapčevanje okupatorju! In še naprej: Ali je bilo strašenje in čuvanje železniških prog, mostov in cest po katerih so se valili nemški transporti proti zavezniški fronti na evropskih bojiščih res odločilno za rešitev slovenskega naroda; in kakšno korist je imel slovenski narod od preganjanja, pobijanja ali izročanja Nemcev zavezniških sestreljenih letalcev nad našim ozemljem? Čudnega, če se je med ljudstvom udomačil naziv za samozvane domobranci »švabobranci«, kajti branili so okupatorjeve objekte in tako kot so prisegli Hitlerju, pobijali partizane in njihove zaveznike! S to kalaboracionistično raboto so, čeprav morda s figo v žepu, pomagali nacistom k nadaljšanju vojne s tem, da so zaradi svojih bojnih akcij sproščali nemške sile, ki so jih krvavo potrebovali na vseh frontah. Koliko tisoč žrtev je zaradi tega padlo vsak dan! Še bolj abotna je bila izjava drugega soborčarja iz emigracije na omizju, da je pobegnil od partizanov, ker je na stražarskem mestu prisluškoval »partizanskim veljakom« v štabu, kaj bodo počeli z belogardisti, če jim pridejo v roke?! Morda je omenjeni gospod kdaj slišal ali bral iz svojih kolaboracionističnih virov, kaj beli mislijo storiti s partizani, ki so jih imeli počez in poprek vse za komunistične bandite in tolovaje, čeprav večina nas ni imela niti pojma o kominterni, komunizmu in leninizmu, ko smo se odločali, še kot mladoletniki, za boj proti tujemu zasužnjevalcu. Večina, ali vsaj

80% nas je bilo iz vernih slovenskih družin. Res pa je, da smo v neizmerni stiski, ko smo ostali sami v zasužnjeni Evropi z upanjem čakali na pomoč Rusov, Britancev in Američanov.

Beli jurišniki so ne samo iz zased zvižučno, včasih celo preoblečeni v partizane (raztrganci) pobijali onemogle, ranjene, lačne in prezeble borce, pač pa so se nečloveško izživljali nad njihovimi trupli, zlasti še s trupli partizank in aktivistk. Okoli Žužemberka, Sela Šumberk in v Suhi krajini na desnem bregu Krke so ti bojovníki pretežno domačini, ki so spoznali vse steze in gozdove, pustili in morili nič manj okrutno kot njihova zločinska bratovščina četniki in ustaši. Pokol Cankarjevega bataljona na Javorjevici pod Gorjanci pozimi 1944. leta bo pustil trajen pečat belogardistične podivjanosti nad izdanimi in pobitimi borci in borkami, že ko so njihova trupla po poboj obležala v snegu. Z bajoneti partizani niso bili nikoli oboroženi!

Tudi znak z mrtvaško glavo na kapah niso nosili kot »vaški stražarji« ustaši, četniki in esesovci! Zakaj?

Treba je reči, da so bili najbolj divji belogardisti prav partizanski dezertjerji, ker so morali nemškim gospodarjem nenehno dokazovati svojo zvestobo in privrženost. Večina teh je pobegnili v varno zavetje kasarniških zidov, kjer jih je okupator oskrbel z uniformami, orožjem, hranom, povrh pa še z judeževimi plačami. Nič čudnega, če so bili tako opremljeni in zaščiteni pod nemško komando učinkoviti v boju s partizani, ki so prenašali pomanjkanje vsega. Za takšen boj in trpljenje po gozdovih v snegu, mrazu, večkrat brez hrane in zdravil, labilni ljudje, kakršni so bili dezertjerji, niso bili sposobni. Na tako pomanjkljive razmere in življenje se je na omizju pritožil tudi omenjeni gospod, ki da se je prvič do sita najedel, okopal in oblekel šele pod nemškim okriljem v Ljubljani, kamor je zbežal.

Močno nas je gledalce motilo farizejsko pojasnjevanje kolaboracije in državljanske vojne spričo okoliščin, ki naj bi potrjevale njihove dokaze, kjer so se dotaknili tudi cerkve, vernikov in duhovnikov. Mlado generacijo je lahko zavajati s takšnimi »argumenti«, udeležence NOB pa ne.

V partizanih so bili tudi duhovniki, še več pa jih je iskreno in požrtvovalno sodelovalo z osvobodilnim gibanjem v OF. Nemoteno so opravljali verske obrede, partizanski pogrebi so bili večino cerkveni, častili smo Božič, Veliko noč in druge praznike skupaj z ljudstvom na osvobodjenem ozemlju. Marsikateri duhovnik je žal moral plačati svojo privrženost osvobodilnemu gibanju z glavo, ali pa trpeti po zaporih in taboriščih.

Ali so zagovorniki kolaboracije in njihovi somišljeniki kdaj razmišljali zakaj so ranjeni in izmučeni partizani dobili varno zavetišče v Kar-

tuziji Pleterje in zakaj menih niso hoteli nuditi enakega gostoljubja tudi belogardistom?

Opravičevati kolaboracijo in izdajo lastnega naroda z nacističnem okupatorjem kot so to skušali na TV omizju, si omenjena gospoda v Franciji, na Nizozemskem ali Norveškem, ne bi smela drzniti.

Ironija je tudi, da sta gospoda terjala obžalovanje od

navzočih partizanskih veteranov – tovarišev Polaka in Dolničarja za krivične poboje domobrancev, sama pa nista našla niti besedice kesanja ali obžalovanja za pomorjene partizane, umrle taboriščnike, kamor so jih vedel spravili domači ovaduhi iz vrst izdajalcev. Tudi partizanskih kosti je še veliko neodkritih! Res presenetljivo kako si kdo zamišlja spravo!?

JR

★★★

Na skupščini ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik so v začetku meseca razpravljali o poskusih prevrednotenja pa tudi razvrednotenja NOB Slovenije. Najodločneje so zavrnili predvsem ocene, da je bila NOB državljanska vojna in boljšešiška revolucija. Ob tem so se pogovorili tudi v pogovoru za omizjem TV Slovenije. Na skupščini so sklenili, da se Stanetu Kovaču javno zahvalijo za prepričljive in tudi argumentirane ocene NOB, s katerimi je odgovarjal na nekatere neresnice, izrečene o NOB.

★★★

Budno sem spremljal razpravo TV omizja 30. oktobra letos na temo NOB in sprave. V tem razgovoru me niso začudila stališča nekdanjih domobrancev, med njimi je bil tudi en partizanski dezertjer.

Presenetila so me predvsem stališča in njihova tolmačenja nekdanjega (če je res bil) partizana gospoda Stanislava Klepa. Če ne bi sam poslušal, skoraj ne bi mogel verjeti, da so njegove izrečene besede prišle iz ust nekdanjega partizana. Ne vem, kje je bil gospod Stanislav Klep partizan in da ni nikoli videl ali vsaj slišal, kaj so počeli okupatorjevi pomagači belogardisti, plavogardisti, domobranci in njihovi črnorokci. Ni videl, koliko nedolžnih žrtev je padlo in to na zelo surov način samo zato, ker so hrepeneli po svobodi. Od strani belogardistov so se dogajali celo tako nasilni primeri, da so naši ljudje celo

iskali zaščito pred njimi pri okupatorjevih oblasteh. Mislim, da bi morali najprej prešteti tudi vse te zločine, ki so bili največkrat povod za protiukrepe, govoriti tudi o tem, kje in kako so bili izvršeni vsi ti zločini, ki so jih izvajali skupaj z okupatorji belogardisti in domobranci. To bi tudi gospod Stanislav Klep moral vedeti, še posebno, če se ukvarja z zgodovino.

Povsem pa se strinjam s stališčem tovariša Bojana Polaka-Stenjka, nekdanjega mojega komandata, kot tudi s tov. Dolničarjem, nekaterimi drugimi tovariši in tovarišico zgodovinarico.

Če zares vsi iskreno želimo spravo in pomiritev, potem bi se že morala enkrat za vedno končati ta gonja proti udeležencem NOB. Naša NOB ni bila priznana le od večine dobro mislečih Slovencev, ki jim je bila ta domovina pri srcu, kot tudi želja po obstoju

Slovencev in Slovenije. Naš boj so priznale tudi vse zavezniške sile, ki so nas v tem boju tudi moralno in materialno podpirale.

Po vsem, kar smo slišali iz ust gospoda Klepa na tem razgovoru, bi lahko sklepali, da je bil že med vojno kot partizan domobranci somišljenik, saj je v razgovoru vseskozi branil početje belogardistov in domobrancev, obsodil pa partizanski boj in nas udeležence NOV, ki smo se s srcem, s ponosom in pošte-

njem borili za osvoboditev slovenskega naroda iz okupatorskega jarma.

Ne morem pa tudi mimo, tudi v tem razgovoru omenjenih in za grdo propagando proti našemu boju naperjenih »Črni bukev«, v katerih se navaja nešteto neresničnih podatkov, pa tudi ta, da so ubijali ljudi, ki so jih ubili Italijani naprtili partizanom. Tudi za to mojo trditev še živijo ljudje, ki se dogodkov dobro spominjajo.

Jože Simšič-Jelen

★★★

Poslušal sem, kaj so povedali tisti, ki so sodelovali v pogovoru za televizijsko okroglo mizo. Čudi me kako si lahko človek tako po svoje razlaga zgodovinska dejstva. Za župnika Rozmana lahko rečem, da je govoril na pamet. Branil je stališče, ki ga je zagovarjal že med NOB. Sprašujem se, zakaj je odšel iz domovine, če ni imel krvavih rok in tudi ni organizirano deloval v domobranstvu. Nekdo mu je lepo povedal, da bi se okupatorjem uprlo 99 odstotkov ljudi, če bi cerkev stopila na stran NOB in se odločila za boj proti okupatorju. Naj v zvezi s tem povem nekaj svojih izkušenj. V NOB sem odšel iz nacionalnih pobud. Partije v mojem kraju tedaj še ni bilo, tako da so bili organizatorji odhodov v NOB ljudje, ki so se bojevali za narodni obstoj. Italijani so hoteli slovenski narod uničiti, poitalijančiti. Ko sem se odpravil v partizane, sem se še pogovoril z domačim župnikom Stanom Pantarjem. Mladi smo bili vsako soboto in nedeljo v njegovi službi, tako da smo bili dobri prijatelji. Teden dni pred odhodom v partizane, sem mu pomagal pripravljati drva za zimo in takrat sem mu tudi omenil, da bi šel rad v partizane. Odvrčal me je od tega. Tudi k četnikom naj ne bi šel, po njegovem bi bilo najbolj prav, če bi odšel med domobranci. Po tem pogovoru je odšel v svojo pisarno in mi prinesel okrožnico goriškega škofa. V njej je bilo napisano, da se partizani bo-

rijo proti katoliški veri, požigajo cerkve, pobijajo župnike itd. To je dokaz, da je bila cerkev že tedaj proti NOB, pa takrat o komunizmu ni bilo govora. Župnik Pantar je bil tudi dober prijatelj z mojim bratom Rajkom, a le na videz, saj se je izkazalo, da le toliko, da je lahko kaj izvelkel iz njega. Ko pa je Rajku bila potrebna pomoč, mu je obrnil hrbet. Sam ga je izdal Nemcem češ, da je nevarna oseba in ga je zato treba odstraniti. To se je zgodilo 5. januarja 1944, dva dni pozneje so ga Nemci že ustrelili v Kobaridu. Dva dni po usmrtni mojega brata so Nemci preselili župnika iz vasi Kamno v Kobarid, kjer je prevzel organizacijo domobranstva ter tudi sam aktivno sodeloval v teh enotah. Domačini v Kobaridu ga zelo dobro poznajo in če bi imel čisto dušo kot božji pastir zagotovo ne bi emigriral.

Kot nasprotje temu pa moram spregovoriti o župniku Klinkonu, ki je zdaj v pokoju v Tolminu. Januarja 1943 so mu partizani zaplenili propagandni material škofa iz Gorice in ga obvestili naj ne širi te literature preko vernikov. Čez dobra dva meseca je prišla k njemu četa partizanov na spoved pred Veliko nočjo. Sam jim je pridigal. Po obredu je povedal, da ni verjel, da so partizani tudi kristjani, da se ne borijo proti veri, da ne požigajo in uničujejo verskih pomnikov. Moram povedati, da je bil ta duhovnik med NOB zelo korekten in ljuben.

Stanislav Berginc

Borci-železničarji so zaskrbljeni

Zgodovina demantirala propagandiste državljanske vojne

Aktivisti zveze borcev NOB pri ŽG Ljubljana sodijo med najbolj aktivne borčevske organizacije. Njihovo delo je bilo ves čas zelo pestro in je segalo na vsa področja skrbi za nekdanje borce. Sproti so se tudi odzivali na pereča družbena vprašanja. Zato niso mogli molčati niti ob nekaterih sedanjih dogajanjih in težnjah v Sloveniji in so na konferenci pred slabim mesecem v Ljubljani sprejeli protestno pismo. V njem so med drugim opisali svoje doseženo delo. Naj iz tega dela omenimo le podatke, da so delegati na konferenci zastopali skoraj dvatisoč še živečih borcev in aktivistov – železničarjev iz 25 aktivov iz vse Slovenije iz Istre. Na koncu pa so povedali še svoje mnenje in stališče o sedanjih dogajanjih. Ta del v celoti objavljamo.

Borci-železničarji so se odzivali na dogajanja v našem okolju. Vedno smo javno in odločno izražali našo podporo prizadevanjem in borbi ŽG Ljubljana za ustrezen položaj železnice v družbi in za poštene odnose med železniškimi organizacijami v sestavi Skupnosti jugoslovanskih železnic. Ravno

tako smo se vedno odzivali na dogajanja v družbi, še zlasti kadar je šlo za nekritičen in sovražni odnos dela politike do osvobodilnega boja. To smo delali tudi takrat, ko ni bilo pričakovane odziva od tistih od katerih smo ga pričakovali. To smo vedno opravili odločno in javno. Tudi v bodoče se bomo odzivali, ker imamo to za svojo dolžnost tako do padlih kot še vedno skoraj dva tisoč živih udeležencev narodnoosvobodilnega boja na slovenskih in istrskih železnicah. Ne bomo dovolili neoviranega negiranja in blatenja NOB, kar pa pričakujemo tudi od drugih.

Mi nismo šli v državljansko vojno. V partizane smo šli in drugače pomagali NOB na poziv OF slovenskega naroda. Mi nismo bili tisti, ki so še pred nastopom odkrite kolaboracije skrivajoč se za krinkami okupatorjem kazali zavedne Slovence, ki so jih nato zapirali, internirali in pobijali. Mi prav tako nismo bili tisti, ki so prisegli Mussoliniju in Hitlerju. Mi celo nismo prisegli zavezniškimi voditelji, ampak slovenskemu narodu in osvobodilni fronti.

Zgodovinski spomin je že demantiral propagandiste državljanske vojne. Samo s potvarjanjem zgodovine je mogoče negirati kolaboracionizem z okupatorjem za katerega pa dobro vemo, da so ga začeli in vodili nekateri prejšnji politiki in del klera, ki so se že v prvih dneh okupacije hlapčevsko priklonili Mussoliniju in potem Hitlerju.

S tezo o državljanski vojni, izdajanjem publikacij kot so »črne bukev« in druge za katere je znano, da so izšle iz Hitlerjevega propagandnega stroja, skušamo opravičiti belogardizem, domobranstvo in druge oblike sodelovanja z okupatorjem, tako pa Slovenija postaja edino območje v Evropi na katerem se skuša rehabilitirati fašizem in nacizem. Ali bomo šli takšni v združeno Evropo. Namesto sprave in pomiritev razpihujejo revanšizem, kot da nismo bili priče že nemu maščevanju ob koncu 2. svetovne vojne in to povsod po Evropi.

Udeleženci NOB se opravičeno čutimo zaskrbljeni pa tudi ogroženi. Govorice in izjave o odpravljanju privilegijev borcev tudi v zvezi z preurejanjem

pokojniške zakonodaje so poleg splošne družbene klime, ki jo ustvarjajo nekateri krogi za dosten razlog za skrb. V današnji gospodarski krizi, ki se še poglablja, za večino odgovornih ljudi pa to sploh ni najtežji problem, velik del borcev živi tako kot drugi delovni ljudje na robu obstoja. Borci nimamo privilegijev imamo pa določene pravice, ki jih tako ali drugače priznavajo vse civilizirane države. Zahtevamo, da pristojni organi in organizacije slovenski javnosti povedo, kakšno zakonsko zaščito uživajo udeleženci odporniških gibanj v drugih evropskih državah, na zahodu in vzhodu.

Od republiškega odbora ZZB NOV Slovenije pričakujemo, da bo v sodelovanju s pristojnimi organi in vlado tudi v bodoče skrbel in se boril za zakonsko zaščito udeležencev narodnoosvobodilnega boja, za njihovo zdravstveno, socialno in človeško varnost. Ne dvornimo, da bo pri tem užival polno podporo in sodelovanje nekdanjih slovenskih partizanov in vseh drugih udeležencev narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda.

Državlanske vojne ni bilo!

V ljubljanskem domu JLA so se v soboto na svojem delovnem srečanju zbrali nekdanji borci 18. divizije NOV, slavnostnemu govorniku Dušanu Gorkiču, predsedniku skupnosti borcev divizije pa so prisluhnili tudi iz borčevskih vrst Notranjskega odreda, brigade 10. ljubljanske, Levstikove, Kočevske, 14. in 15. divizije ter drugi. Zbrane pa sta pozdravila tudi Jože Strgar župan mesta Ljubljane in Stane Vrhovc, predstavnik Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Dušan Gorkič se je v svojem govoru dotaknil vrste vprašanj, ki žulijo nekdanje borce NOV Slovenije in ne le 18. divizije. »Nikakršne državljanske vojne ni bilo! V letih druge svetovne vojne smo se kakor ostali narodi zaslužneno Evrope bojevali zoper fašizem in Hitlerjev tretji rajh, na domačih tleh tudi zoper izdajalstvo – domobranstvo, ki je hlapčevsko služilo takratni nacistični Nemčiji.

Po okupaciji ljubljanske pokrajine, so Nemci domobranci oborožili, jih oblekli v uniforme, jim dajali hrano in jih plačevali z nemškim

denarjem ter zdravili v nemških bolnišnicah, vse za to, da so pobijali lasten narod v lastni deželi. Za njimi je ostalo okoli 40 tisoč grozodejstev, ki so jih zagrešili nad slovenskim narodom! A tega danes nočejo priznati, zahtevajo celo spravo?! Nikdar! Nas, nekdanje borce NOV obtožujejo morij na slovenskih tleh za katere večina borcev do danes sploh ni vedela kaj šele da bi pri tem sodelovali.

Prav je, da se obeležijo tudi grobišča domobrancev, to bi morali storiti že prej. Priznavamo, da so se godile krivice, vendar na svoja pleča prevzemamo le tiste z dokazili in argumenti. Toda sprave, s še živimi domobranci-hlapci nacizma, ki ga je obsodil ves svet, izdajalci slovenskega naroda, ki so po vojni zbežali pred roko pravice, sedanja oblast pa jim je omogočila povratek; ki znova sejejo nemir in sovraštvo, NI IN NE MORE BITI. Izdajstvo ostane izdajstvo!

Med srečanjem so udeleženci, bilo jih je okoli 500, med njimi tudi predstavniki JLA in RO ZZB NOV Slovenije, ostro obsodili ravna-

nje sedanjih oblastnikov in strankarskih veljakov, odstranjevanje Titovih slik iz javnih prostorov, poskuse odstranjevanja spomenikov in obeležij, spreminjanje imen ulic, šol in drugih ustanov in pa učni program osnovnih šol iz katerega naj bi umaknili predmet zgodovine narodnoosvobodilne vojne. Še posebej ostro so obsodili nedavne vnovične napade na JLA, ki je v zadnjih poplavih med prvimi priskočila na pomoč prizadetim v Zgornjesavinjski dolini.

Govorniki so se tudi dotaknili osnutka nove slovenske ustave in menili, da takšen kakršen je sedaj v razpravi, ni sprejemljiv za večino slovenskega naroda, le za peščico v parlamentu. »Tudi plebiscit je preuranjen, ne dovolj dodelan in nepremišljen; to je zadeva, ki terja odgovore na vrsto vprašanj«, so med drugim menili udeleženci sobotnega srečanja, ki so ga sklenili s podelitvijo divizijskih priznanj in plaket ter tovariškim srečanjem ob 47-letnici ustanovitve divizije in skorajšnji 50. obletnici osvoboditve.

Jože Čurin

Protest primorskih borcev

Odločno zavračamo grobe žalitve na rovaš Primorcev

V časopisu Demokracija je F. F. pred kratkim objavil članek z naslovom »Oboji so pobijali«, v katerem je grobo žalil Primorce, kar je po vsej Primorski vzbudilo odločne proteste. S tem v zvezi je občinski odbor ZZB NOV iz Nove Gorice protestiral tudi pri uredništvu časopisa Demokracija in zahteval objavo svojega protesta. V njem med drugim poudarja, da so se Primorci odločili za NOB zato, da bi se rešili fašizma in dosegli združitev vseh Slovencev. Zato ima za grobo žalitev vseh Primorcev piševo trditev – citiramo: »Primorci se hvalijo, da so najbolj zavedni Slovenci, pozabljajo pa povedati, da so bili prvi, ki so služili italijansko vojsko, prisegli fašizmu in bili naši okupatorji. Ni bilo lažjega dela, ko se iz fašista preleviti v komunističnega borca narodnoosvobodilnega boja.« V protestu navajajo, da so o komunizmu takrat vedeli malo, poglavitni jim je bil boj za narodno osvoboditev in poraz fašizma. Nato pa nadaljujejo:

Res je, italijansko vojsko smo služili, ker smo po krivični rapalski pogodbi in premajhni skrbi diplomacije in veljakov novo nastale države Srbov, Hrvatov in Slovencev ob koncu prve svetovne vojne bili prodani Italiji in tako proti naši volji postali njeni državljani. Državljan pa mora poleg drugih dolžnosti, hočeš nočeš služiti tudi vojsko, kot jo je prav gotovo tudi pisec (kolikor ni mlajši ali pa oproščen) služil – jugoslovansko vojsko ali pa JLA.

Med okupatorje so sodili le redki Primorci in še ti le za kratek čas, saj so naši fantje v Sloveniji kaj hitro navezali stike z OF, zaradi česar so bili razoroženi in pahnjeni v kazenske bataljone v z malarijo najbolj ogrožene italijanske pokrajine, vsi so pozneje postali borci prekomorci.

Tudi fašizmu so prisegali, vendar zelo redki posamezniki oziroma samo tisti, ki so bili zaradi službe (predvsem državne, v glavnem pismonoše ali male obrti) primorani.

Vojski pa so prisegli kralju in ne fašizmu, kot ste vi hoteli ali ne prisegli Aleksandru oz. Petru, ali Titu.

To bi bila, če se tako vzame manj svetla »početja« primorskih ljudi pod Italijo, ki jo je z ognjem in mečem vsiljeval fašizem.

Svetla dejanja Primorcev so bila taka, s kakršnimi se lahko pohvali samo zdrav, pošten in narod zvest svoji samobitnosti. To je več kot dokazano, saj smo Primorci edini del slovenskega naroda, ki ga fašizem in Italija ni asimilirala.

Če bi pisec količjak poznal Primorce, zgodovino in

našo žilavost, bi nikoli ne izustil kaj takega, sploh pa bi se tega ne privoščil, če bi poznal naslednje:

– italijansko oblast leta 1918 smo sprejeli z odporom oz. gnevom in kot tujo, ne pa našo;

– že takoj po zasedbi je bilo ustanovljena organizacija TIGR;

– upor v Marezigah na zadnjih »svobodnih« voljavah 1926. leta,

– zakaj so padle bazoviške žrtve leta 1930;

– dokument – debelo knjigo AVLA 4 in delo fašističnega sodišča za zaščito države, ki je v letih od 1926 do 1943 izvedlo 131 procesov ter obsodilo 476 Primorcev od tega 33 na smrt ter 443 na 4.893 let zapor;

– tako imenovani drugi Tržaški proces 1941. leta in smrtno obsodbo Pinka Tomažiča, Simona Kosa in drugih;

– da so iskro upora razplamteli primorski emigranti, ki so se iz ljubljanske pokrajine in Maribora vrnili domov s tem namenom že poleti 1941. leta (brata Kovačič, Anton Velušček, Edvin Dolgan in drugi). Naštetje, če morete, koliko primorskih emigrantov je bilo okupatorjevih kolaboracionistov;

– kdo je bojeval celodnevno nanoško bitko v aprilu leta 1942;

– da je bil avgusta 1942. leta v Vipavski dolini ustanovljen 1. primorski partizanski bataljon, imenovan po pesniku Simonu Gregorčiču. V bataljon se je samo na severnem Primorskem septembra 1942. leta prostovoljno vključilo nad sto fantov samo letnika 1923 in so tako odrekli poslušnost

– pozivu za redno služenje kadrovskega roka v italijanski vojski. Enako so naredili januarja 1943. leta fantje letnika 1924/25 in 26. Teh je bilo nad dva tisoč, od katerih je bilo okoli 1700 poklicano na Notranjsko in Dolenjsko v popolnitev prvih štirih slovenskih brigad (Cankarjeva, Tomšičeva, Serčerjeva in Gubčeva). Še naprej je vrelo v partizansko vojsko primorskih mož, fantov in deklet in sta bili aprila 1943 ustanovljeni primorski brigadi (Simona Gregorčiča in Ivana Gradnika);

– da je kljub strogosti veliko naših fantov dezertiralo iz italijanske vojske in se vključevalo v NOV. Neposredno pred razpadom Italije je bilo v NOV okoli tri tisoč Primorcev, vsaj 10% od teh je dezertiralo iz italijanske vojske, celo iz italijanskega juga;

– da se je 27000 primorskih fantov – bivših italijanskih vojakov prostovolj-

no vključilo v prekomorske brigade in druge enote in da se je nadaljnjih osem tisoč Primorcev bojevalo v zavezniški-angloameriški armadi, ker so jih zavezniki zadržali za svoje potrebe, sicer bi tudi oni prišli v NOV. Vsi ti fantje – prekomorci, – bi se lahko potikali po taboriščih ali kako drugače skrili in »se sladili s čokolado« ter dočakali konec vojne v miru (tako kot so naredili nekateri redki posamezniki) ne pa, da so se bojevali in umirali po vsej Jugoslaviji od dalmatinskih otokov, skozi Hercegovino, vso Dalmacijo in Liko do Trsta, Beljaka in Celovca ter na Drvarju, Sremski fronti in pri osvoboditvi Beograda;

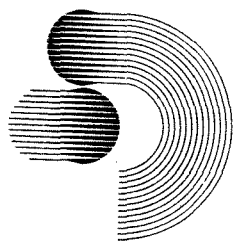
– da na Primorskem nismo poznali belogardizma, domobranstva pa so komajda uspeli organizirati, vendar so organizatorji, višji in nižji poveljniški kadri, kakor tudi večina moštva prišli iz ljubljanske pokrajine. Vsega skupaj je na Primorskem bilo okoli dva tisoč te vrste kolaboracionistov.

Pisca F. F. moramo imenovati »strahopetec« sicer bi se podpisal s polnim naslovom do »številke klobuka« vred. Sprašujemo vas, vaše uredništvo in tiste, ki morebiti mislijo tako kot vi, če bi vse kar je tu opisano in še več, kar je v obravnavanem obdobju počelo in naredilo primorsko ljudstvo, če bi bilo zvesto Italiji in predano fašizmu ter imelo okupatorske apetite, za kar ste nas obdolžili?

Mar mislite, da bi primorski »fašisti« postali TIGR-ovci in tvegali zapore, mučenja itd.; borci za osvoboditev izpod fašističnega jarma in zapustili domači zapeček, »beli« kruh (prekomorci celo čokolado) ter šli za 2–3 leta v gozdove, v glad, mrz in druge neveselčnosti in nadčloveške napore, kjer je prežala smrt iz vseh strani in vsak trenutek. Bi si drznili edini v Jugoslaviji in Evropi ustanavljati odrede in brigade NOV v tedaj še razmeroma močni regularni državi fašistični Italiji? Bi fašistično sodišče sodilo fašistom, jih zapiralo in usmrčevalo? Bi se Primorci, še dve leti po končani drugi svetovi vojni bojevali po tržaških in goriških ulicah za priključitev k Sloveniji in Jugoslaviji, če bi ne bili zvesti Slovenci?

Se bomo (kolikor se že niste) vsi primorski borci NOV, pisatelji in drugi izobraženci ter novinarji, delavci in kmetje, poslanci občinskih skupščin in stranke pridružili novogoriškemu borcem in povedali piscu, še zlasti pa uredništvu vse kar mu oz. jim gre.

**Občinski odbor ZZB NOV
Nova Gorica
Alojz Krpan-Aleksander**

**ČGP DELO
– Tiskarna**

Titova 35, 61000 Ljubljana
poštni predal 29
telefon: (061) 315-366; teleks: 31291 yu dt lj; telefaks
(061) 321-879

Razmišljanje o nujnosti demokratičnega sožitja Slovencev

Ne s »simetrijo«, ampak z očiščeno vestjo in dobro voljo k spravi

V bistvu je sprava takrat, ko v srcih in dušah prizadetih nad hudimi spomini in zlohotnimi čustvi prevladajo **samokritično razumevanje, odpuščanje in pripravljenost na sodelovanje**.

Ko sem med pismi bralcev v »Demokraciji« št. 27/1990 prebral prispevek dr. Petra Urbanca (v nadaljevanju P. U.) z naslovom »Simetrija ni mogoča«, sem se zgrozil, kako daleč je pisanje tega gospoda z akademskim naslovom od tega, kar sem zapisal v uvodnem odstavku, in od tistega, kar sta Slovincem v kočevskem Rogu povedala predsednik predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan ter ljubljanski nadškof dr. Alojzij Sušar.

Preden nadaljujem to svoje pisanje, naj povem, da sem svobodni (če hočete – neodvisni ali nevezani) demokrat in da je moje razmerje do vsega, kar so počeli boljševiki v Sloveniji ter Jugoslaviji kritično od prvega dne, ko sem kot partizan prišel v tesnejši stik z njihovo partijo. Pravim kot partizan, kajti ob tem pravzaprav želim začeti svoja razmišljanja o vsem, kar je P. U. zapisal v svojem kanadskem eksilu. Ta razmišljanja temelje na osebnih doživetjih in niso plod kakih raziskovanj, ki bi jih sam opravil, saj je za to dovolj drugih z več možnosti, pa tudi moja

poklicna dejavnost je daleč od tega. Pri tem mi je toliko lažje, ker je tudi pismo P. U. daleč od tistega, čemur bi mogli reči vsaj zametek raziskave.

Zahrbtna oblasteljnost komunističnih voditeljev

Poskusimo torej iti po vrsti: najprej, kako je s **samokritičnim razumevanjem** problematike, ki sodi v okvir sprave:

Prvo: P. U. je v svojem pisanju zmetal v en koš vse: komunistično (boljševiško) partijo, komunistične voditelje, članstvo komunistične partije, OZNO, partizanske komandante in komisarje, partizane, Hitlerja in Himlerja, domobranci in njihovo prisego okupatorju ter še marsikaj. Vsaki od naštetih kategorij je pritalnil nekaj »ugotovitev«, bolj ali manj po formuli »relata refero« in potem iz te osnovno neprozorne godlje kot čarodej iz klobuka vlačil nadaljnje »ugotovitve« ter seveda »sklepe«, ki naj bi jim kot dokazi služili piščevi komentarji in predsodki.

Sam sem bom izmed koloboci- je navedb P. U. osredotočil na tri, in sicer na:

- komunistične voditelje,
- partizane in
- domobranci.

Vprašanje, kakšen delež pri

začetni in nadaljnji organizaciji NOB v Sloveniji dejansko imajo komunistična partija in njeni voditelji, še zdaleč ni tako preprosto, kakor si ta ali oni predstavljajo. Šele sedaj je nastopil čas, ko bodo lahko zgodovinarji začeli to objektivno raziskovati. Očitno je P. U. sam nasedel komunistični samohvali, da je CK KPS ustanovitelj OF. Kot je znano, so ustanovne skupine OF: komunisti (sklicatelji ustanovnega sestanka), skupina krščanskih socialistov, skupina demokratičnega dela Sokola in skupina slovenskih naprednih kulturnih delavcev. Naštetim štirim ustanovnim skupinam OF so se kasneje pridružile še nekatere druge.

Politična širina, temelječa na dotedanjem delovanju in ugledu ustanovnih skupin OF je bila potrebna in dobrodošla, da se je za boj proti okupatorju pod okriljem OF lahko odločilo čim več Slovencev. Spontana pripravljenost ljudi za osvobodilni boj je bila zelo velika. Če bi ustanovni duh OF neokrnjeno vladal v tej organizaciji še naprej, bi bilo v naslednjih letih na Slovenskem nedvomno marsikaj drugače, kakor je, žal, v resnici bilo. Tako pa se je dogodilo to, kar so boljševiki, kot lahko takratne slovenske komuniste mirno imenujemo, počeli vsepovsod po svetu, na-

mreč, da si je vodstvo KPS vse bolj opazno prizadevalo, da bi si OF kar najbolj, če že ne stodostotno zlepa ali z grda podredilo. Kako vse in v kolikšni meri se mu je to dejansko posrečilo, bo po mojem treba še natančneje pojasniti. Vsekakor pa menim, da se je tu začel medvojni izvirni greh komunistov v odnosu do slovenskega naroda, do OF in do partizanov. V bistvu je ta izvirni greh zahrbtnost.

Na tem mestu naj omenim dejstvo, da se je v okupirani Ljubljani in v celotni ljubljanski pokrajini že leta 1941 vključilo v OF zelo veliko intelektualcev različnih nazorov in prepričanj, med njimi so bili zlasti številni študentje in dijaki. Če upoštevamo, da so bili krščanski socialisti med ustanovnimi skupinami OF, je razumljivo, da je bilo med prvimi pristaši in organizatorji OF mnogo članov krščanskosocialističnega akademskega kluba »Zarja«, v katerem sem bil tudi sam. Nekaj podobnega bi moglo veljati za Sokole. Komunisti so se od začetka vojne in ves čas po njej na vse kriplje trudili, da bi zlasti vlogo krščanskih socialistov zreducirali na popolno nepomembnost. Več ali manj navidezne veljave je uspelo obdržati le posameznim prilagodljivcem. Komunisti kot dolgoletni ilegalci so bili za take zakulisne manevre zelo usposobljeni.

Da so boljševiki svoj boj za nadoblast v OF, NOB in po vojni bili z vsemi razpoložljivimi sredstvi, je bolj ali manj znano. Še daleč pa ni znano in najbrž nikoli ne bo, koliko zavednih Slovencev je v tem zahrbtnem boju izgubilo glave. Med njimi prav gotovo ni malo krščanskih socialistov, ki so bili voditeljem KPS že od začetka NOB in potem vseskozi trn v peti. Iz Kocbekovih in drugih medvojnih zapisov ter spominov se da o tem marsikaj razbrati. Po vojni so krščanski socialisti večinoma, razen redkih bolj ali manj priskledniških izjem, takorekoč izginili iz slovenskega političnega življenja. Boljševiki oziroma njihovo vodstvo je postalo popoln gospodar položaja. Njihov izvirni greh se je izrodil v absurd, ki pa je bil, žal, obstoječa stvarnost. Zahrbtnost se je za desetletja izplačalo.

Partizanski borci so odkrito bili boj za domovino

Iz tega, na kar sem doslej uspel fragmentarno opozoriti, je v primerjavi s tistim, kar je napisal P. U. razvidno, da je P. U. vlogo boljševiških voditeljev v Sloveniji med NOB in po njej v glavnem prezrl. Tako ni čudno, da je vse, kar se je v tem času v naši domovini obžalovanja vrednega zgodilo, kratkoma pripisal borbem, partizanom. To pa je njegova velika zmota in krivica, ki jo dela mnogim Slovincem, partizanskim borbem, ki si tega niso zaslužili.

Tako P. U. med drugimi ne- točnostmi piše, da je označevanje partizanov za kristalno čiste borce NOB podaljševanje fikcije in laži, v kateri je narod moral živeti skoraj 50 let... kaj so partizani nekomunisti mislili, kaj so upali, kaj so želeli in hoteli, je eno... ostane dejstvo, da so radi ali neradi bili orodje stranke in so odgovorni..., da so vedeli, da se bore za revolucijo..., da je

jugoslovansko ozemlje vezalo manj nemških čet kot Danska brez gverile... itd., itd.

Nimam natančnih podatkov, kakšen odstotek partizanov so predstavljali komunisti. Sodim, da jih ni bilo več kot kakih 10 odstotkov, glavnina so bili nekomunisti kmečkega porekla in različnih bolj ali manj izoblikovanih nazorov. Tu ne upoštevam **pomembnejših** partizanskih komandantov in komisarjev, ki so poglavje zase in jih lahko brez nadaljnega povežemo s tistim, kar velja nasploh za vodilne komuniste med NOB. Ob osvoboditvi so partizanske vrste štejele okrog 40.000 borcev. Če upoštevamo štiriletni boj, število padlih, ranjenih, ujetih in pogrešanih, lahko navedeno število najmanj podvojimo. To pomeni, da je v NOB sodeloval velik del Slovencev in da bi moral P. U. dobro premisliti, preden je začel iz svojega eksila kar počez obtoževati tako velik del nekega naroda. Doprinosi teh ljudi k zmagi nad fašizmom ne bo nihče uspel zbrisati iz zgodovinske evidence, tudi P. U. ne. Kolikor je o čistih borbah sploh mogoče govoriti, je partizanski boj resnično kristalno čist. Njegov osnovni cilj je bil **osvoboditev okupirane domovine**, ki naj bi bila v bodoče socialno bolj urejena, kakor stara Jugoslavija, **nikakor pa ne komunistično totalitarna**. Vse tisto, kar se je v letih 1941 in 1942 ter kasneje v Ljubljani in v ljubljanski pokrajini ter drugod obsojanja vrednega dogodilo, naj P. U. pripiše na rovaš voditeljev slovenske boljševiške partije in organizacij, ki so bile pod njenim neposrednim vodstvom (npr. VOS, VDV, OZNA ipd.). Vse te grdobije so se dogajale za hrbti partizanskih borcev in so, kot sem že zapisal, v bistvu izdajstvo partizanskega osvobodilnega boja. Množice partizanov lahko imajo mirno vest, razen svojemu narodu so odgovorni samo njej. Borili so se za pravo stvar, na pravi vojaški način in proti pravemu sovražniku, kot tak je njihov boj tudi mednarodno priznan. Preverjanje teh dejstev je navadno obrekovanje in »ne bo šlo«, kakor je zapisal P. U. v neki drugačni zvezi.

Ne vem, od kod ima P. U. podatke o tem, da je jugoslovansko ozemlje vezalo nase manj nemških okupacijskih čet kot Danska, zelo verjetna pa je domneva, da si jih ni znal ustrezno tolmačiti.

Končno naj na kratko spregovorim še o domobranstvu. Realna dejstva so naslednja:

1. Bili so okupatorjeva vojaška formacija;
2. Orožje so dobili od odkupatorja;
3. Bojevali so se skupaj z okupatorjem proti partizanom in
4. Zagrešili so mnogo grozodejstev (pri tem je treba razlikovati med njihovimi poveljniki in preprostimi moštvom). Tu »simetrije« med partizani in domobranci zares ni in je tudi ne more biti.

Našeta dejstva legitimirajo domobranstvo kot čisto kvasilsko organizacijo. Kaj je ob koncu 2. svetovne vojne čakalo kvasilinge, je poučen primer domovine tega pojma, to je Norveške: Knuta Hamsuna, slavnega pisatelja in Nobelovega nagrajenca so njegovi sonarodnjaki samo zato, ker je bil naklonjen hitlerizmu, »nagradili« s splošno obsodbo. Seveda je obsodba eno, fizično uničenje pa nekaj povsem drugega. Zato: kdorkoli je dal povelje ali je odobril poboj domobrancev po končani vojni, brez sodnih postopkov in brez možnosti zagovora prizadetih, in to še povrh v tolikšnem številu, je storil gnusen zločin. Ta zločin je ka-

tegorično obsodila in obžalovala tudi današnja borčevska organizacija. Kaj takega je moglo priti na um le nekomu, ki ga je »razedno sovraštvo« popolnoma obsedlo, takšni pa so bili razen fašistov dosledno zmeraj in povsod boljševiški voditelji. Ne partizanski borci in ne ljudje, ki so jih podpirali, to pa je bil velik del Slovencev, se niso spuščali v zločinstva.

Partizani so bili svoj boj na položajih v odkritih bojih. Tam so vsem na oči in na vseh straneh padale žrtve, pri partizanih, na strani okupatorja in pri domobranci. Za zahrbtna grozodejstva, manipulacije in poniglavosti vseh vrst, katerih pobudniki so bili razni politični voditelji, komisarji in komandanti, je neumestno nepošteno kriviti borce, krvaveče in umirajoče po bojiščih.

Sprava med odkritimi borci je sestavina življenja

Če zares drži ljudski rek, da je priznanje najboljša pot k pobjavi, in **odpuščanje** je ena od oblik pobjavi, potem ima zgodovina prav, ko pravi, da še v hujših primerih, kot je naša NOB, med pravimi in odkritimi borci večinoma ni bilo težav s spravo. Partizani in domobranci, ki nimajo na vesti nič hujšega kot to, da so se odkrito bojevali na nasprotnih straneh, četudi različno ovrednotenih, so si to pogubonosno dejstvo, kakorkoli je žalostno, že zdavnaj množično odpustili. In ne samo to. Med mnogimi, ki so se med vojno gledali skozi puškine cevi, je prišlo do spontanega **sodelovanja**. Postali so potrebni drug drugemu, njihovi interesi so se ponovno spleli v skupno korist. Tako jim je svetovalo samo življenje. Neko do je to imenoval spravo »via facti«. Javen poziv k odpuščanju in spravi je najbrž potreben le še tu in tam.

Sam sem spravno kalvarijo doživljal že med NOB na bojnih položajih, ko sem kot Štajerc, ki me je vojna vihra zanesla na Dolenjsko, premišljal o tamkajšnjem bratomorstvu. Medtem ko je nemški okupator z vsjo svojo silo izvajal genocid nad Štajerskimi in Gorenjskimi Slovenci, so se Slovenci v ljubljanski pokrajini v sami Ljubljani »šli« državljanske vojne ter se pobijali med seboj. Da je prišlo do tega tragičnega dogajanja največ po krivdi voditeljev slovenskih boljševikov in njihovih nasilnih »razrednih« aspiracij, je bilo med vojno večini Slovencev, tudi partizanom, zelo malo ali nič znano. Slovenci izven ljubljanske pokrajine pa so se s tem dejstvom sploh lahko podrobneje seznanili šele po vojni, da ne govorim o grozdejtvi, ki prihajajo šele sedaj na dan.

V znak medsebojne odpustitve in sprave med borci ni treba hiteti s postavljanjem spomenikov. Naj svojo vlogo v zadostni meri odigra še čas. Ko pa bo odločitev, da ga postavimo, zrela, postavimo takega, ki bo Slovence še v daljnji bodočnosti opozarjal, naj bodo pred sovražniki složni in naj se za nobeno ceno ne puste več zavesti v medsebojna krvoprelitja. Tak spomenik bo hkrati dokončna obsodba izdajstva, ki so ga zagrešili nad slovenskim narodom komunistični voditelji med NOB in po njej do današnjih dni, ko mladoboljševiki, prebarvani in zapeljivo nastopski, namesto da bi s kako odkrito in javno izjavo povedali, da se sramujejo početja svojih partijskih prednikov, očetov in mater, v bistvu nadaljujejo njihovo staro in zahrbtno igro za oblast.

Upajmo, da se je slovenski narod iz svojih izkušenj z boljševizmom za sedaj in za daleč naprej dovolj naučil.

Mag. Franc Goličnik, Maribor

Podjetje za PTT
promet Koper
n. sol. o.

Azienda PTT
Capodistria
n. sol. o.

Poštni predal 146 – teleks
34213 – telefon 33-112

Slovenska sprava tujek v naši stvarnosti!

NOB tudi zgodovinsko ostaja neusahljiv vir potrjevanja slovenske samobitnosti

Aktivisti OF in partizani moramo odločno ugotoviti, da smo tako kot večina Slovencev prepričani, da nam je danes najpotrebnejše složno delo vseh dobronamernih občanov, skupni napor ob siceršnji strankarsko politični razvejenosti, da bi našli najuspešnejše poti iz sedanje krize, iz moralnega razsula, medsebojnega nezaupanja in nevarnosti, da nas bi malodušje vse bolj peljalo v še večjo socialno in ekonomsko stisko.

Pri tem morajo sodelovati vsi, ne glede na svoje idejne opredelitve, ki žive doma ali v tujini. To ne pomeni, da se kdorkoli odpove svojim pogledom na našo preteklost (ko so nekateri stali ob strani v najtežji preizkušnji slovenskega naroda za časov okupacije, ali morda celo nasprotovali aktivnemu odporu okupatorju) ali na sedanji razvoj političnih dogajanj v domovini. Enotnost mora veljati le v načelnih opredelitvah za tiste ukrepe in za tako pot v bodočnost, za katero so pripravljeni vsi, predvsem pa mlade generacije, prispevati svoj delež, da bo poslala resničnost. Edino to je tudi lahko vsebina in okvir »sprave«, (zato bolje: akcijsko povezovanje), ki bi koristila slovenskemu narodu in dejansko prispevala k povezovanju moči in naporov s katerimi ta narod razpolaga za reševanje tekočih in bodočih vprašanj. Še je čas, da se tako tudi lotimo stvari.

Kaj pa so storili nosilci nedavne ideje o spravi in kaj še vedno zahtevajo?

Spravo želijo postaviti v preteklost in namesto sodelovanja med živimi za skupno bodočnost, zahtevajo izenačenje borbenih naporov partizanov in domobrancev, četudi so se prvi požrtvovalno borili zoper okupatorja, družno z vsemi zavezniki v protihitlerjevski koaliciji, drugi pa so zvesto pomagali okupatorju v uničevanju odporne sile slovenskih ljudi.

Zato prvim zmanjšujejo njihovo vlogo in pomen in danes celo že vzpodbujajo s svojimi izjavami rušenje patizanskih spomenikov, druge pa povečujejo in jim dajejo prednost v ocenjevanju svobodoljubja in domovinske ljubezni, (ker češ, da so branili slovensko čast, vero in dostojanstvo). Nihče se ne bi zoperstavljal pietetu spominu na žrtve, večina pa prav gotovo ne more pristati na njihovo povečevanje in polno rehabilitacijo. In kakšnih argumentov se pri tem poslužujejo nosilci ideje o spravi? Predvsem, da je bila OF komunistična zadeva, da je bil njen cilj revolucija, da slovenski narod ni sprejel OF, da se partizani niso borili zoper okupatorja, temveč so že od vsega začetka pobijali le tiste, ki so bili zoper komunizem,

predvsem pa verne kmečke ljudi, da so se zato pošteni Slovenci, predvsem na vasi, uprli in ustanovili belo gardo oz. domobrance itd.

Naj opozorim le na nekaj dejstev, ki odločno postavljajo na laž vse take trditve in ki jih tudi zgodovinarjem ne bo težko izluščiti iz obstoječih domačih in tujih dokumentov iz tistih časov!

Komunisti so res da bili odločilni činitelj v organiziranju OF, saj so po svoji organiziranosti, zavzetosti in predanosti, sposobnosti, tehnični in konspirativni pripravljenosti tudi lahko največ doprinesli k skupnim naporom OF. Po številu pa so bili najšibkejši med temeljnimi skupinami OF in so zato morali stalno – ves čas borbe – voditi računa o številčnosti ostalih osnovnih skupin in predvsem o množičnem dotoku Slovencev – nekomunistov v OF v tem času. Lahko, da so imeli komunisti stalno pred očmi svoj najvišji cilj, to je revolucijo in svojo oblast, toda z ustanovitvijo OF je tudi zanje predstavljala borba zoper okupatorja, za popolno osvoboditev vseh Slovencev, vsaj v Sloveniji, najpomembnejšo nalogo. Zato tudi ni bilo med njimi in ne v OF še posebno pa ne med patizani v prvih letih vojne govora o revoluciji. Res pa je, da so že kmalu, še posebno pa ko smo v letu 1942 pristopili k prvim svobodnim volitvam v odbore OF in ljudske odbore, tako partizani in aktivisti kot tudi vaščani in sploh vsi zavedni Slovenci govorili, da mora po vojni biti vse drugače, lepše, bogatejše in svobodnejše kot pa je bilo v stari Jugoslaviji.

Prav zaradi takih svojih pogledov je OF, pa tudi ZK od samega pričetka vabila v svoje vrste vse Slovence, vse stare politične stranke (v plenu OF se je zbralo 18 predstavnikov raznih strank in skupin) in še posebej predstavnike Katoliške cerkve (zavedajoč se, da je bila prav K. cerkev pomemben činitelj v predvojnem političnem življenju). Zato tudi več pisem IOOF in krščanskih socialistov škofu Rožmanu, ki bi jih zaradi resnice o odnosih OF do vernikov bilo potrebno ponovno objaviti).

S predstavniki tradicionalnih predvojnih strank (SLS in JNS) oz. njihovimi voditelji (razen nekaj častnih izjem) ni bilo večjih uspehov, pač pa je dejstvo, da se je večina Slovencev, ne glede na stališča oficijelnih vodstev strank, leta 1941 odločila za OF (brez pritiskov in prisile, pač pa iz resnične želje po odporu okupatorju in pa ohranjanje osebnosti in dostojanstva) in je bil to najpristnejši plebiscit Slovencev, ki so odrekli vse pravice zastopanja bivšim ustavno priznanim političnim strankam in se izrekli za pol-

no zaupanje OF.

Kar se tiče najtežjih očitkov, ki jih naslavlja na sprotniki NOB na partizane, da so se izmikali spopadom z okupatorskimi vojniki in predvsem pobijali Slovence in da je to rodilo domobransko vojsko, je treba odločno pokazati na edino pravo resnico tistih časov (ki jo lahko dokumentirajo številna pričevanja prizadetih pa tudi sicer redki dokumenti iz tistih časov). Največja zaslomba partizanov v prvih letih vojne so

streljal ali odpeljal v taborišča, ali pa so jih pobijali belogardisti sami (pokolji pri Urhu). Največkrat pa so izdajalci z javljanjem okupatorju partizanskih premikov, preprečevali uspeh partizanskih enot ali celo prispevali k številnejšim žrtvam manjših partizanskih enot, kurirjev in še posebno aktivistov OF. Z likvidacijami izdajalcev so se pošteni Slovenci, ki sicer niso bili v partizanih, strinjali in jih večkrat celo preko aktivistov OF zahtevali.

Drago Vidmar: Begunci, monotipija, 1944

bili slovenski gozdovi in slovenski kmetje. Prav zasluga slovenskih kmetov je bila, da so se partizani lahko zadrževali na tako težkem področju kot je bila v vojaškem pogledu Slovenija. Brez te pomoči (v prehrani, dajanju zavetja, prevozu ranjenecv in drugo) bi partizani težko preživeli (to še posebno velja za prvi dve leti vojne). In večina slovenskega podeželja je bila verna. Če bi partizani nastopali zoper verne, jih pobijali (zlobno podtikanje Krimskije jame za leto 1941–1942) oz. nasilno vključevali v svoje vrste, bi kaj kmalu propadla tista pristna vez med njimi in vaščani, ki je s toliko zunanji dokazi prihajala do izraza ob obiskih brigad, ob mitinjenih in še posebno ob že omenjenih prvih svobodnih volitvah leta 1942.

O odločnem spopadanju z okupatorsko vojsko na pričajo dokumenti okupatorja, ki govore o težavah, ki jih povzročajo partizani v Sloveniji in o žrtvah med okupatorskimi vojniki. Res je, da so že v prvih dveh letih vojne padli tudi prvi izdajalci, toda ne zato, ker so bili verni, temveč ker so s svojo izdajo povzročali smrt poštenih Slovencev, ki jih je okupator po izdaji

Največja neresnica, ki naj bi potrdila pomen ali vsaj moralno opravičila nastanek belogardizma, pa je trditev, da ga je rodila zahteva po obrambi vaščanov vernikov in celo, da so vaščani domobranci sami organizirali kot svojo samozaščito.

Resnica je samo ta, da je predvojne politične oblasti neke popadel strah pred vse mogočnejšim razmahom OF in zato niso šele takrat, ko se je pojavilo večje število partizanov (1942. leta), »ki da so pobijali Slovence ne pa okupatorske vojske«, iz samozaščitnih nagibov pričeli na terenu organizirati domobranske enote, ampak so s tem izdajalskim početjem pričeli že leta 1941. Zal je bila pri tem še posebno aktivna K. Cerkev v ljubljanski pokrajini. Zato tudi danes tako zavzeto sodeluje pri nepremišljeno zastavljeni akciji sprave, ki vključuje mašam in govorom politikov, ne more izbrisati dejstev.

»Najdalekovidnejši« v pogledu dejavnosti OF in nevarnosti za klerikalno oblast na Slovenskem je bil prof. Erlich, ki je že aprila 1941 v sodelovanju s Cirilom Žebotom predložil dr. Natlačeno takratnemu vodji SLS, da takoj pristopijo k pripravi podtalnega delovanja (torej ne iskane stikov z OF, temveč delovanje zoper njo). Ker klerikalno vodstvo ni sprejelo predloga (Dr. Natlačen kot vodja SLS je bil takrat s svojim tekanjem od Nemcev do Italijanov in ponujanjem svo-

jih uslug in svoje stranke že pregloboko v kolaboracionizmu in tudi Italijani niso takoj povsem razumeli pomena sodelovanja, ki se jim ponuja z nameni mladih stražarjev), so stražarji pod vodstvom Žebota, Cesarja, Locka in drugih in s sodelovanjem prof. Erliche delo nadaljevali, se povezovali z okupatorjem (glej C. Žebot: Neminljiva Slovenija, str. 271 in dalje) in že 29. maja 1941 osnovali »slovensko legijo« pod vodstvom nekaj političnih veljakov in duhovnikov (ne pa šele kot samozaščita slovenskega prebivalstva v letu 1942 in kasneje. Podatke in podrobnosti glej F. Saje Belogardizem, druga izdaja str. 146).

Sicer pa tega ni treba še posebej preverjati, saj je eden od pripadnikov domobrancev, Tine Velikonja, na

reševanje svobode in časti slovenskega človeka).

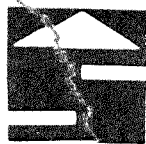
Ob teh dejstvih je seveda pot razvrednotenja herojstva partizanov v NOB in prisila na ponižujočo spravo z domobranstvom tolikšna demoralizacija, madež na slovenskem ponosu in dostojanstvu, da nam ne svobodoljubni svet in ne naša bodočnost z zgodovinskimi ocenami naše preteklosti ne bosta prizanesla, če Slovenci to dopustimo.

Še posebno, ker vemo in nam tudi svet priznava, da vse to, kar danes imamo, svobodno Slovenijo, osvobojeno in priključeno Primorsko, priznanje in podporo v svetu (pa tudi demokratični razvoj današnjega političnega življenja), uživamo prav zaradi svoje udeležbe z zavezniki v drugi svetovni vojni in zaradi žrtv, ki smo jih v njej doprinesli na strani zaveznikov. Če k temu še dodam, da bi nadaljevanje sedanega načina uveljavljanja sprave s svojimi posledicam pomenil grobo žalitev vseh, ki so kot aktivisti, partizani, taboriščniki, talci in drugače zavestno prispevali največje žrtve (tudi življenje) in to v času, posebno v prvih letih vojne, ko niso mogli računati, da bodo uspešno prebrodili vojna leta, vedeli pa so, da narod kot celota žrtve mora doprinesiti in da bodo te tem večje, čim aktivnejši bodo, potem je dokončno očitna nemoralnost tega dejanja.

Ko se kot glavni argument za spravo koristi nerazumno povojno dejanje poboja večjega števila vrnjenih domobrancev in drugih pobeglih, mislim, da vsi pošteni Slovenci še posebno pa partizani in aktivisti OF zahtevajo čim prejšnje razčiščenje tega dejanja. Prav tako pa zahtevajo tudi preverjanje mnogih dejanj in dogodkov po vojni, ki se danes kažejo kot nesprejemljivi ali neučinkoviti, četudi so bili storjeni v prepričanju, da predstavljajo uresničenje medvojnih želja o lepšem in boljšem življenju po vojni. Morda pa so bili med njimi tudi nedobronamerni posegi poedincev, ki niso upoštevali potreb skupnosti ali pa so skušali zadovoljevati svoje osebne ambicije. Vse to naj razčisti temeljito in dokumentirano preverjanje vsega tega dogajanja. Toda nič od vsega tega ne sme Slovincem odvzeti zavesti o veličini dejanja tiste večine, ki je zavestno sodelovala v žrtvi polni borbi za lastni obstoj, za svobodo in ohranjanje časti, kar danes tudi mali slovenski narod vključuje med mnoge v svetu, ki so storili vse, da ne prevlada mračnost in le pri nas in v Evropi, temveč v svetu sploh.

Zato bodo morali prav predlagalci sprave na drugačen način zastaviti svoje napore, da ne bi razvrednotili tisto, kar je bil v pretekli vojni največji prispevek slovenskih ljudi.

Zoran Polić

Standard p.o.
Ljubljana, Verovškova 64

Podjetje za proizvodnjo, prodajo in montažo gradbenih elementov

žiro račun: 50104-601-27898

telefon: (061) 553-398, 553-780, 557-911
telefaks: 555-475

terme čatež

OB VSAKEM ČASU, ZA VSAKOGAR NEKAJ

TERME ČATEŽ, BREŽICE

Dražgoš ne damo

Odbor skupnosti borcev Koroškega odreda je konec oktobra t. l. vsestransko in prizadevalo razpravljati o pobudi gospoda Mojmirja Tozona, ki je v imenu občinskega SDZ predlagal spremembo občinskega praznika Škofje Loke 9.–11. januarja 1942, ko piše, da praznik »... v bodoče ne moremo več povezovati z dražgoško tragedijo, ko je pravzaprav brez potrebe umrlo prek štiridesetih nedolžnih vaščanov, ... ko so Dražgošani v ognjenih zubljih izgubili tudi svoje domove.«

Gospod Tozon predlaga, da bi za »... občinski praznik izbrali 30. junij, zgodovinski dan, ko se je Škofja Loka davnega 1973. leta prvič pojavila v pisnih virih ob veliki delitvi posesti freisinškim škofom...«! (Gorenjski glas 5. oktobra in Delo 9. oktobra 1990.)

Mnoge bralce, še posebej borce NOV, je predlog izredno presenetil, zato so odločno reagirali. Tudi borci Koroškega odreda smo nad predlogom ogorčeni in povsem soglašamo s stališči, ki jih je v svojem odgovoru (Delo 20. oktobra) navedel občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka, kjer je med drugim poudarjeno, da »... pomen dražgoške bitke, presega škofjeloške, slovenske in jugoslovanske okvire, kajti česa podobnega v tistem času v okupirani Evropi ni bilo. Ta odpor je močno odjeknil po vsej Sloveniji, pa tudi zunaj nje in je kot tak prišel v zgodovino.«

Dražgoška bitka je bila v srh slovenskih partizanov svetla zvezda vodnica, kot najpomembnejša bitka v začetku

NOV na Slovenskem, ki je ponela slavo partizanskega narodnoosvobodilnega boja širom domovine.

Za nas, gorenjske partizane pa je dražgoška bitka bila še posebej pomembna, ker je mlade borce vzpodbujala v najtežjih, včasih brezizhodnih razmerah, da niso klonili, da so vztrajali in se borili do osvoboditve. Zato smo ogorčeni ob pobudi in predlogu o zamenjavi občinskega praznika Škofja Loka s predlaganim dnem 30. junija 1973. Zgodovina nas uči, da se je pravzaprav tedaj pričela germanizacija na Gorenjskem!

Očitki, da so bile žrtve domačinov in požgana vas brez potrebe, da so spominske slovesnosti brez pietete in da je spomenik dvomljive estetske vrednosti so brez osnove, žaljive in tendenciozne!

Po celi Evropi, kjerkoli so se zavedni ljudje uprli okupatorju in nasilju so Nemci po Hitlerjevih ukazih na najokrutnejši način uničevali naselja in pobijali talce, od Norveške, Poljske, Francije do zasedene Rusije. Spomnimo se samo Kraljeva in Kragujevca, kjer so SS-ovci pobili na tisoče popolnoma nedolžnih talcev.

Maščevanje v Dražgošah je bil za Nemce le povod za opomin vsem Slovincem, ki so se uprli izseljevanju in ponemčevanju. Nemci so z najbrutalnejšimi sredstvi hoteli napraviti Gorenjsko in Štajersko za nemško deželo in ju pripojiti nemškemu Reichu. Dražgoše so bile kruto maščevanje za poraze, ki jih je dotedaj nepremagani nemški vojaški stroj, konec de-

cembra 1941 doživel v borbah Cankarjevega bataljona v Rovtahu, na Poljanskem, na Pasji ravni in v samih Dražgošah. Kako pomembna je bila tri dnevna bitka 200 borcev Cankarjevega bataljona proti tisočim Nemcem, v času ko so Nemci pregazili Ukrajino in Belorusijo in so srdito napadli Moskvo in Leningrad nam priča podatek, da je znani ameriški pisatelj slovenskega rodu Luis Adamič podrobno opisal junaški partizanski boj v Dražgošah, v svoji knjigi »My Native Land« (Moja rodna zemlja), ki je leta 1943 izšla v ZDA. Pisatelj podrobno opisuje prihod in trodnevni boj partizanov s premočnimi Nemci v Dražgošah, pobjo 42 domačinov in zločinski požig vasi.

V času, ko se je v svetu še malo vedelo o partizanskih bojih v Jugoslaviji se je v Ameriki pisalo v Dražgošah. Odločen odpor pa je v veliki meri preprečil uresničitev Hitlerjevega genocidnega načrta o popolnem ponemčevanju in preseljevanju Slovencev in njihovo priključitev Reichu.

Kdo pa so pravzaprav bili borci, ki so se drznili upreti do zob oboroženi, nepremagljivi nemški soldateski? Kmečki fantje, sokoli, skojevci in komunisti, iz vrst krščanskih socialistov in drugih strank in organizacij, ki so konec decembra 1941 zaprile, da se bodo prostovoljno borili proti okupatorju. Kot se spominja domačin, takrat mladinec, spomeničar Janez Lušina-Mali, večina dražgoških borcev na kapah, klobukih, šajkačah niso nosili rdečih zvezd. Torej niso bili nikakršni »boljševiki«, kot danes pišejo in natolcujejo nasprotniki NOB, to so bili fantje prežeti z narodno zavestjo, v borbo so se odzvali iz domoljubnih čustev, iz ljubezni do domovine, da branijo domačo zemljo, jezik, golo življenje... Borili so se proti elitnim nemškim enotam, kot »ostanki bivše jugoslovanske vojske, kot so pisali nemški vojaški kronisti.

Tako je dražgoška bitka bila in bo tudi v bodoče ena najlepših legendarnih bitk slovenskega naroda v vsej njegovi zgodovini.

O monumentalnem dražgoškem spomeniku naj spomnimo le na to, da so ga načrtovali in zgradili trije znani slovenski umetniki, akademski kiparja Boris Kobe in Stojan Batič in akademski slikar Ive Šubic. Spomenik je med umetniškimi krogii priznan in zelo cenjen, zato naj v bodoče gospod Mojmir Tozon svoje »umetniške ocene« raje zadrži za sebe.

Na koncu pa še odgovor na

nizke udarce, cinične in zlonamerne pripombe o spominskih slovesnostih. Mnogi narodi v svetu proslavljajo nacionalne zgodovinske dogodke s svetovno znanimi športnimi prireditvami. Naj omenimo le dve: grški maratonski tek (olimpijska disciplina) in Vasa smučarski tek, najbolj množična smučarska prireditev na Švedskem in v svetu.

Tudi pri nas so po vojni zrasle mnoge spominske prireditve, največji pa sta – poleti, pohodi okoli mesta heroja Ljubljane, pozimi, pa po stezah partizanske Jelovice v Dražgošah. Na množičnih planinskih pohodih, smučarskih tekmovanjih TO in medrepubliških tekmovanjih v biatlonu in smučarskih tekih in sankanju je v Dražgošah od 1958 leta dalje (32 prireditev) sodelovalo blizu 100.000 udeležencev iz vse Slovenije ter tekmovalci vseh jugoslovanskih republik in zamejstva. Dražgoše pozna mladina cele Jugoslavije, resnica o legendarnem boju je prešla naše meje.

Že na prvih spominskih slovesnostih po osvoboditvi, ko še ni bilo športno-rekreativnih tekmovanj in pohodov vse do danes so Dražgošani z mašo, z vso pieteto obudili spomin na padle sovaščane. Vaščani so spominske slovesnosti in rekreativne prireditve sprejeli za svoje.

To je resnica o Dražgošah med NOB in po vojni. Tudi sami vaščani Dražgoš so se javno že opredelili. Če pa se bo nadaljevalo mešetarjenje predstavnikov katere od strank bi občinska skupščina Škofje Loke morala razpisati referendum, da se krajani obeh dolin, Selške in Poljanske, Škofjeločani in prebivalci cele občine javno izrečejo o svojem prazniku in če so jim spominske slovesnosti potrebne ali ne.

Naslednje leto bomo praznovali 50 letnico OF. Ker bomo po vsej verjetnosti tudi državljani Slovenije tega dne prvič praznovali dan vstaje kot državni praznik, naj bodo slovesnosti v Dražgošah v nedeljo 13. januarja 1991 slovesen uvod v to jubilejno proslavo. Mladina, delovni ljudje, borci strni mo naše vrste, še bolj množično se udeležimo tradicionalnih planinskih pohodov, smučarskih tekmovanj in slovesnosti v Dražgošah. Odločno se uprimo nasprotnikom, ki izničujejo, klevetajo, omalovažujejo ter zlivajo gnojnico na NOB. Pokazimo, da smo ponosni na prehojeno pot, da bomo tudi v bodoče dostojanstveno, z dvignjeno glavo častili in proslavljali velike in pomembne zgodovinske dogodke naše preteklosti.

Borke in borci Koroškega odreda

Ne dovolimo blatenja

Skupnost borcev VI. SNOUB Slavka Šlandra je na svoji redni volilni konferenci 6. oktobra 1990 obravnavala poročilo o delu in program bodoče aktivnosti ter sprejela naslednje sklepe:

Borci brigade se tako kot v času narodnoosvobodilnega boja tudi danes vključujemo po svojih močeh v naš nadaljnji proces demokratizacije družbe, za mir, za človeške pravice, za razumevanje med narodi in za boljše pogoje osebnega življenja. Pri tem smo velikokrat razočarani in užaljeni nad posameznimi poskusi izničenja nadčloveških naporov partizanov in padlih žrtev v štiriletnem boju za obstoj slovenskega naroda. Zato borci brigade želimo še enkrat poudariti pred slovensko javnostjo, da se je v 6. SNOUB NOV in POS borila v sklopu protifašistične koalicije v izredno težkih pogojih na Štajerskem in Koroškem in da ji je bil osnova boj proti okupatorju, za osvoboditev in združitve slovenskega naroda. V sestavi brigade so bili možje, fantje in dekleta pri katerih se ni nikdar postavljalo vprašanje njihove politične opredeljenosti. Os-

novna merila so jim bili boj proti fašizmu, proti vsem, ki so izpolnjevali Hitlerjev ukaz, da je treba ponemčiti našo deželo, pogum, hrabrost, poštenost in tovarishstvo. Na operativnem območju Štajerske ni bilo tako imenovanih belogardističnih enot, s katerimi bi se šla brigada nekakšno »državljansko vojno«. Apeliramo na slovensko javnost in zgodovinarje, da objektivno in resnično ovrednotijo boj naše in drugih enot na Štajerskem, pri čemer smo borci pripravljeni sodelovati. Ostro protestiramo proti temu, da se pod izgovorom »sprave« blati in omalovažuje NOB ter odstranjuje simboli in spomeniki našega boja. Tudi ne dovolimo, da bi pod izgovorom stabilizacije zmanjševali zdravstvene in druge pravice borcev invalidov. Protestiramo proti provokaciji JLA v zvezi s teritorialno obrambo naše republike. Borci se zavzemamo za suvereno slovensko državo v sklopu konfederativne Jugoslavije.

Skupnost borcev VI. Slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Slavka Šlandra

Pismo slovenskim borcem iz Beograda

Ukrepajte, dokler ne bo prepozno

Borci NOV iz Slovenije, ki živimo v Beogradu, redno spremljamo dogajanja v Sloveniji. To je tudi povsem naravno, saj je Slovenija tudi naša domovina, za njeno osvoboditev izpod fašizma smo se med NOB bojevali tudi mi skupaj z drugimi jugoslovanskimi narodi in v okviru velike protifašistične koalicije k temu tudi prispevali časten delež.

Iz nastopa tovariša Dolničarja, predsednika RO ZZB NOV Slovenije na zborovanju borcev in aktivstov pri Slovenj Gradcu ter mnogih drugih pispov in člankov, objavljenih v časopisu slovenskih borcev TV-15 z dne 27. septembra, pa tudi iz drugih virov, pa razberemo, da so naši vojni tovariši v Sloveniji spoznali, v kakšen položaj jih je potisnila prejšnja napačna politika in se zdaj v novih okoliščinah odločno upirajo pritiskom in napadom združenih belogardistično-domobranskih sil na pridobitve NOB.

Odločno podpiramo vsa njihova prizadevanja in akcije za ohranitev pridobitev NOB, ki so nevarno ogrožene, s tem pa je ogrožen tudi njihov lastni obstoj. Prepričani smo, da jih bodo pri tem na široko podprli borci NOV po vsej Jugoslaviji.

Mislamo tudi, da se morajo zdaj skupaj z večino slo-

venskega naroda odločno upreti vsem poskusom razbijanja Federativne republike Jugoslavije, kajti slovenskemu narodu je le v njej zagotovljena zanesljiva prihodnost. Zato mora Jugoslavija ostati federativna skupnost enakopravnih jugoslovanskih narodov, zgrajena na avnojskih načelih in na drugih demokratičnih pridobitvah sodobne družbe.

Morebitna konfederacija, za katero si vztrajno prizadevajo nekateri slovenski politični vrhovi in njihovi somišljeniki bi v sedanjih razmerah pomenila realno nevarnost, da se bo Slovenija spremenila v osamljeno kleronacionalistično državo (tvorbo) slabe gospodarske moči in brez vpliva na dogajanja v Evropi ali pa v kratkem času postala plen njenih velikih sosed in tako izginila z zemljevidov.

O tem nas resno poučujejo tudi naše zgodovinske izkušnje, na kar tudi zdaj opozarjajo številni pošteti slovenski razumniki in zgodovinarji. Dragi tovariši – borci NOV v Sloveniji, prepričani smo, da bi morali upoštevati njihova opozorila, dokler ne bo prepozno in storiti vse, da se to ne bi zgodilo.

Za odbor borcev NOV iz Slovenije v Beogradu — predsednik odbora Jože Žukovec

Ustava in preteklost

Občinski odbor ZZB NOV Slovenska Bistrica je imel 19. oktobra letos razširjeno sejo z vsemi predsedniki in sekretarji KO ZB NOV občine na katerem so govorili o družbenopolitičnem stanju Slovenije–Jugoslavije, na katero gledamo z veliko zaskrbljenostjo, predvsem na tisti del razvoja naše politike, ki skuša zanikati NOB, se pravi zgodovino slovenskega naroda.

Na voljo nam je osnutek nove slovenske ustave v kateri ni zaznati nobene preteklosti. Do današnjega dne smo kar preskočili 50 do 70 let brez vmesnega boja za obstoj slovenskega naroda.

Skratka – ugotavljamo, da sami sebi onemogočamo vstop v Evropo, v katero si tako želimo. Zaradi tega smo sklenili, da pošljemo predsedstvu Republike Slovenije in republiškemu odboru ZZB NOV Slovenije naslednje predloge in zahteve, da se vendarle vnese v novo slovensko ustavo, tudi:

1. Popolnoma podpiramo republiški odbor ZZB NOV Sloveije v prizadevanju, da se v osnutek slovenske ustave vnesejo zgodovinska dejstva – se pravi nastajanje slovenske državnosti vključno z NOB, katera je s svojimi pomembnimi sklepi že odločila o slovenski suverenosti in državnosti. (Kočevski zbor odposlancev slovenskega naroda oktobra 1943) ter

2. Menimo, da vsaka država skrbi za borce in vojaške invalide, ki so svobodo tudi priborili, zato ne razumemo, da se o tej skrbi ne misli nikjer nič zapisati in s tem to tudi zagotoviti.

V vse to področje seveda spada tudi pokojninsko in invalidsko zavarovanje, kot tudi zdravstveno varstvo borcev NOV, ki je še kako pomembno za našo populacijo v Sloveniji.

Prosimo vas, da nas pravilno razumete ter storite vse, da bomo borci ovrednoteni kot je zgodovinska resnica.

Milan Ivanuš

Borci Gubčeve brigade

Ponosni na prispevek k svobodi in neodvisnosti

Skupnost borcev Gubčeve brigada za obalno-kraško območje, Istro in Trst je na letni skupščini obravnavala aktualne družbene razmere in razpravljala o osnutku nove slovenske ustave. Udeleženci skupščine so med drugim poudarili, da so borci ponosni na svoj prispevek k svobodi in neodvisnosti slovenskega in drugih jugoslovanskih narodov. Posebej pa so menili, da ne morejo biti odgovorni za posamezne ekscese, čeprav poskušajo mnogi sedanji politiki graditi svoj vpliv prav na poudarjanju preteklih slabosti in nepriznavanju vsega dobrega, kar smo v povojnem obdobju dosegli v družbenem in gospodarskem življenju. Po njihovem prepričanju je to svojevrstna moralna deformacija in nepoštenje, ki se je kot tujek zakoreninilo v dvatisoč letni zgodovini slovenskega naroda. Nekatera dejanja tudi kažejo, da utegne postati Slovenija edina dežela v človeški zgodovini, ki bo domače izdajalstvo povzdignila med najvišje moralne vrednote.

V zvezi z vsem tem so na zboru borcev skupnosti

Gubčeve brigade zahtevali od republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in ustreznega odbora na svojem območju naj bosta organizatorja in usmerjevalca aktivnosti vseh članov in organizacij v zvezi z življenjsko pomembnimi zadevami organizacije in slovenskega naroda. Med njimi so omenili ohranjanje izročil NOV, vzgojo mladih v tem duhu in v skladu s pozitivnimi vrednotami naše preteklosti. Borci naj vodita tudi v prizadevanjih proti temu, da bi domačemu izdajalstvu oprostili kolaboracijo in proti spreminjanju uličnih, šolskih in krajevnih imen.

Po njihovem je treba poskrbeti za pravno, materialno, finančno zavarovanje delovanja borčevske organizacije in za to, da bi obdržali upravičeno pridobljene pravice iz socialnega in zdravstvenega zavarovanja.

Ocenili so, da ustavni osnutek ne poudarja narodnoosvobodilnega boja, ki je po njihovem temelj samobitnosti in državnosti slovenskega naroda. Menili so tudi, da bi morala ustava bolj obdelati krajevno samoupravo in soupravljanje v delovnih organizacijah, državljanom pa zagotoviti večji vpliv na občinske in republiške oblastne organe, saj so po njihovem prepričanju pravice državljanov v ustavnem osnutku omejene zgolj na pravico voliti poslance, ustavni osnutek pa prav tako uzakonja pravico strankarskih vrhov, da odločajo o vseh zadevah, saj jim daje popoln vpliv na razpravo in odločanje v parlamentu.

N. K.

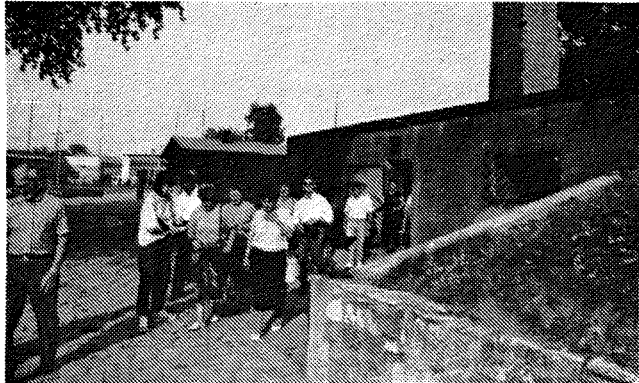
Klic zvestobi

Komisija za obujanje tradicij NOB pri OO ZZB NOV Hrastnik, je do letos organizirala za svoje člane in druge Hrastničane več izletov. Tako so si ogledali Brionsko otočje in obiskali spomenike ustreljenih talcev v Celju in Mariboru, ter padlih borcev Pohorskega bataljona v Gradcu. Spotoma so obiskali še obe grobišči v Frankolovem. Najbolj globok vtis je naredil na vse udeležence obisk koncentracijskega taborišča Auschwitz. Verjetno je tu ohranjenih največ objektov in dokaznega gradiva, ker

obešali, na »plinsko celico« in »krematorij«, na množino las, čevljev, raznih protez, otroške opreme, posode, kovčkov in slikovnega materiala, nam je ob enkratni razlagi vodiča — zastajal dih.

Ogledali smo si tudi jugoslovanski muzej — oddelek in med fotografijami zagledali prenekateri znan obraz naših taboriščnic. V taborišču Auschwitz je bilo 76 Hrastničanov, od katerih jih 54 ni preživel.

Pretreseni nad vsem, kar smo videli, je marsikdo rekel: »Tole naj si ogleda g. Peterle

opominja na grozodejstva, ki so jih na stotisočih in več internirancih različnih narodnosti izvrševali fašistični zavojevalci — njihovi krvniki med drugo svetovno vojno. Že ob samem pogledu na napis ob vhodu v to taborišče: »Arbeit macht frei« — Delo osvobaja Te stisne pri srcu in prenekateremu se je utrnila solza. Ob pogledu na »zid smrti«, kjer so streljali jetnike, na »vislice«, kjer so jih

in njegovi enako misleči. Tu je dovolj dokazov, da se zgodovinskih dejstev ne ga izbrisati.

Z nami so bili tudi štirje iz skupine »ukradenih otrok« ki so hlipajoče spremljali razlago vodiča in misli so se jim vračale v »ukradeno otroštvo«, ko so jih neboljene in nemočne trgali od mater in poslali v takozvano prevzgojo v otroška nemška taborišča.

Justi Bevec

Športnik in organizator

Požrtvovalni, vztrajni in domiselni telesnovzgojni delavci so zares »stebri« telesne kulture. Eden izmed takih je nedvomno predsednik Partizana Slovenj Gradec in prvi predsednik ZTK v tem mestecu Vinko Canjko, če ga predstavimo kar na kratko. Sicer pa je telesnovzgojna dejavnost tega nenavadnega živahnega in aktivnega športnega delavca stara. To je slišati nenavadno. Vinko Canjko je star 82 let, toda že kot desetletni fantiček se je vključil v organizirano telesnovzgojno aktivnost. Največje športne uspehe je dosegel kot kolesar, saj je zmagal ali pa se dobro uvrstil na mnogih dirkah med obema vojnoma. Toda Vinko Canjko se ni odlikoval le kot tekmovalca, marveč tudi kot športni delavec. Najprej seveda v njemu najljubšem, to je kolesarskem športu kot načelnik sekcije, potem pa je več let vodil koroško kolesarsko podvezo. Po osvoboditvi je bil Vinko

Canjko med ustanovitelji telesnovzgojnega društva Slovenj Gradec, vsa povojna leta pa je pobudnik in organizator številnih športnih prireditev, množičnih nastopov in drugih akcij, med drugim gradnje stadiona v Slovenj Gradcu, pri čemer je sam opravil nad tisoč delovnih ur.

Canjko je tudi z ustrežno propagando skrbel za razvoj telesne kulture. Izdal je spominski almanah »Telesna vzgoja treh dolin«, namreč Mislinjske, Dravske in Mežiške doline. Za to delo je prejel priznanja republiških in zveznih športnih organizacij. Razen tega je uredil tudi spominsko brošuro »40 let telesne kulture v Mislinjski dolini.«

Vinko Canjko je tako upravičeno ponosen na priznanja, ki jih je prejel za svoje bogato delo. V njegovih vitrinah je 54 pokalov in še več kolajn, plaket in diplom, ki zgovorno govorijo o njegovi dejavnosti.

Adolf Ankon

Šrečanje koroških partizanskih kurirjev

Področni odbor koroških kurirjev NOV Slovenj Gradec je kot običajno vsako leto organiziral 27. oktobra na lovskem domu nad Selami pri Slovenj Gradcu, že tradicionalno srečanje.

Kljub slabemu vremenu je bilo med udeleženci srečanja prijetno in tovariško vzdušje, ki ga je popestril kostanjev piknik. Vse zadeve v zvezi s srečanjem je pripravil pokrovitelj livarna Muta, katero je zastopal nadvse preljubljen prijatelj in tovariš ing. Marko Rutar, za kar mu gre vse priznanje in zahvala.

Srečanja so se še udeležili: predsednik skušine občine Slovenj Gradec ing. Ivan Uršič, poslanec dr. Drago Plešivčnik, zastopnik 4. VDV brigade Drago Miklavc, predsednik občinskega odbora ZB NOV Slovenj Gradec Janez Špolat.

Na srečanju je bila obravnavana sedanja politična situacija v Sloveniji in Jugoslaviji, pa še posebej ovinkanje okrog sprave. Navzoči so bili enotnega stališča, da moramo enotno braniti dosežke NOV in dosedanje dosežke naših ljudi, ne sprejemamo nobenih izkrivljenj, ampak dokumentarno in objektivno ocenjevanje zgodovine NOB.

Stanko Hovnik

Borci obiskali Gornje Laze in Sredgoro

Člani občinskega odbora ZZB NOV Črnomelj v sodelovanju z metliško borčevsko organizacijo in belokranjskimi prvoborci imajo že večletno tradicijo, da pred dnevom mrtvih med drugim obiščejo spomenik padlih borcev 1. belokranjske čete na Gornjih Lazah. Tu so v noči s 1. na 2. november 1941 v boju z itali-

janskim okupatorjem skoraj v celoti izkpravili prvi belokranjski borci. Tudi letos so opravili spominsko slovesnost, pri kateri so sodelovali osnovnošolci iz Semiča, spominski nagovor pa je imel tovariš Kopic. Borci so nato obiskali še spominsko obeležje pri Sredgori in začasni grob komandanta Staneta.

Slavko Grahek

Invalidi v bolnici Franji

Društvo invalidov občine Piran je za svoje člane iz Raven, Sečovelj, Strunjana, Pirana, Portoroža in Lucije sredi oktobra organiziralo dvodnevni izlet v severne primorske kraje. Ogledali so si muzej idrijskih rudarjev, bolnico Franjo v Cerknem, trdnjavo Kluzje in sotesko Koritnice

pri Bovcu, grobnico v Kobarižu in Goriška Brda. V Dobrovem so si ogledali vinski klet in razgledni stolp, ki ima nad 140 stopnic in je posvečen kot spomenik padlim borcem iz Goriških Brd. Izleta se je udeležilo 100 invalidov, med njimi številni borci NOB.

Albin Hočevar

Borci o osnutku ustave

Člani črnomaljske mestne borčevske organizacije so se te dni vključili v razprave o osnutku nove slovenske ustave. Na seji odbora so uvodoma v celoti soglašali

s predlogi k osnutku ustave, ki jih je sprejel republiški odbor ZZB. Svoje soglasje bodo posredovali občinskemu borčevskemu odboru.

-k

Koroški partizani za poplavlence

Področni odbori koroških partizanov so priporočili bivšim koroškim partizanom in aktivistom, da prispevajo svoj delež za poplavlence na bančni račun Rdečega križa Slovenije ali pa oddajo ustreznega darila.

Osrednji odbor Skupnosti koroških partizanov v Ljubljani pa je imel dne 9. 11. žalno sejo po pogrebu svojega podpredsednika Ivana Janžekoviča — Ivota, partizana od 1943, komisarja koroškega odreda, povojnega kovinarja, Sindikalnega delavca in predsednika Zveze sindikatov Slovenije in predsednika takojimenovalne »dahavske komisije«. Sklenili smo, da poleg osebnih daril za poplavlence odbor doda še 30.000. dinarjev v spomin na Ivota partizanskemu Podvolovljeku, kjer smo se večkrat zadrževali.

Rado Lipičar

Analizirali so pohodno tekmovanje

Na seji predsedstva občinske konference ZRVS Maribor so analizirali občinsko pohodno tekmovanje. Predsednik občinskega odbora Jože Zbašnik je dejal, da so bile organizacijske, materialne in tehnične priprave na to tekmovanje kvalitetne in da so pravočasno uresničili vse aktivnosti za uspeh tega tekmovanja. Žal pa z udeležbo na tem tekmovanju ne morejo biti zadovoljni, saj je 55 krajevnih konferenc prijavilo samo 20 ekip, medtem ko je prišlo na tekmovanje le 10 ekip.

Na predsedstvu so tudi poudarili, da bi morali v novi zakonodaji o obrambnih zadevah urediti in opredeliti status rezervnih vojaških starešin in jim določiti primerno mesto.

Na seji predsedstva so sprejeli tudi program dela strokovnega in splošnega usposabljanja ter aktivnosti organizacije ZRVS Maribor za leto 1991. Posebno skrb so posvetili izobraževanju in usposabljanju, varnostnemu in samozaščitnemu usposabljanju. Po končanem usposabljanju v organizacijah ZRVS bodo organizirali preverjanje znanja, ki vsebuje te-

orijo, reševanje taktičnih in topografskih nalog, orientacijo, strelska tekmovanja, urjenje z orožjem in drugo. Zaradi racionalizacije bodo preverjali znanje ob množičnih pohodih z obrambo in zaščitno vsebino, kjer na delovnih točkah rezervne starešine rešujejo določene naloge. Rezervni starešine bodo pomagali šolam in učiteljem pri uresničevanju obrambnih aktivnosti, pri delu obrambnih krožkov in obrambnih dnevo. V prihodnjem letu so predvideli tudi sodelovanje na zveznem srečanju RVS Bratstvo in enotnost 91. Razen tega bo občinska organizacija Ruše pripravila tradicionalno srečanje hrvaških in slovenskih podravskih občin. V maju 1991 pa bo občinska konferenca ZRVS Maribor organizirala srečanje RVS regij ob severni meji. Na tem srečanju bodo sodelovale delegacije RVS regij Podravja, Koroške, Pomurja, Varaždina, Bjelovarja in Osijeka. Namen tega srečanja je predvsem izmenjava izkušenj ob preoblikovanju ZRVS, glavna tema srečanja pa bo vloga ZRVS v duhu novega zakona o obrambi in zaščiti.

M. Kos

Delo v kamnu

Morje se ne vidi, vendar se čuti njegov vonj v zraku, sonce ne greje, burja sega do kosti. Smo med griči nedaleč od Sežane, med travo in redkim rastlinjem se vidijo skale in kamenje. Ob cesti v Vrhovlje vojaki kopljejo kanal za vodovod. Kopljejo v kamen, zato bagri in kompresorji ter drugi stroji ne morejo nič brez miniranja.

»Delovna akcija se je začela konec avgusta in do sredine meseca bomo z njo tudi končali. Gradimo vodovod do vasi Vrhovlje in do naše karavle Repentabor, dolg tri

kilometre. Vojaki so na gradbišču vsak dan od 7. do 15. ure. Ne delamo samo ko pada dež. Delovna skupina je pod neposrednim vodstvom starešine Zdravka Graonje«, nam pripoveduje komandir inženircev Franc Plavčak, ki živi v Ilirski Bistrici. Je tudi poslanec v občinskem zboru združenega dela. Ker je gradbišče od vojašnice v Ilirski Bistrici oddaljeno dobro uro vožnje, vojaki spijo v vojašnici v Sežani, da bi prihranili čas, ki je potreben za vožnjo na gradbišče in nazaj.

Petar Nikolić

Nadaljnje usmeritve za razvoj ZRVS

Občinska konferenca Zveze rezervnih vojaških starešin Celje, je konec oktobra pripravila razgovor na temo: »Nadaljnji razvoj ZRVS«. Osnova za razgovor je bilo gradivo, ki ga je posredovala Republiška konferenca ZRVS Slovenije z naslovom: »Nekatere usmeritve za nadaljnji razvoj Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije«.

Predsednik RK ZRVS Slovenije Edvard Pavšič, ki se je tudi udeležil pogovora, je opisal dosedanje vsestranske aktivnosti RK ZRVS Slovenije in njenih organov v iska-

nju in kreiranju rešitev nadaljnega razvoja ZRVS. Tako so med drugim namenili pozornost nekaterim organizacijskim in statusnim spremembam, nadaljnjemu načrtovanju, pristopu in izvajanju usposabljanja programskih usmeritev, prihodnjemu konceptu financiranja organizacije, o možnostih povezovanja z ZRVS drugih republik in z ZRVS Jugoslavije.

Ob koncu pogovora, ki je trajal dobri dve uri in pol in opisal dosedanje vsestranske aktivnosti ali dokončnih odgovorov, so si bili edini

le v tem, da se v ZRVS aktivno vključi v javno razpravo o osnutku nove slovenske ustave, kakor osnutku zakona o obrambi in zaščiti zlasti še na tistih delih, kjer je opredeljena obramba in zaščita ter organizacija ZRVS. Strinjali so se tudi, da je ZRVS družbena nepolitična temveč, strokovna organizacija RVS ter državljanov, ki opravljajo vodilne dolžnosti na področju obrambe in zaščite, da je osnovna naloga ZRVS usposabljanje RVS in nudenje pomoči in sodelovanje v vseh strukturah obrambe in zaščite, tako v krajevnih skupno-

stih, podjetjih, ustanovah in šolah. Po njihovem mnenju naj bi bil program usposabljanja RVS v Sloveniji enoten in ga je možno prilagajati v posameznih OK ZRVS lastnim razmeram in možnostim, ob skupni uskladitvi s strukturami na področju obrambe in zaščite, da bo financiranje za delovanje organizacije in usposabljanje iz sredstev družbeno politične skupnosti zagotovljeno na osnovi programa dela ZRVS, ki ga bo potrdil občinski organ za ljudsko obrambo.

Za OK ZRVS Celje
Miro Medved

NAGRADNA KRIŽANKA

Razpis praznične nagradne križanke

Rešitve praznične nagradne križanke pošljite najpozneje do 3. decembra 1990 na naslov: Uredništvo TV-15, Dvoržakova 12, 61000 Ljubljana s pripisom »nagradna križanka«. Tri reševalce s pravilno rešenimi križankami čakajo tri knjižne nagrade iz programa založbe Borec — Mladika.

Nagradni kupon

Ime in priimek _____

Naslov _____

[illegible]

Pavel Posega

Z vsemi borčevskimi častmi smo se na pokopališču pri Fari - Hrenovici poslovali od Pavla Posega-Suhana, rojenega leta 1904 na Velikih Brdih. Z NOV je bil povezan od jeseni 1942. leta. Februarja 1943 je bil deportiran v Italijo v delavski bataljon. Ob razpadu Italije se je vrnil domov in se ponovno vključil v delo NOV. Izvojen je bil za predsednika krajevnega odbora OF za Velika Brda, nekaj časa je bil bорец Gradnikove brigade, od koder ga je odpoklicala rajonska gospodarska komisija Podgora. Spomladi 1944 je bil imenovan za delovodjo partizanskega posestva Skule.

Ivan Golčnik-Dreno

V sedemdesetdesetem letu je umrl koroški borec Ivan Golčnik, doma iz Lepe nje pri Mozirju. Že leta 1942 je bil nekaj dni zaprt v celjskem starem piskru zaradi povezanosti z OF, leta 1943 se je pridružil borcev Koroškega odreda. Udeležil se je kotliskega tabora zadnje oktobrske nedelje leta 1943. Leta 1944 je odšel kot komisar čete s severno koroškim bataljonom na Svinsko planino, nato je zbolel in se zdravil v bolnici v Urbanovem kotu. Pokopan je v Črni na Koroškem.

Janez Arko

Janez Arko iz Ribnice je bil rojen leta 1909 v Nemški vasi. Že leta 1941 se je vključil v OF in zaradi tega je bil 1942. aretiran in interniran. Iz internacije 1943 se je vrnil domov in se pridružil Tomšičevi brigadi. Bil je ranjen in se zdravil v SVPB Stari trg in v Zadru. Za delo med NOB je bil večkrat odlikovan, po vojni pa je bil aktivni družbenopolitični delavec. Pokopan je v Hrovači.

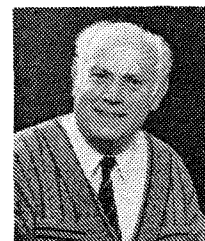
Julijana Udovič

Oktober je doma v Jevnici umrla Julijana Udovič, rojena Hribar leta 1911 v Lešah nad Savo. Bila je invalidska upokojenka po padlem možu-partizanu. Tudi sama je aktivno sodelovala z NOG z ilegalnim imenom Angeja. V njeni hiši je bil ustanovljen vaški odbor AFŽ, katerega je bila aktivna članica.

Anton Romšek

Na pragu svojega osemdesetega rojstnega dne smo se poslovili od upokojenega rudarja, aktivista in borca Antona Romške iz Kočevja pri Črnomlju. Delal je v rudniku Kanižarica in sodeloval z OF. Jeseni 1942 leta je organizirano deloval na terenu in julija 1943 je vstopil v partizansko enoto na Mevrlenu in v 10. brigado. Bil je ranjen. Po okrevanju se je vrnil v enoto NOV. Za svoje aktivistično delo je bil odlikovan s štirimi odlikovanji.

Franc Torkar

V štirinajdesemdesetem letu je avgusta umrl Franc Torkar s Sela pri Bledu. Kot zidar se je v mladosti pridružil naprednemu delavskemu gibanju. Z osvobodilnim gibanjem je začel sodelovati takoj po okupaciji, jeseni 1943 se je pridružil borcev Prešernove brigade. Dodeljen je bil obveščevalnemu centru Otok za območje 9. korpusa, leta 1944 je bil razporejen v 2. divizijo KNOJ-a. Vseskozi je bil dejaven v družbenopolitičnem in kulturno prosvetnem življenju občine in KS Ribno.

Justin Pisk

V začetku oktobra smo se na tolminskem pokopališču poslovili od Justina Piska, rojenega leta 1924 na Pečinah. Februarja 1943 je odšel v Severno-primorski odred. Ker zanj in mnoge druge ni bilo orožja so bili poslani na Dolenjsko. Tako je prišel v Gubčevo brigado in v bojih za Žužemberk je bil ranjen in postal invalid. Proti koncu vojne se je v domačem kraju pridružil narodni zaščiti. Po vojni je bil miličnik. Po demobilizaciji se je vrnil domov na Primorsko in pomagal pri obnovi. Zaposlil se je v Metalflexu. Odlikovan je bil z redom za hrabrost in redom zaslug za narod.

Anton Levstek

Rojen je bil leta 1928 v Travniku, stanujoč v Ribnici. Med NOV je sodeloval po navodilih tedanje mladinske organizacije in SKOJ-a v kateri je bil sprejet leta 1943. Pokopan je v Hrovači pri Ribnici.

Tončka Arko

Od Tončke Arko, rojene leta 1924 v Ljubljani, smo se poslovili v Hrovači. Vsa njena družina se je opredelila za OF. Leta 1943 se je vključila v delo OF in bila bolničarka v SVPB Ribnica v ribniškem gradu. Zaradi vdora sovražnika na osvobodeno ozemlje se je bolnica umaknila v Kočevski Rog, kjer je bila do konca leta 1943.

Olga Štanc

Septembra smo se na ruškem pokopališču poslovili od Olge Štanc. Od poletja 1944 je organizirano sodelovala z NOB, še posebej pa je bila zadolžena za organizacijo pionirjev, saj je prav po njeni zaslugi pionirska organizacija delovala že od septembra 1944 kot edina na mariborskem območju. Po vojni je vložila vse napore v obnovo tekstilne tovarne. Aktivna je bila v sindikatu in DPO ter v KO ZB NOV Smolnik-Fala vse do zadnjega dne, ko je ob nenadni smrti sestre tudi njej odpovedalo srce. Za dolgoletno delo v kolektivu in kraju je prejela več priznanj.

Dominik Černologar

Novembra je minilo dve leti kar je umrl Dominik Černologar, rojen leta 1924 v Čekovniku nad Idrijo. Bil je borec Idrijsko-tolmiskega odreda in Vojkove brigade. Po vojni je ostal v JLA in leta 1946 je bil demobiliziran. Za zasluge med NOB je bil dvakrat odlikovan. Pokopan je v Idriji.

Matilda Kaplan

V Grčaricah smo se poslovili od Matilde Kaplan, rojene leta 1907 v Glažuti. Že leta 1941 se je opredelila za OF. Zaradi aktivnega in organiziranega dela je bil njen mož leta 1942 aretiran in interniran na Rab. Po kapitulaciji Italije se je pridružil enotam NOV in bil zaradi izdajstva ubit. Matilda je bila članica AFŽ in pomagala vojaškim vojnim invalidom ter sodelovala v raznih akcijah.

Franc Požarnik

Umril je Franc Požarnik, star komaj sedemdeset let. Od julija 1944 je bil kot obveščevalec in mitraljezec v Koroškem odredu. Januarja 1945 je bil ujet in zaprt v Dravogradu, nato pa odpeljan v Dachau. Domov se je vrnil junija 1945. Odlikovan je bil z medlajo zaslug za narod. Pokopan je na Ravnah na Koroškem.

Ldislav Ule

Oktober je umrl Ldislav Ule, rojen leta 1918, posestnik in invalidski upokojenec na Malem kamnu. Jeseni 1944 je odšel v partizane in bil dodeljen Kozjanskemu odredu. Po vojni je delal v rudniku Senovo in pri Komunalni v Krškem. Pokopan je v koprivniškem pokopališču.

Jože Ovijač-Zmagoslav

V Medvodah smo se poslovili od borca in aktivista Jožeta Ovijača, rojenega leta 1914 v Smledniku. Leta 1942 se je vključil v NOG, julija 1943 pa je vstopil v NOV. Pridružil se je Medvoški četi, kasneje Gorenjski brigadi. Nato je bil premeščen na 1. gorenjsko linijo na kurirsko postajo 25 G. Novembra leta 1944 je bil ranjen. Se neozdravljivega so ujeli domobranci, ga predali Nemcem, ti pa so ga poslali v Begunje in na Ljubelj. Po razpustitvi taborišča so ga ponovno ujeli domobranci. Uspelo mu je pobegniti. Prejel je več vojni in povojnih odlikovanj.

Anica Verdinek

Na ruškem pokopališču smo se septembra poslovili od aktivistke Anice Verdinek, rojene Štanc. Od poletja 1944 je organizirano sodelovala z NOG. Dom Stancovih je bila partizanska postojanka, kjer so našli zatočišče kurirji, politični aktivisti okrajnega odbora OF Maribor-desni breg in ilegalci, ki so preko te zveze odhajali v partizane na Pohorje. Anica je bila mladinska aktivistka, vzdrževala je zveze, prenašala pošto, letake in drug material. Sodelovala je pri ustanovitvi pionirske organizacije. Vse do smrti je požrtvovalno delala v KS Smolnik-Fala, posebno v KO ZB in socialni komisiji. Prejela je več priznanj.

Anton Kovič-Sine

V Ljubljani je v 69. letu starosti umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Anton Kovič-Sine.

Jeseni 1941. leta se je aktivno vključil v delo OF, kjer je deloval do ustanovitve 1. brigade VDV, kjer je bil komisar bataljona, kasneje pa je bil obveščevalec v 1. diviziji VDV.

Stane Finžgar

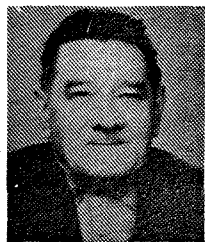
V 74. letu starosti je umrl španski borec Stane FINŽGAR iz Blejske Dobrave. Kot mlad delavec se je vključil v napredno organizacijo »Enotnost« in nato odšel s prostovoljci v Španijo. Drugo svetovno vojno je dočkal v taborišču, od koder je pobegnil in se priključil partizanom.

Po vojni je bival na avstrijskem Koroškem, zadnja leta pa je preživel na Dolenjskem in nato na Blejski Dobravi.

Jože Ambrožič

Na pokopališču pri Sv. Križu v Jurjevici smo se poslovili od Jožeta Ambrožiča, rojenega leta 1914 v Sušjah. Spomladi 1942, ko so v Sušjah ustanovili OF, se ji je priključil. Zaradi aktivnega delovanja je bil aretiran in interniran na Rab, kjer je bil do kapitulacije Italije. Po prihodu domov se je ponovno vključil v OF, bil član gospodarske komisije okrožja Ribnice in Velikih Lašč.

Ivan Prelesnik

Ivan Prelesnik se je rodil leta 1913 v Hrovači. V delo OF se je vključil leta 1941. Zbiral je hrano in drugi material, katerega je oddajal Zapadno-dolenjskemu odredu. Nato je bil leta 1942 interniran v taborišče Padova in kasneje v Renicci, kjer je bil do leta 1944. Po prihodu domov se je pridružil enotam NOV, 12. brigadi. Za zasluge je bil dvakrat odlikovan.

Marija Obranič

V Rakitnici smo se poslovili od Marije Obranič, članice ZB NOV Dolenja vas. Rojena je bila leta 1920 v Kamenskem hribu. Vse od maja leta 1942 pa do konca vojne je aktivno in organizirano delovala za cilje NOB za kar je bila tudi odlikovana.

Združenje borcev NOV Selca sporoča, da so v letu 1990 umrli njeni člani:

Ivan Rešek, rojen leta 1931, Jože Veber, rojen leta 1913, Jože Veber, rojen leta 1912, Matevž Tušek, rojen leta 1917.

In memoriam

Devet življenj, devet usod

Ko dobim TV-15, najprej odprem stran 15, kjer z bolečino v srcu vedno najdem imena in fotografije znancev, prijateljev in drugih znanih oseb. Sledi suhoparno in monotono sporočilo, da »SMO IMELI LJUDI«, zdaj pa jih nimamo več. Vem, da se jih ne da obuditi, da smo jih res za vedno izgubili. V meni pa gloda črv in me opozarja, da bi se morali od naših ljudi posloviti bolj toplo, bolj človeško, bolj dostojno. V naši OO ZZB NOV Kranjska Gora je v letošnjem letu ugasnilo devet življenj, devet naših članov, naših soborcev, naših prijateljev. V začetku leta 1990 nas je bilo v organizaciji še 130, zdaj nas je še 121. Devet stolov bo na naslednji letni skupščini praznih. Težko je to razumeti, čeprav vemo, da smo že ob rojstvu zapisani smrti. Kdor se je rodil, bo tudi umrl. Kdo so bili ti naši soborci, prijatelji, vsakodnevni znanci, ki si jih srečal skoraj vsak teden neke na cesti, v trgovini, malo poklepetal in zavil v bližnji bife na kavico. Zdaj teh dragih in znanih obrazov ni več. Njihova življenjska usoda je zapisana v skopih dokumentih, spravljena v omare in obsojena na pozabo. Spomini na njih so sveži le še v naših srcih pa tudi ti bodo umrli z nami, saj je starostna struktura članov Zveze borcev NOV 72 let, letom pa lahko dodamo še težko življenje in vrste bolezni, ki se lotevajo naših članov.

Naj samo še enkrat, verjetno zadnjič obudim spomine na naše soborce, prijatelje, ki so v letošnjem letu zaključili svojo življenjsko pot in se je svet za njimi za vedno zaprl.

Marijan Košir-Niko: o njegovih zaslugah v NOB govorijo odlikovanja in priznanja. Po vojni je bil aktiven v organizaciji ZZB NOV, v Kulturnem društvu je bil nepogrešljiv, v pevskem zboru je pel 40 let, ob odprtih grobovih svojih vaščanov, soborcev in prijateljev pa je imel nešteto toplih in pretresljivih govorov.

Marijan Markelj: relativno zdrav, vesel, vedno dobre volje, še poln načrtov. Tik pred smrtjo je še podpiral izjavo, da je pripravljen delati v odboru OO ZZB NOV. Kruta cesta je presekala njegovo življenjsko pot.

Franc Hlebanja: s tvojo nenadno smrtjo je del sonca nad Hlebanjevo domačijo v Srednjem vrhu za vedno ugasnil.

V najlepšem majskem jutru te je smrt nasilno iztrgala iz tvojega kraljestva na zemlji, iz tvoje družine. Tvoj nalezljivi smeh je za vedno zamrl, tvoje zlate roke so omahnile.

Alojz Grm: huda, neozdravljiva bolezen ti je zagrenila še zadnja leta tvojega težkega življenja. Poznal si le delo in trpljenje, odlikovanja govorijo o tvojih zaslugah, v družini pa je ob tvojem odhodu velika praznina.

Bruno Herbst: po trpljenju v internaciji si se lotil turizma in gostinstva in pustil v Kranjski Gori sledove svojega dela. Tvoj »BEDANEC« te zamača čaka na Vitrancu. Kako naj razume, da te več ne bo.

Peter Doda: prišel si čisto z juga naše domovine in iskal svoj življenjski prostor na soncu. Našel si ga končno v Kranjski Gori, takrat pa je neizprosna bolezen že načela tvoje zdravje. Izpolnila pa se ti je zadnja želja, da bi počival tukaj v naši dolini, med gorami.

Marija Jesenšek: za vedno je odšla naša »mama Mici«. Tako so klicali otroci, ki jih je pazila in reševala stiske mladih mamic. Tudi rože na njenem lepem vrtu so sredi poletja ovenele, ko ni bilo več njenih pridnih rok.

Anica Selan: neutrudna aktivistka ves čas vojne. Mami z zlatimi rokami, ki so ves čas pletle in vezle umetnine in kilometre in kilometre dolgih nitk. V njej tako ljubi Kranjski Gori je našla svoj mir in počiva blizu svojega dragega moža.

Franciška Pucar: topla prijazna babica in prababica, vdova po padlem borcu, polna zanimivih zgodbic in pravljic je v 93. let zaključila svojo življenjsko pot.

SLAVA VAŠEMU SPOMINU! Vaša imena ne bodo vklesana v kamen. Dokler bomo živeli mi, preostali člani Zveze borcev NOV, bo v naših srcih gorela majhna lučka v vaš spomin.

Vera Dulmin

Obrambni minister Janez Janša pravi:

ZRVS je še vedno potrebna!

Vodstvo zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije je v torek, 13. novembra pripravilo delovni pogovor s predsedniki občinskih konferenc ZRVS. Na njem so obravnavali mesto, vlogo in nadaljnji razvoj njihove organizacije, spregovorili pa so tudi o uresničevanju programa dela za prihodnje leto.

V pogovoru je sodeloval tudi slovenski obrambni minister Janez Janša, ki je govoril o aktualnih vprašanjih nadaljnega razvoja obrambnega sistema v republiki Sloveniji in mestu ZRVS pri tem. Med drugim je povedal tudi: »Veseli me, da se je ZRVS v zadnjih dveh ali treh letih

spremenila in se je iz družbene organizacije, z nekaterimi primesmi politične organizacije, začela spreminjati in se še v veliki meri spreminja v strokovno organizacijo. To priča, da je pripravljena tudi na spremembe, ki prihajajo in bodo, brez dvoma, v kratkem sledile vsemu, kar se je v zadnjem času dogajalo pri nas.«

Janez Janša je poudaril, da so obstajali predlogi, da bi organizacijo razpustili. Vendar pa se po njegovem mnenju tudi v prihodnje ne bi smeli odreči takšnemu potencialu, vsaj ne toliko časa dokler pri nas obstaja vojaška organizacija. Spregovoril je

tudi o vseh vzrokih, ki so pripeljali do zakonskih sprememb na področju obrambe in zaščite. Poudaril je, da je po mnenju slovenske vlade obrambno področje eno tistih skupnih interesov, poleg gospodarskega, ki bi ga bilo smiselno reševati v neki povezavi v okviru sedanje Jugoslavije, pri tem pa je mislil njen sedanji ozemeljski okvir. Zato naj bi v konfederalni pogodbi upoštevali hrvaški in slovenski predlog, ki omogoča dokaj miren prehod iz sedanje federalne ureditve vojaškega vprašanja, v konfederalnega.

Na kratko je Janez Janša predstavil izhodišča zakon-

skih sprememb, ki se pripravljajo na področju obrambne zaščite. Posebno pozornost je namenil tistemu delu, ki opredeljuje zvezo rezervnih vojaških starešin. Ta naj bi bila po predlogu zakona strokovna organizacija, ki je pooblaščen za strokovno usposabljanje svojih članov. Opredeljena je tudi kot organizacija, ki pomaga tudi pri usposabljanju prebivalstva in drugih subjektov obrambnega sistema, sodeluje pri obrambnih pripravah in se vključuje v animiranje mladih za vpis na vojaške šole in poklice. Glede na to, da opravlja nekatere klasične funkcije države se tudi financira iz državnih virov, oziroma proračuna. Njen program dela pa bo verificiral državni organ, ki je pristojen za ljudsko obrambo.

B. K.

Vabila – obvestila

Skupnost borcev 15. udarne divizije sklicuje zbor borcev in bork iz sestava divizije v soboto, dne 8. decembra 1990 ob 14.000 uri, v plavi dvorani doma JLA v Ljubljani. Na srečanju bodo podeljena tudi divizijska PRIZNANJA. Slavnostni govornik bo član IO Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije na temo: O aktualnih vprašanjih delovanja ZZB NOV Slovenije v današnjem času in v bodoče.

Skupnost borcev 15. udarne divizije.

»Obveščamo vse aktiviste, ki so sodelovali na terenu med NOB v Selški dolini, da bo srečanje, 8. decembra 1990, ob 15. uri v menzi (Reja) v Železnikih. Stroške udeležbe nosijo udeleženci sami.

Odbor«.

Odbor za organizacijo slovesnosti v spomin na mrtvi bataljon na Pokljuki, ki bo pri spomeniku v soboto, 15. decembra ob 11. uri, obvešča borce tekače, da bo po slovesnosti spominski tek mrtvega bataljona na 2 in 3 kilometrov dolgi progi.

OO ZZB Radovljica Franc Šmit

Področni odbor koroških partizanov Ljubljana organizira v petek, 7. decembra 1990, ob 16.00 uri v domu JLA (plavi salon) v Ljubljani, srečanje vseh svojih članov borcev – koroških partizanov, njihovih svojcev in prijateljev. Na srečanju bodo podelili plakete koroškega partizana jubilatoma (60, 70, 75, 80 in več let) in se pogovorili o nadaljnjem delu v organizaciji. Po programu bo tovariško srečanje. Vabimo vse naše borce, njihove svojce in prijatelje, da se srečanja zagotovo udeležijo.

Področni odbor koroških partizanov Ljubljana

Počitniški dom Banjole
vabi od sobote do sobote

Informacije po telefonu: (052) 73-144 in 73-124.

Knjiga o udeležbi železničarjev v NOB na Štajerskem (Štajerska, Koroška, Zasavje, Prekmurje) je v tisku. Železničarji, udeleženi v NOB, ki so člani ZZB NOB Slovenije in družine že umrlih udeležencev bodo izvod knjige prejeli v spomin. Seznane živečih udeležencev NOB smo od aktivov borcev pri ŽG Ljubljana večnoma že prejeli, naslove družin umrlih pa samo od nekaterih aktivov. Da bi se izognili nepravilnostim pri pošiljanju knjige, prosimo zlasti družine umrlih, naj svoje naslove s kratko obrazložitvijo pošljejo najbližjemu aktivu borcev-železničarjev pri ŽG Ljubljana ali pa naravnost na naslov:

Komisija za zgodovino
NOB pri ŽG Ljubljana,
Moše Pijadejeva 39
61000 LJUBLJANA
(tel. (061) 313-044 int. 22-80)

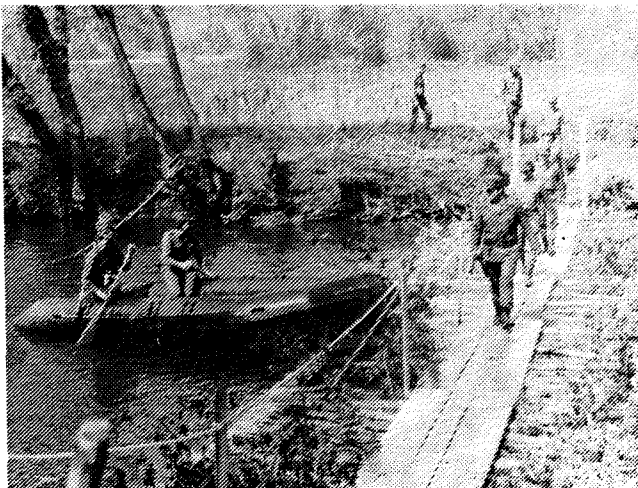
Obletnica ustanovitve TO

V vseh štabih in nekaterih enotah teritorialne obrambe Slovenije so slovesno zaznamovali 22. obletnico ustanovitve. To priložnost so izkoristili za podelitev priznanj, nagrad in pohval prizadevnim in delavnim posameznikom iz svojih vrst, podelili pa so tudi prehodne zastavice najboljšim enotam.

V ljubljanski pokrajini so obletnico ustanovitve zaznamovali s slovesno akademijo, ki so jo pripravili na predvečer praznika. Zbrane je pozdravil ljubljanski župan Jože Strgar, slavnostni govornik je bil poveljnik ljubljanske teritorialne obrambe Miha Butara.

V okviru prireditve ob obletnici ustanovitve teritorialne obrambe Slovenije je v republiškem centru za obrambno usposabljanje v Poljčah potekalo posvetovanje o reorganizaciji teritorialne obrambe v naši republiki. Udeležili so se ga vsi poveljniki pokrajinskih in občinskih štabov TO. Na posvetu pa je bil tudi predsednik predsedstva republike Slovenije Milan Kučan.

B. K.

Teritorialci na enem izmed mnogih usposabljanj

Ustanovitev Zveze Slovencev na Madžarskem

Bo izkoriščena priložnost?

Za Slovence na Madžarskem je bil 27. oktober 1990 zgodovinski dan, kajti ta dan so se zbrali delegati slovenskih vasi v Porabju na Gornjem Seniku, da ustanovijo lastno politično organizacijo. Demokratična zveza južnih Slovanov, ki je na Madžarskem vključevala tudi Slovence, je po spomladanskih demokratskih spremembah krenila svojo pot oziroma vsaka izmed narodnosti: Srbi po svoje, Hrvati po svoje in tudi v skupnem časopisu Narodne novine že od pomladi dalje, brez poprejšnjega obvestila, ni več strani za Slovence. In Slovenci so se odločili sklicati ustanovni občni zbor slovenske politične organizacije.

Tako je ob 9. uri bila v gornjeseniški cerkvi maša v slovenskem jeziku, ki sta jo opravila dekan g. Martin Požar in župnik g. Franc Režonja, oba iz Murske Sobotice. Po maši sta blagoslovila še spominsko obeležje padlim 23 vojakom z Gornjega Senika, ki jih ni bilo nikoli z bojišč 2. svetovne vojne.

Ob 10. uri pa so se delegati zbrali v gornjeseniškem kulturnem domu, kjer so se jim pridružili številni gostje.

Predstavniki Republike Madžarske iz Budimpešte pa, žal, ni bilo, ker so tisti dan bile znane zapore na cestah zaradi podražitve naftnih de-

riativov oz. bencina.

Zborovalce je pozdravil župan Gornjega Senika Marton Ropoš, za njim pa še ravateljica gornjeseniške šole Erika Glanz. Uvodni referat je podala Irena Pavlič, ki se je v Demokratični zvezi južnih Slovanov dokaj uspešno zastopala interese Slovencev na Madžarskem, dokler je pač to bilo možno.

Kot prvi se je k besedi prijavil dr. Janez Dular, minister za Slovence v zamejstvu v slovenski vladi, ki se je takoj opravičil, da bo moral zbor zapustiti med prvimi, ker ima mnogo obveznosti. Opozoril je na »pol minute pred dvanajsto«, kot zgodovinsko priložnost, ki je Slovenci na Madžarskem ne smejo zamuditi. Priložnost je tu in treba jo je samo zgrabiti. To se je doma v Sloveniji že zgodilo in prav sedaj je v javni razpravi nova ustava Republike Slovenije, ki govori o dolžnosti in skrbi Matice za Slovence v zamejstvu.

Izmed delegatov se je prva oglasila Irena Barber z Gornjega Senika, ki je opozorila, da je glavna naloga Slovencev na Madžarskem, da ohranijo svoj izvirni jezik – porabski dialekt. To res ni knjižna slovenščina, a je izvirni jezik Slovencev, kot se je pač doslej še ohranil v zamejstvu na Madžarskem. Ta je vsem najbližji in s pomočjo le-tega bo

lažje spoznavati knjižno slovenščino. Vendar je že veliko zamujenega, kajti starši svojih otrok skoraj več ne učijo porabskega dialekta doma, sami ga uporabljajo poredko, šola pa vsega ne more nadomestiti. Zatorej bi porabski dialekt bilo potrebno učiti doma v družini, v vrtcih, v šoli, pa tudi v pisani besedi, v časopisu za Slovence.

Katarina Hirnšek iz Monoštra je pripomnila, da se je kulturna dejavnost osredotočila v glavnem na Gornjem Seniku in da bo v bodoče naloga Zveze Slovencev, da kulturna društva in skupine ustanavlja po vseh porabskih vaseh, kjer bo nujno ustanoviti tudi knjižnice s slovenskimi knjigami in časopisi. V morebitnem lastnem časopisu Slovencev na Madžarskem pa bo treba nekaj strani tiskati kar v porabskem dialektu, da ga bodo ljudje lažje

razumeli in brali.

Pobudo za ustanovitev Slovenskega kulturnega centra v Sombotelu, ki bi bil nadgradnja sedanje Katedre za slovenski jezik na tamkajšnji Visoki učiteljski šoli, je podal dr. Karel Gadanyi, predstojnik katedre, ki je predlagal, da bi Slovenci slovenski vladi v Ljubljani predlagali, da naj odpre svoje predstavništvo Republike Slovenije prav v Sombotelu.

Precej spodbudnih besed so spregovorili še Janez Kerčmar, Erika Glanz, Erika Köveš, Hilda Cabai in Marija Bajzek, da je le malo časa ostalo za vmesno kosilo in že je bilo treba na razpravo o statutu in k volitvam. Sprejeto je bilo, da se nova organizacija imenuje Zveza Slovencev na Madžarskem in da jo bo vodilo 11-člansko predsedstvo. Za predsednika je bil izvoljen Jože Hirnšek iz Monoštra (doslej že predsednik Kulturnega društva Lipa), za sekretarki pa Irena Pavlič in Irena Barbar.

Filip Matko

Borci iz občine Ljubljana Vič-Rudnik

Hribarjeva naj dokumentira svoje trditve

Borci v ljubljanski občini Vič-Rudnik so na svoji skupščini podprli stališča IO RO ZZB NOV Slovenije o spravi in obsojili poskus, da bi spravo uporabili za razvrednotenje NOB, razglasili NOB za državljansko vojno in boljševiško revolucijo, kvislinštvo pa povzdignili v domoljubno dejanje. Obravnavali so osnutek izjave, ki jo je kot poziv slovenskemu narodu pripravil IO RO ZZB NOV Slovenije in ga podprli. Pri tem so predlagali, da se ob oceni vloge JLA ocenijo tudi nekatera nesprejemljiva stališča in akcije do JLA v Sloveniji, vključno s tistim kar se je dogajalo pred sedežem republiške TO.

Na skupščini so podprli predložene pripombe in amandmaje k osnutku sloven-

ske ustave glede preambule, sistema pokojninskega zavarovanja, varstva vojaških in civilnih invalidov vojne, žrtev fašističnega nasilja, borcev NOV, borcev za severno mejo, zagotavljanja socialne varnosti občanom, ki niso zmožni za delo in so brez potrebnih sredstev za življenje, pa glede tega, da delo in uspehi pri delu opredeljujejo družbeni in materialni status človeka in glede zagotavljanja pravice zaposlenih do samoupravljanja. Sklenili so, da bodo ta stališča posredovali strankam, ki so udeležene v občinski skupščini in predsedniku občinske skupščine za razpravo na seji občinske skupščine.

Predlagali so naj RO ZZB NOV prek časopisnega sveta TV-15 zagotovi, da bo novinar

časopisa navzoč vsaj na pomembnejših sejah občinskih skupščin ZZB NOV. Poročanje o tem naj bi bila njihova prednostna naloga.

Skupščina je že naročila svojemu predsedstvu naj od Spomenke Hribar javno zahteva, da dokumentirano dokaže svoje trditve o številu ubitih in vrženih v Krimsko jamo ter tudi trditve, kdo naj bi te poboje zakrivil. Prav tako je naročila predsedstvu, da naj RO intervenira za izdajo knjige »Podkriške krajevne skupnosti v NOB«, ki jo je napisal prof. Ferdo Gestrin. Podatki v tej knjigi so velike zgodovinske vrednosti za NOB. Zato bi bilo potrebno, da se preko kulturne skupnosti Slovenije zagotovijo sredstva za tiskanje knjige, ki je že v celoti napisana. M. R.

Epigram

Krivda in sprava

Resnica, ki jo razglaša Ivo Žajdela,
je zgolj navijaško črnobela.

On išče krivdo samo na eni strani,
ko »nedolžne« doobravnice brani.

Če bomo hoteli resnico in spravo dognati,
bomo morali krivdo obeh strani priznati.

Dušan Mevlja

TV-15

Časopis borcev NOB

Ustanovitelj in izdajatelj: RO ZZB NOV Slovenije in RK ZRVS Slovenije

Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dvorčakova 12, tel. 327-780
Delavci v uredništvu: Roman Zupan (glavni in odgovorni urednik), Živa Drole, Bojana Žokali-Jesih, Bojan Kuntarič, Milenko Strašek (novinarji – uredniki rubrik), Iztok Tinta (lektor-redaktor), Janez Herle (tehnični urednik) in Mara Okorn (tajnica uredništva).

Predsednica časopisnega sveta: Ela Utrih-Atena

Žiro račun: 50100-678-4624-1 RK ZRVS Slovenije (za TV-15).

Tiskarna: DP »Delo« – Tisk časopisov in revij, p. o.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.